

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**ROMÁNSKÝ OBLOUČKOVÝ VLYS VE STŘEDNÍ
EVROPĚ**

magisterská diplomová práce

DENISA VRTĚLOVÁ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ing. Pavol Černý

Olomouc 2019

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, v celkovém rozsahu 199 940 znaků včetně mezer, s užitím uvedených pramenů, zdrojů a literatury a jsem autorem všech fotografií, pokud není uvedeno jinak.

V Olomouci dne 29. 4. 2019

.....
Denisa Vrtělová

Ráda bych poděkovala všem, kteří se podíleli na vzniku této práce. Mé srdečné díky patří vedoucímu práce docentu Pavlu Černému za cenné rady, odborné vedení a ochotné přijetí kdykoli jsem chtěla konzultovat. Mé díky patří všem pracovníkům památkové péče, kteří přispěli k tomu, že se po staletí zachovala románská architektura v podobě, jež mi umožnila ji studovat. Mé laskavé díky patří mé rodině i přátelům, zejména Haně Šimůnkové za pohotovou korekturu práce a především mému manželovi za neutuchající podporu během vytváření této práce i celého studia.

1	Úvod	1
2	Přehled dosavadního bádání	4
3	Obloučkový vlys ve střední Evropě.....	11
3.1	Obloučkový vlys na území dnešního Německa	11
3.2	Obloučkový vlys na území dnešního Rakouska.....	16
3.3	Obloučkový vlys v Čechách a na Moravě.....	21
3.4	Obloučkový vlys ve Slezsku a Malopolsku	25
3.5	Obloučkový vlys na území dnešního Slovenska	29
3.6	Obloučkový vlys na území dnešního Maďarska	31
4	Typy obloučkových vlysů.....	33
5	Výzdoba podřímsí.....	37
6	Analýza obloučkového vlysu ve střední Evropě	38
7	Katalog staveb	51
	I/Německo	51
	II/Rakousko	69
	III/ Čechy a Morava.....	90
	IV/ Polsko	106
	V/ Slovensko	114
	VI/ Maďarsko.....	126
8	Závěr	132
9	Literatura abecedně	137
10	Summary	160
11	Anotace.....	161
12	Seznam obrazové přílohy	162
13	Obrazová příloha.....	179

1 Úvod

Střední Evropa 11., 12. a 13. století představuje neustále se proměňující oblast v důsledku četných zahraničních výbojů i konfliktů mezi znesvářenými členy vládnoucích rodů daného regionu. Jednotlivé vládnoucí dynastie – v Bavorsku Welfové, Štaufové a Wittelsbachové, v Rakousku Babenberkové, v Čechách a na Moravě Přemyslovci, v Polsku Piastovci a v Uhrách Arpádovci, ve snaze vyjádřit nezávislost, upevnit církevní i státní suverenitu a moc, ještě posílily stavební činnost. S tím souvisela také podpora klášterů, jejichž expanze nastala. V průběhu 12. století narůstal také význam a postavení rodové aristokracie, což se projevilo i na četných fundacích románských kostelů z řad velmožů. Románskou architekturu charakterizují poměrně strohé budovy, jejichž vnější výzdoba se soustředí na portály, sdružená okna a podřímsí. Obloučkový vlys tedy představuje charakteristický prvek výzdoby románských staveb, jenž podtrhuje horizontální členění vnější fasády. Předkládaná práce se zabývá formální a motivickou analýzou obloučkového vlysu, jakožto velmi charakteristického prvku na vnější fasádě románských staveb, ve snaze postihnout jeho podoby a příčiny proměn.

Diferenciaci obloučkového vlysu lze sledovat na způsobu jeho ukončení, podle něhož je v diplomové práci rozdělen do několika typů. Práce se snaží vyhledat lokální specifika obloučkového vlysu, tedy v jak širokém okruhu se dané typy objevují, zda se jedná o oblast celé střední Evropy či daných historických území i nalézt původ či kořeny jednotlivých podob obloučkových vlysů. Na základě charakteristických podob výzdoby podřímsí sleduje tato práce jednotlivé typy a jejich vazby na stavbách střední Evropy a jejich možné souvislosti se stavbami v západní i východní Evropě. Následně práce sleduje otázku vlivu na podobu obloučkových vlysů aplikovaných v daném regionu.

Jakou měrou ovlivnil obloučkový vlys stavební materiál dostupný v daném regionu, a jakým způsobem s ním pracovali. Předkládaná práce zohledňuje i roli objednavatele a jeho podíl na podobě obloučkového vlysu.

Předkládaná práce analyzuje fenomén obloučkového vlysu v rámci střední Evropy, do níž zahrnuje oblasti dnešního Bavorska, Saska-Anhaltska, Rakouska, České republiky, jižních částí Polska, Slovenska a Maďarska. Střední Evropu tedy vymezují na základě historických území a středoevropských tendencí v rámci románské architektury a především výzdoby podřímsí. Jelikož dnešní spolkové republiky Bavorsko a Sasko-Anhaltsko představovaly samostatná území, sledují tendence obloučkových vlyků odděleně. Bavorsko, jež pozůstává z několika kulturně historických regionů, hodnotím oproti tomu uceleně, jelikož z hlediska románské architektury se oblast jeví homogenně a lze sledovat stejné tendence. Oproti tomu v severních oblastech dnešního Německa – Porýní, Bádensku-Württembersku, Hesensku i Dolním Sasku, se objevují vazby na západní architekturu Francie či Nizozemí, a nelze tak obloučkové vlyky těchto oblastí analyzovat v rámci střední Evropy. Oproti tomu v dnešní spolkové republice Sasko se žádný obloučkový vlys nedochoval. Ačkoli dnešní oblast Rakouska lze rozdělit do někdejších oblastí Rakouského vévodství (dnes rozdělené na Vídeň i Horní a Dolní Rakousko), Salcburska, Štýrska a již poněkud odlehlejších Korutan, lze sledovat stejné tendence ve výzdobě podřímsí, díky čemuž analyzuji obloučkový vlys v Rakousku uceleně. Oproti tomu v oblasti dnešního Polska, lze sledovat odlišné tendence v románské architektuře v jižní a severní části, což potvrzuje i jeden z předních odborníků na románskou architekturu, Zygmunt Świechowski.¹ Zatímco v severních částech Polska, především v Pomořansku, lze sledovat příklon k dánské a pobaltské architektuře, pak jižní části Malopolsko a Slezsko vykazují známky

¹ Świechowski 1984, s. 78.

středoevropské architektury. Ačkoli dnešní Slovenská i Maďarská republika představovaly součást někdejších Uher, lze sledovat naprosto odlišné tendence v rámci jednotlivých zemí, na základě čehož hodnotím obloučkový vlys odděleně v rámci Slovenska i Maďarska.

Do střední Evropy pronikaly mnohé vlivy, v některých případech nedlouho po svém vzniku, jindy s velkou časovou prodlevou. Není možné pozorovat jednotnou linii či vývoj románské architektury a s ním spojený fenomén obloučkového vlysu. Pro studium románské architektury nelze tedy sledovat kontinuální vývoj, ale lze pozorovat charakteristické znaky a ty analyzovat. Práce si proto klade za cíl na základě formální a motivické analýzy sledovat charakteristický prvek výzdoby vnější fasády románských staveb. Tedy zaznamenávat diferenciaci obloučkového vlysu a jeho charakteristické znaky v rámci jednotlivých území, interpretovat je v rámci kulturně – historického vývoje a zjistit, do jaké míry ovlivnily jednotlivé aspekty podobu podřímsí románských staveb ve střední Evropě.

Klíčovou součástí práce představuje katalog celkem 122 staveb, které zdobí obloučkový vlys. Řazení staveb člení práce chronologicky v rámci jednotlivých lokalit, jež jsou uspořádány geograficky od západu k východu. V práci se pak nacházejí odkazy na jednotlivé stavby katalogu v hranatých závorkách. Jednotlivé stavby jsou pak zaznamenány pomocí služby Moje Google Mapy geograficky dle jednotlivých typů.²

²https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_xRhwWVVeDQOaeGY4E OU5-zgj3PVfZD&ll=52.523866150281634%2C14.192067460668568&z=6

2 Přehled dosavadního bádání

Studie o obloučkovém vlysu se v umělecko-historické literatuře vyskytují sporadicky. I základní literatura jej sice uvádí jako typický prvek románské architektury, dále povětšinou nerozvádí jeho podoby a proměny. Podobně se k tomuto prvku staví i výkladové slovníky, které se mnohdy omezují na pouhou definici a často pouze pod pojmem „vlys“.³

Již Jan Erazim Vocel se zabýval románskou architekturou a právě on na základě charakteristických znaků odlišil byzantskou architekturu od románské. Mezi základní znaky prvky románské architektury řadil i pásy půlobloučků pod římsou. V roce 1845 ve studii *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde* se věnuje mimo jiné středověké architektuře, kterou stále ještě nazývá architekturou byzantskou.⁴ Všiml si však rozdílů mezi obloučkovými vlysy a popisuje zde konzolky jako nosný prvek podpírající oblouček a následně i římsu. Tento charakteristický prvek se později změnil svou funkcí a stal se pouze článkem vnější fasády.

Také Josef Strzygowski si byl vědom statické funkce obloučkového vlysu a věnoval se počátkům románské architektury, kterou zasazoval do oblasti Arménie, odkud podle jeho teorie pochází i základ pro obloučkový vlys.⁵ Předpokládal import z Arménie přes Malou Asii, Byzanc, Balkán do Ravenny a Říma. Tato hypotéza se však nejeví příliš pravděpodobná.

Konstruktivní funkci obloučkového vlysu potvrzuje rovněž Marie Capra⁶ v dizertační práci věnující se fenoménu karnerů

³ Baleka 2010, s. 382.

⁴ Vocel 1845, s. 87.

⁵ Strzygowski 1918, s. 799–821.

⁶ Capra 1926, s. 118.

v Horním Rakousku i Rudolf Pühringer, který se v publikaci *Denkmäler der früh- und hochromanischen Baukunst in Österreich* pokusil o nastínění chronologického vývoje ranně románské architektury v Rakousku na příkladu profilace patek sloupů.⁷ Vytváří lineární řadu vývoje profilace sloupů a poznatky aplikuje rovněž na profilaci obloučkového vlysu. Ve své teorii ukazuje stejné tendence v profilaci patek sloupů a obloučkového vlysu, které rozděluje do celkem tří skupin. Od jednoduché profilace (Klosterneuburg), přes profilaci tvořenou oblounem (Seckau) po profilaci, která se skládá z oblounu a výžlabku (Gurk, St. Paul). Ve výzkumu profilace vlysu navazuje na Rudolfa Pühringera i Alfred Schmeller v dizertační práci věnující se klášteru v Heiligenkreuz.⁸

K dosavadnímu bádání o obloučkovém vlysu v Čechách a na Moravě značně přispěl Václav Richter v článku o barokních prvcích v pozdně románské architektuře.⁹ Popisuje primární konstrukční funkci konzolek, které podpírají řadu malých valených klenbiček a obloučků. Ty pak nesou samotnou římsu. „*Popsaný jednoduchý a konstruktivní tvar obloučkového vlysu udržuje se strnule po celou dobu raně a vrcholně románskou. Mění se teprve na stavbách z nejpozdějších let románského vývoje.*“ Na příkladu obloučkového vlysu na apsidě kostela sv. Mikuláše v Potvorově z počátku 13. století popisuje přetvoření vlysu: „*V obloučkovém vlysu na apsidě potvorovského kostela sv. Mikuláše odstraněny byly architektem konsolky, nesoucí obloučky a výběhy těchto byly zaobleny. Tím ovšem celý smysl obloučků byl zásadně změněn. Místo jednotek s nosnou funkcí vedle sebe pravidelně řaděných vznikla tu plynulá vlnovka, původnímu účelu obloučků zcela vzdálená.*“ Konstrukční prvek tedy velmi nenápadně změnil svou funkci na pouze dekorativní. Richter dále udává analogii

⁷ Pühringer 1931, s. 90.

⁸ Schmeller 1946, s. 35–37.

⁹ Richter 1935, s. 4–7.

se síťovými klenbami pozdní gotiky, kde se rovněž vytratilo gotické žebro a zůstala pouze síťová klenba, jako estetický prvek.

Oproti tomu Hans Eckstein nepovažuje konstruktivní funkci obloučkového vlysu za přesvědčivě zřejmou. Vidí však geografické rozdíly v morfologii obloučkového vlysu. Zatímco na jihu a východě Evropy se podle Ecksteina objevuje vlys ve zploštělé formě či nerovnoměrně rozvrstvené. V západní Evropě má obloučkový vlys podobu bohatě plasticky zdobenou a citlivě člení zeď.¹⁰ S Ecksteinovou tezí geografické diferenciací obloučkového vlysu souhlasí i Renate Wagner-Rieger a taktéž spíše přikládá důraz na grafickou funkci vlysu než na tektonickou.¹¹

Ve slovníku *Wörterbuch der Kunst* předkládají Jonannes Jahn a Robert Heidenreich pod pojmem vlys pouze definice vlysu a několik málo jeho druhů, kde vedle klasického obloučkového vlysu uvádí i obkročný obloučkový vlys, zubořez a několik typů vlysů z dalších etap architektury.¹² Podobně se k problematice vlysu postavil i Wilfried Koch, který jak v českém, tak německém vydání encyklopedie *Evropská architektura* uvádí příklady ornamentů a vlysů používaných v románské architektuře, mezi nimiž vyobrazil obkročný obloučkový vlys a ještě další dva typy - raně románský obloučkový vlys vytvořený radiálním skládáním menších kvádrů na konzolku a profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou.“ Vyobrazení však Koch nedoprovází průvodním textem.¹³ V poněkud techničtěji zaměřeném *Atlas zur Baukunst* popisují Werner Müller a Gunther Vogel obloučkový vlys na konzolkách, které mohou mít i figurativní podobu.¹⁴ Konzolky předkládají jako základní konstrukční prvek pro celý vlys.

¹⁰ Eckstein 1975, s. 30–33.

¹¹ Wagner-Rieger 1988, s. 48.

¹² Jahn – Heidenreich 1957, s. 201–202.

¹³ Koch 1991, s. 95.

¹⁴ Müller – Vogel 1994, s. 317.

V *Kleines Wörterbuch der Architektur* se Phipipp Reclam junior omezuje pouze na velmi krátkou definici vlysu a obdobně jako ostatní výkladové slovníky, uvádí obrázky rozličných vlysů především z antiky, ale i profilovaný obloučkový vlys a obkročný vlys.¹⁵

Hans Koepf ve svém slovníku *Bildwörterbuch der Architektur* uvádí pod pojmem vlys několik jeho podob.¹⁶ Po antických vlysech řadí k románské architektuře zubořez, obloučkový vlys a obkročný obloučkový vlys, který se užívá spíše v normanské a islámské architektuře. Pro období gotické architektury zmiňuje lomený obloučkový vlys a liliový obloučkový vlys, který tvoří lomený oblouček zakončený konzolkou ve tvaru lilie.

Nejobsáhleji se k rozdělení obloučkového vlysu vyjádřil Günter Binding, který vedle klasické definice obloučkového vlysu uvádí i několik jeho typů.¹⁷ „*Kromě nejčastěji zastoupeného obloučkového vlysu, existuje mnoho variant, jako je například lomený obloučkový vlys (13. století), obkročný obloučkový vlys, který vznikl ze dvou protínajících se obloučků (12./13. století) a trojúhelníkovitý vlys. Později se rozvinul ještě mřížkový vlys (na budovách z pálených cihel v 12. a 13. století), schodovitý vlys (13. století), svorkový vlys (13. století) a kýlovitý vlys (15. a 16. století). Obloučkový vlys se vyskytoval v jednoduchých podobách, ale také ve dvou či více překrývajících se vrstvách, bohatě profilovaný či vyplněný trojlístkem a ornamenty (2. polovina 12. až polovina 13. století v Itálii, Frankách, Švábsku, Sasku). Zakončení obloučků často spočívá na konzolkách, jež jsou většinou zdobené. Obloučkový vlys se v západní architektuře objevuje od 10. století a přetrvává až do 13. století, u severoněmeckých cihlových staveb i déle. Na menších sakrálních a vojenských*

¹⁵ Reclam 1995, s. 49–50.

¹⁶ Koepf 1999, s. 188–189.

¹⁷ Binding 1999, s. 145–148.

stavbách se může vyskytovat až do 18. století." Binding připojil i nákresy, na nichž mezi jinými vyobrazil i obloučky z baziliky sv. Prokopa v Třebíči [85], kostela San Abondio v Como, Dómu v Magdeburgu, kostela Narození Panny Marie v Schöngrabern [50], klášterního kostela sv. Jiří v Jáku [120] a klášterního kostela sv. Petra a Pavla v Königslutter, jež ovšem nejsou opatřeny bližším popisem.

Jedinou dosud vydanou publikací, která se věnuje obloučkovému vlysu, je práce Susanne Hohmann *Blendarkaden und Rundbogenfriese der Frühromanik*.¹⁸ Studie se zabývá vnějším členěním stěn raně románských sakrálních staveb. Ačkoli se jedná o podrobnou práci, která se věnuje vývoji slepých arkád a obloučkového vlysu v geograficky rozlehlých částech Evropy, a to se zaměřením na oblast Itálie, nastiňuje především vznik obloučkového vlysu a jeho rané formy. Krátce se věnuje i obloučkovému vlysu na sever od Alp, kde ovšem uvádí jen několik málo německých kostelů, na nichž autorka ukazuje nejstarší použití obloučků a jejich raný vývoj. Jelikož se ovšem práce zaměřuje na raně románskou architekturu a vznik členění vnější fasády, vrcholné formy obloučkového vlysu zde již nejsou rozpracovány. Dle této studie vznikl obloučkový vlys v oblasti horní Itálie, kde se postupně vyvíjel nejprve do podoby dvou obloučků slepých arkád. Podle nalezených zdvojených slepých arkád mohl základ pro obloučkový vlys vzniknout v oblasti Ravenny v 11. století. Nejprve se vyskytuje v podobě malých radiálně poskládaných kvádříků a první vytesaný oblouček vlysu se objevuje v poslední čtvrtině 11. století na apsidě kostela San Abbondio in Como v severní Itálii. Již v polovině 11. století je zjevné zúžení lizén, ke kterému došlo v souvislosti se zefektivněním struktury vícedílných obloučkových vlyků. Autorka dále zmiňuje, že pomocí tohoto pozorování lze přispět k datování staveb bez písemných pramenů jako u kostelů v severní Itálii San

¹⁸ Hohmann 1999.

Pietro v Acqui nebo San Paragorio v Noli. Krátce se věnuje i obloučkovému vlysu v jihozápadní části dnešního Německa, oblasti Porýní-Falci. Předpokládá, že nejstarší obloučkový vlys v Záalpi zdobí kostel sv. Pantaleona v Kolíně nad Rýnem z posledního desetiletí 10. století (obr. 134).

Na katedře dějin umění Filozofické fakulty Univerzity ve Vídni napsala v roce 2015 Kordula Gisser magisterskou práci „*Vývoj obloučkového vlysu v rakouském Podunají*“.¹⁹ V diplomové práci se zabývá celkem třiceti příklady obloučkového vlysu z Horního i Dolního Rakouska, na nichž ukazuje, jak obloučkový vlys člení fasádu. Detailně se věnuje působení obloučkového vlysu a jeho vliv na estetiku vnějšího členění fasády. Popisuje vertikální i horizontální dekorativní prvky, masivnost struktury vnějších stěn i přispívání stínohry na plastický efekt členění fasády. Velký důraz klade na roli objednavatele, podle čehož rozděluje jednotlivé stavby do kapitol. V závěru velmi krátce shrnuje proměny dekorací vnějších stěn v závislosti na roli objednavatele či stavebníka ve snaze zobecnit poznatky. Práce sleduje proměny románské architektury na pozadí obloučkového vlysu a jeho dekorativní funkci. Z hlediska morfologie se detailně věnuje profilaci obloučkového vlysu patrně pod vlivem teorií Rudolfa Pühringera,²⁰ avšak na podobě vlysu opomíjí způsob ukončení. Autorka se rovněž příliš nevěnuje jednotlivým podobám a jejich analogiím ať už místním či zahraničním. Zmiňuje některé německé, italské nebo maďarské příklady románských obloučkových vlysů, jedná se však o obecně významné stavby románské architektury, jejichž podoba obloučkového vlysu nemá analogie k podobě podřímí v Podunají. Gisser ve snaze vytvořit vývoj vybraných románských staveb, opomíjí jednotlivé podoby a specifika daného regionu. Rovněž neužívá takřka žádnou terminologii, pouze opisuje podobu vlysu.

¹⁹ Gisser 2005.

²⁰ Pühringer 1931, s. 90.

Doposud posledním příspěvkem k bádání o románském obloučkovém vlysu představuje má bakalářská diplomová práce na téma „*Typologie obloučkových vlysů románských sakrálních staveb v Čechách a na Moravě*“, ²¹ ve které na celkem osmnácti kostelech v Čechách a na Moravě představuji typy obloučkového vlysu z hlediska profilace ale především jeho ukončení, které se ukázalo, jako zajímavý fenomén. Z morfologického hlediska v práci zhodnocuji obloučkový vlys a nacházím celkem osm typů, ke kterým jsem hledala rovněž zahraniční analogie. Právě oblast střední Evropy se ukázala být mnohdy velmi úzce spjata s obloučkovým vlysem v Čechách a na Moravě a objevují překvapivé vazby například skupiny vineckých kostelů na architekturu v Rakousku.

²¹ Maršalová 2016.

3 Obloučkový vlys ve střední Evropě

3.1 Obloučkový vlys na území dnešního Německa

3.1.1 Sasko-Anhaltsko

Oblast dnešní spolkové republiky Sasko-Anhaltsko představovalo až do roku 1640 církevní území v majetku arcibiskupství Magdeburg, které založil roku 968 císař Otta I. (císař 962–973). Suverenitu území utvrdil arcibiskup Wichmann von Seeburg (magdeburský arcibiskup 1154–1192) a podpořil expanzi majetku.

Obloučkový vlys se v oblasti Saska-Anhaltska objevuje od počátku 12. století a přetrval i na gotických stavbách. Území lze z hlediska románského obloučkového vlysu rozdělit na dvě části – jižně a severně od Magdeburgu. V jižní části se kostely stavěly z kamenných kvádrů a obloučkový vlys se zde uplatňoval ve 12. století. Zdobí kostely v Hamersleben z první čtvrtiny 12. století [1] a v Pretzien z poloviny 12. století [2] v podobě obloučků spočívajících na konzolkách i kostel v Hecklingen z třetí čtvrtiny 12. století [3], kde má podobu „se zalomenou patkou“.

V severní oblasti Saska-Anhaltska, stejně jako v dalších severních částech Evropy, mezi které patří i Polsko, Dánsko, Braniborsko a Pomořansko, se pro stavbu kostelů hojně využívala jako stavební materiál cihla, která má velmi specifické vlastnosti. Mezi nejstarší cihlové stavby se řadí premonstrátský klášterní kostel sv. Mikuláše v Jerichow [4] z třetí čtvrtiny 12. století, který zdobí tzv. „obkročný“ obloučkový vlys, vytvořený široce rozestoupenými obloučky spočívajícími na konzolkách, jež se vzájemně přetínají. Tento typ vlysu se v severní oblasti Saska-Anhlatska uplatnil na dalších cihlových stavbách v Arendsee [5], Redekin [6], Diesdorf [9], Schönhausen [10], Großwulkow [12] a Kleinwulkow [13]. Ačkoli nejčastější typ cihlového obloučkového vlysu představuje tzv. „obkročný“, objevuje se i tradiční

obloučkový vlys na konzolkách, vytvořený povětšinou třemi zaoblenými částmi. Tento typ vlysu zdobí kostely v Redekin [6], Melkow [7], Schönhausen [10] i Sazwedel [14]. Kostely severní části Saska-Anhaltska zdobí i tzv. „cihlový hrotitý obloučkový vlys“, vytvořený dvěma rovnými cihlami, jež spočívají na konzolce a zdobí kostely v Melkow [7], Wust [8], Schönhausen [10] i Großwulkow [12]. Cihlové obloučkové vlysy doplňují i další typy cihlových vlysů, mezi něž patří tzv. „mřížkový“ nebo „pyramidový“.

Románské architektuře oblasti Saska-Anhaltska dominují cihlové kostely, jež zdobí obloučkové vlysy sestávající ze subtilních zaoblených částí, vytvořených pomocí šablonovou metodou pálené cihly. Tyto subtilní části byly skládány do jednoduchých obloučků spočívajících na konzolce, častěji však do široce rozestoupených obloučků, jež se vzájemně přetínají, čímž vzniká tzv. „obkročný“ obloučkový vlys.

3.1.2 Bavorsko

Na území dnešní spolkové země Bavorsko se v 12. a 13. století rozkládaly tři historické útvary – Franky, Bavorsko a Švábsko. Oblast dnešních vládních obvodů Horní, Střední a Dolní Franky představovaly součást Východofranckého vévodství, jež císař Fridrich I. daroval roku 1168 Würzburšskému biskupství. Bavorské vévodství se rozkládalo na území dnešních vládních obvodů Horní Falc, Horní a Dolní Bavorsko a až do roku 1255 představovalo centrum město Řezno. O moc v Bavorsku soupeřily mocné rody Welfů, Štaufů a Wittelsbachů. Welfové vládli od roku 1070 po 110 let, s přestávkou kdy císař na dvacet let daroval oblast rakouským Babenberkům. Rod Wittelsbachů dostal území do držení roku 1180 a vládli v Bavorsku až do roku 1918. Císař Fridrich II. roku 1214 daroval Wittelsbachům k Bavorsku i Dolní Falc. Roku 1255 se Wittelsbachové rozdělili na bavorskou větev, která se usadila v Mnichově a falckou větev, která vládla na území dnešní spolkové země Porýní-Falc. Švábské vévodství udělil císař rodu Štaufů, kteří soupeřili o moc na území s Zähringy, kteří získali západní část území, na němž vzniklo Bádenské markrabství. Východní část, na které až do roku 1268 panoval rod Štaufů, představuje většinu dnešního vládního obvodu Švábsko.

Ačkoli v oblasti dnešního Bavorska se ve 12. a 13. století rozprostíralo několik historických území, z hlediska architektury se jednalo o poměrně homogenní území, které přijímalo podněty ze západních částí Svaté říše římské, Lombardie i prostřednictvím iroskotských misí ze severu. Pro stavební materiál se užívaly takřka výhradně pečlivě opracované kamenné kvádry z pískovce, vápence či tufu, které představují velice tvárný materiál.

Obloučkový vlys se na území dnešního Bavorska objevoval již od počátku 11. století po polovinu 13. století, kdy se v této oblasti začaly stavět gotické kostely. Nejstarší obloučkové vlysy se objevují ve Würzburg na kostelech Panny Marie z doby již kolem roku 1000 [15] a sv. Burkarda [16] vystavěného mezi

lety 1030–1042. Oba würzburské obloučkové vlysy spočívají na drobných konzolkách a zůstávají překryté omítkou, v důsledku čehož není možné rozpoznat přesnou morfologii. Nelze tedy určit, zda se jedná o obloučky skládané z malých kvádrů do půlkruhu nebo jsou vytesány do jednoho kusu kamene. Na řezenské kapli Všech svatých [16] a ve Steingaden [17] z poloviny 12. století mají obloučky podobu radiálně skládaných malých kvádrů, jež spočívají na konzolce. V průběhu druhé poloviny 12. století se v oblasti dnešního Bavorska uplatňoval obloučkový vlys na hladké konzolce, jež podpírá oblouček vytesaný již do jednoho kusu kamene.

Obloučkový vlys na území dnešního Bavorska i přilehlých oblastí patrně velkou měrou ovlivnil tzv. *skotský portál* [19], který zdobí kostel sv. Jakuba v Řezně z druhé čtvrtiny 12. století a jsou na něm patrné normanské prvky [17]. Inspirace pramení především z přízemního patra, kde je obloučkový vlys dekorován třemi prvky – výzdoba výplní i ostění obloučků a plasticky provedené konzolky. Prostory obloučků vyplňuje palmetový dekor, který se uplatnil i na tzv. *císařské kapli* v Norimberku [23] a na dómu v Bambergu [30], kde má vegetabilní ornament. Vegetabilní ornament zdobící samotné ostění obloučků dekoruje rovněž kostel sv. Sebalda v Norimberku [31]. Obloučky podepřené konzolkami, jež nesou podobu lidských či zvířecích hlav, se objevily už v polovině 12. století na císařské katedrále v Königslutter v Dolním Sasku (obr. 26), který představuje rovněž klášterní benediktinský kostel. V Bavorském vévodství se tato podoba objevila nejprve patrně na řezenském portálu [19], který zdobí vstup do benediktinského klášterního kostela z třetí čtvrtiny 12. století a na benediktinském klášterním kostele v Bergen bei Neuburg z druhé poloviny 12. století [20] i kostel v Brenz an der Brenz [24] z přelomu 12. a 13. století, ve vlastnictví benediktinského kláštera St. Gallen. Tyto bohatě plasticky vytvořené konzolky uplatňované zprvu na benediktinských klášterních kostelech začaly v první třetině

13. století zdobit i panské kostely ve Weißendorf [26], Tholbath [27] i Ainau [29]. Bavorské románské kostely zdobí v podřímsí i patrně v rámci střední Evropy nejhojněji užívaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ v podobě jednoduché i bohatě profilované.

Vedle tradičních obloučkových vlysů na hladké konzolce a se „zalomenou patkou“ zdobí bavorské románské kostely velmi bohatě plasticky zdobené obloučkové vlysy. Výzdoba inspirovaná patrně řezenským portálem [19] se soustředí na ostění obloučků, vyplní obloučků, ale především na konzolky. Ty mají podobu lidských a zvířecích hlav, a lze je v rané fázi spojit s benediktinskými kláštery. V první třetině 13. století se tento motiv rozšířil i na hornobavorské panské kostely. Právě tento plastický dekorativismus umožněný patrně velice tvárným materiálem představuje lokální specifikum bavorského obloučkového vlysu.

3.2 Obloučkový vlys na území dnešního Rakouska

Území dnešního Rakouska vzniklo až po První světové válce a představuje federaci, složenou ze spolkových zemí, které mají povětšinou kořeny již ve středověku. Od 8. století tvořila většina území dnešního Rakouska součást Východofrancké říše, jež byla rozdělena na území marek, které v první polovině 10. století plenily nájezdy Maďarů. Porazil je až Ota I. v bitvě na Lechu roku 955 a území se začala osvobozovat a osamostatňovat.

Roku 976 se od Bavorského vévodství oddělilo Korutanské vévodství, které tvoří hlavní část dnešní spolkové země **Korutany**. Dnešní oblast **Salcburska** zůstala jako součást Bavorského vévodství až do sjednocení menších hrabství roku 1246. Ale již roku 690 založil sv. Rupert v Salcburku biskupství, ze kterého se roku 798 stalo arcibiskupství. Salcburská diecéze spravovala někdejší oblast Korutan i Štýrska. Sám Ota I. ustanovil malou pohraniční marku, kterou v roce 1050 získala hrabata ze Steieru, po nichž nese název Štýrská marka, jež byla až do roku 1122 podřízena korutanskému vévodství. Roku 1180 se nakrátko **Štýrsko** stalo samostatným vévodstvím, které získali v roce 1192 Babenberkové. Dnešní oblast **Horního a Dolního Rakouska** udělil Otta II. jakožto někdejší východní markrabství roku 976 jako léno Leopoldu I. Babenberskému a v roce 1156 povýšil listinou *Privilegium minus* císař Fridrich I. Barbarossa Rakouské markrabství na vévodství. Rod Babenberků vládl v Rakouském vévodství až do roku 1251, kdy vymřel po meči. Rakouským vévodou se pak díky sňatku s Markétou Babenberskou stal český král Přemysl Otakar II., který rozdělil území na dnešní Horní a Dolní Rakousko. Českého krále však porazil v bitvě na Moravském poli roku 1278 Rudolf I. Habsburský, čímž získal pro svůj rod území na více než 6 století. Někdejší metropole Dolního Rakouska Vídeň se stala samostatnou zemí až roku 1922.

Zatímco Štýrsko, Salcbursko i Korutany spravovala **Salcburská diecéze**, Rakouské vévodství spadalo pod **Pasovskou**

diecézi až do ustanovení Vídeňské diecéze roku 1469. Pasovští biskupové představovali na území Rakouského vévodství významné donátory. Ale předními fundátory se stával i vládnoucí rod Babenberků, a to především panovníci Leopold III., Leopold IV. a Friedrich II. i středověcí ministeriálové, jejichž postavení se ve 13. století upevňovalo.

Obloučkový vlys se na území dnešního Rakouska soustředí především na území Dolního Rakouska, kde zdobí celkem 28 kostelů.²² Dále po jednom příkladu z Horního Rakouska i ze Salcburska a po dvou příkladech v Korutanech i ve Štýrsku, což celkem představuje 34 kostelů. Obloučkový vlys se začal v oblasti dnešního Rakouska uplatňovat od počátku 12. století a poslední vlys pochází patrně ze třetí čtvrtiny 13. století. Ke stavbě kostelů, jež zdobí obloučkový vlys, využívali jako stavební materiál výhradně kámen a to především tvárný pískovec.

Nejstarší obloučkový vlys zdobící kapli na hradě Oberranna [32] má podobu malých radiálně skládaných kvádrů spočívajících na drobné hladké konzolce, což představuje tradiční příklad výstavby vlysu v raných fázích jeho užití. Tato metoda se objevila na území dnešního Rakouska až v poslední čtvrtině 12. století na kostele sv. Štěpána v Tulln [40], kde mají konzolky mnohem mohutnější vzhled. Dále se již obloučkový vlys vytvářel pomocí vytesání obloučku do jednoho kusu kamene, který v raných fázích podpírala ještě hladká konzolka, jako na kostele sv. Vavřince v Himberg [33]. Obloučky podpírané konzolkami mají neprofilovaný tvar, patrně kvůli odhmotnění z důvodu jejich tektonické funkce. Objevují se však podoby obloučkových vlysů, jejichž obloučky mají vrstvený vzhled, který pokračuje i na konzolku. Tento typ obloučkového vlysu „na vrstvené konzolce“ představuje netradiční příklad modifikace konzolek

²² Včetně Vídně, oddělené roku 1922.

a na území Rakouska zdobí kostely v Eggenburg [39] a Thernberg [40].

Vedle podepření obloučkového vlysu konzolkou představuje nejčastější podobu obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, který zdobí kostely v Burgschleinitz [34], Kühnring [35], Hennersdorf [36], Pulkavě [37], Heiligenkreuz [38], Spannberg [41], Seitenstetten [44], Lilienfeld [45], Schöngrabern [50], Vídeňském novém městě [51], Baumgartenberg [58], Laa an der Thaya [60] a ve Vídni kostel sv. Michala [52] i sv. Štěpána [59]. Tento typ vlysu se na území někdejšího Rakouského vévodství objevuje od 20. let 12. století po třetí čtvrtinu 13. století v podobě rozličně profilované. Zatímco některé vlysy zůstávají bez profilace úplně hladké, jiné doplňuje rýha, jež lemuje oblouček. Velmi často se tento typ užíval v podobě bohatě profilované, kterou na kostele Nanebevzetí Panny Marie ve Vídeňském novém městě [51] a kostele sv. Michala ve Vídni [52] doplňuje v ostění obloučků neobvyklý motiv „bobulování“. Na obou těchto kostelech se jako fundátor podílel pravděpodobně vévoda Leopold IV., který přispěl také k vzniku kostela v Lilienfeld [45] a Laa an der Thaya [60], jež zdobí rovněž obloučkový vlys „se zalomenou patkou“.

I v případě obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“ se objevují modifikace, které lze spatřit na rotundě sv. Jana Křtitele v Petronell-Carnuntum [43], kde obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ podpírá ještě mohutná konzolka. Tato podoba představuje velice neobvyklý a ojedinělý příklad kombinace dvou typů vlyků. Vzhledem k poměrně velkým rozměrům kruhové stavby a jejímu špatnému stavu můžeme předpokládat, že se původně zamýšlel pouze obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, ale kvůli lepší stabilizaci přidali v průběhu výstavby ještě konzolku, která podpírá římsu. Tuto hypotézu předkládám na základě velmi neobvyklé podoby vlysu a tento typ se objevuje i na kostele v Schöngrabern [50].

Netradiční a specifický obloučkový vlys pro území dnešního Rakouska představuje typ v podobě plynulé vlnovky, která má bohatě profilovanou podobu. Nejstarší dochovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys zdobí jižní fasádu klášterního kostela cisterciáků v Heiligenkreuz [38] z poloviny 12. století, ale častěji začal být aplikovaný až na počátku 13. století. Svým vzhledem, doplněným půlkruhovými reliéfy, zdobí kostel sv. Petronilly v Petronell-Carnuntum [46], jehož fundátorem by mohl být pasovský biskup nebo některý z ministeriálů. „Vlnkovitý“ obloučkový vlys zdobí řadu „ministeriálních kostelů“, mezi které se řadí kaple ve Wildungsmauer [47], kostel [48] i karner [49] v Bad Deutsch-Altenburg, kostel v Schöngrabern [50] i kostel v Himberg [54]. Tento typ se objevuje i na kostele ve Vídeňském novém městě [51] i na karneru v Tulln [57], které podporovali vládnoucí panovníci z rodu Babenberků, ale i na benediktinském klášterním kostele v St. Pölten [53], fundovaném pasovským biskupem. Ostění vlnky doplňuje na karneru v Bad Deutsch-Altenburg [49] a na kostele v St. Pölten [53] motiv diamantování, jež nezdobí žádný jiný typ vlysu. Kostely zdobené „vlnkovitým“ obloučkovým vlysem vynikají bohatou a kvalitní kamenosochařskou složkou, aplikovanou na portálech nebo samotných fasádách kostelů.

Patrně modifikace tzv. „vlnkovitého“ obloučkového vlysu zdobí kostely v Mödling [56] a Sollenau [55], rekonstruované posledním vládnoucím Babenberkem Friedrichem II. Vlys má podobu vlnky, z jehož doširoka rozestoupených obloučků ční krátký výběžek, zakončený lilií, díky čemuž jej lze označit za tzv. „liliovitý“ obloučkový vlys. Motiv lilie nahrazuje konzolku podpírající obloučkový vlys na kostele v St. Pölten [53].

V oblasti Štýrska zdobí obloučkový vlys kostel v Seckau [61] v podobě „se zalomenou patkou“, jež doplňuje i „šachovnicový“ a „pilovitý“ vlys. Fasádu karneru v Hartberg [62] lemují tři typy vlysu: tradiční „se zalomenou patkou“, „vlnkovitý“ a „trojlistý“, jež zdobí i dóm sv. Štěpána ve Vídni [59]. V Korutanech se

na kostech v Gurk [63] a v St. Paul im Lavanttal [64] nachází obloučkový vlys v podobách „se zalomenou patkou“ a „vlnkovité“. Na obou kostelech se vedle obloučkového objevuje i šachovnicový vlys. Kapli sv. Kateřiny [63] zastupující jediný příklad ze Salcburska zdobí obloučkový vlys na konzolce.

V rámci oblasti dnešního Rakouska se v různých obměnách objevují čtyři typy vlysu, a to na konzolce (hladké a vrstvené), nejčastěji zastoupený obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, pro Rakousko typický „vlnkovitý“ obloučkový vlys (s „liliovitou“ odnoží) a „trojlistý“ obloučkový vlys, který již vykazuje známky přicházejícího gotického slohu. Ostění profilovaných obloučků doplňuje ve 13. století motiv „bobulování“ i diamantování. Vedle klasického zubořezu zdobí podřímsí v několika případech i „šachovnicový“ nebo „pilovitý“ vlys. Výzdoba exteriéru románských kostelů na území dnešního Rakouska se soustředí spíše na portálech a ojediněle se setkáváme s vegetabilně provedenými konzolkami či výzdobou prostorů obloučků. Obloučkový vlys tak představuje velmi často jedinou výzdobu jinak strnulé a strohé vnější fasády.

3.3 Obloučkový vlys v Čechách a na Moravě

Obloučkový vlys se v oblasti Čech a Moravy objevuje od druhé čtvrtiny 12. století po polovinu 13. století, kdy se v této oblasti začala uplatňovat gotika. Nejstarší dochovaný obloučkový vlys na území Čech se objevuje pouze fragmentárně na kostele sv. Havla v Praze na Zbraslavi [66] z druhé čtvrtiny 12. století. Na kostele zůstala jedna drobná konzolka podpírající oblouček, vytvořený několika malými radiálně poskládanými kameny. Obloučkový vlys již vytesaný do jednoho kusu kamene zdobí středočeské kostely v Tismicích [67] a v Rovné – Stříbrné Skalici [70] i jihomoravské kostely v Řezovicích [68] a Mikulovicích [69].

Dále se objevuje neprofilovaný obloučkový vlys podpíraný dekorovanými konzolkami, u kterých zůstává zachována i statická funkce. Nejstarší obloučkový vlys podpíraný zdobenými konzolkami se objevuje na kostele Zvěstování Panny Marie v Plaňanech [71] z třetí čtvrtiny 12. století, v podobě rozličně profilovaných konzolek navíc s rytmicky se střídajícími druhy, a tedy i barvami pískovce. Dále se tento typ rozšířil do severních Čech na kostel Panny Marie v Mohelnici nad Jizerou [72]. Zde se rovněž objevují různě profilované konzolky, ale navíc i konzolky různě zdobené rýhami, kříži, srdcem, hvězdami a dalšími reliéfy. Následně se dochovaly zdobené konzolky z poslední čtvrtiny 12. století, a to na kostele sv. Jiljí v Bezděze [73], kde jsou dekorovány ornamentálním motivem. Nejpozdější zdobené konzolky, podpírající obloučkový vlys se objevují na kostele sv. Bartoloměje v Lanžově [74], kde mají podobu plastik dvou hlav zvířat či nestvůr.

Na přelomu 12. a 13. století se na Českých a Moravských románských kostelech vytrácí obloučkový vlys na konzolkách a mizí tak i jeho nosná funkce. Obloučkový vlys se v této fázi modifikuje do několika podob a stává se prvkem čistě dekorativním.

Obloučkový vlys se na Moravě objevuje na kostele sv. Jiří v Bořitově [75] z přelomu 12. a 13. století ve velmi modifikované podobě, jenž nemá další analogie. Tento typ obloučkového vlysu připomíná syntézu dvou druhů vlyců. Obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“ a na hladkých konzolkách.

Nejčastěji se v oblasti Čech i Moravy objevuje i v rámci střední Evropy tradiční obloučkový vlys „se zalomenou“ patkou. Na Moravě zdobí tento typ vlysu apsidu kostela na Velehradě [77] i trojlodí kostela v Třebíči [85]. Velmi často se v bohatě profilované podobě uplatňoval v rámci tzv. „vinecké skupiny kostelů“ na stavbách v Potvorově [79], Želkovicích [83] a Želině u Kadaně [84].

Další modifikaci obloučkového vlysu představuje zdobení portálu. Jedná se o poměrně častý fenomén v rámci celé střední Evropy a objevuje se i na portálu vedoucím z ambitu do refektáře kláštera na Velehradě [77], kde má podobu obloučků tvořících plynulou vlnku, jejichž ostění zdobí navíc pás diamantování. Velmi podobný motiv se objevuje také na kostnici sv. Leonarda ve městě Bad Deutsch-Altenburg [49] v Dolním Rakousku.

Vlnkovitý obloučkový vlys zdobí v oblasti Čech podřímsí staveb v rámci skupiny kostelů v severozápadních Čechách. V podobě bohatě profilované se uplatnil na kostele v Potvorově [79], Libčevsi [78] a ve Vroutku [82]. Lze předpokládat, že velehradským klášterem [77] se mohli inspirovat cisterciáci z plaského či oseckého kláštera nebo zde pracovala stejná stavební huť. Vliv cisterciácké stavební huti mnozí badatelé předpokládají právě na kostelech v Potvorově [79] a ve Vroutku [82], kde se tento typ obloučkového vlysu objevuje. Déle vlnkovité podřímsí zdobí kostel v Libčevsi [78], kde předpokládá Tomáš Dittrich vliv cisterciácké osecké huti.²³ Vlnkovitý obloučkový vlys tedy v oblasti severozápadních Čech lze možná

²³ Dittrich 1983, s. 157.

spojovat se stavební činností cisterciáků. Osamoceně v rámci tzv. skupiny vineckých kostelů si stojí typ obloučkového vlysu se sloupky na konzolkách. Tento typ obloučkového vlysu objevil u nás pouze jedenkrát, a to na apsidě kostela Povýšení sv. Kříže v Údlících [80]. V rámci Evropy se s ním však lze setkat hned několikrát. Dobroslav Líbal uvádí v souvislosti s tímto typem obloučkového vlysu, příklad apsidy kostela Santa Maria dell'Annunziata ve středoitalském Todi (obr. 140).²⁴ V Německu se pak objevuje na portále kostela sv. Jakuba v Řezně [19] a ve francouzském Alsasku na kostele sv. Legea v Murbachu.

V interiéru se obloučkový vlys objevuje fragmentárně i v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Velehradě [77]. A to v oblasti nad dnešní klenbou presbytáře a transeptu ve velmi neobvyklé podobě. Obloučky tvoří krátký válec, který se prohne do tvaru půlkruhu a ve spodní části se opět pravoúhle zalamuje. Krátký vodorovný válec se pravděpodobně napojoval na oblouček vedlejší. Podle několika jasně patrných obloučků lze rozpoznat horní řadu obloučků, která se v rozích nakoso vytáčí a pravděpodobně se napojovala na vedlejší části. O téměř půl metru níže lze rozpoznat druhou řadu obloučků stejné velikosti i tvaru. Z nižší řady však byly obloučky většinou odsekány a zbyly pouze stopy na několika málo místech. Tato velmi neobvyklá podoba obloučkového vlysu se dochovala ve dvou fragmentech i v lapidáriu na Velehradě [77].

Obloučkový vlys zdobí i baziliku sv. Prokopa v Třebíči [85] a to v podobě „se zalomenou patkou“ a také ornamentální obloučkový vlys, který nemá příliš mnoho analogií. Celá stavba však v rámci Moravy představuje ojedinělou architekturu, která měla na konci románské a na počátku gotické architektury samostatný vývoj.

²⁴ Líbal 1949, s. 57–66.

Obloučkový vlys se v Čechách a Moravě uplatňoval v oblasti středních, severních i severozápadních Čech a na jižní Moravě a nelze žádný typ označit za dominantní. Objevuje se však v této oblasti pestrá škála vlysů, jež ukazuje na přijímání podnětů z rozličných oblastí, především Rakouska, Bavorska i Itálie.

3.4 Obloučkový vlys ve Slezsku a Malopolsku

Počátky prvního polského státu sahají do 10. století a zůstávají spojovány s rodem Piastovců, který ovládal území až do 14. století. Prvním doloženým vládcem byl Měšek I. (polský kníže asi 962–992), který sjednotil kmeny na poměrně velkém území. Za jeho syna Boleslava Chrabrého (polský kníže 992–1025. Králem jej jmenoval Otta III. až na sklonku života roku 1025) vznikla nad hrobem svatého Vojtěcha v Hnězdně roku 1000 arcibiskupství, pod které podřídil papež Silvestr nově zřízené diecéze ve Vratislavi, Krakově a Kolobřehu. Boleslava Chrabrého jmenoval císař Otto III. polským králem, stejně jako jeho syna Měška II. (polský král 1025–1031, kníže 1032–1034), za jehož vlády však došlo k opětovnému rozkladu země a dlouhým mocenským bojům mezi příslušníky vládnoucího rodu Piastovců. Zemi dokázal na krátko sjednotit až Boleslav III. Křivoústý (polský kníže 1102–1138), jenž vydal roku 1138 tzv. nařízení o nástupnictví, čímž znovu rozdělil zemi na úděly pro své syny. Nejstarší z rodu Piastovců měl vládnout tzv. seniorátnímu údělu, které představovalo Malopolsko se sídlem v Krakově a měl mít vrchní moc nad ostatními úděly ve Slezsku, Velkopolsku, Mazovsku a Pomořansku. Tyto úděly, kterým původně vládli mladší synové Boleslava III., se dále dělily mezi jejich potomky a docházelo tak k roztříštěnosti území.

Patrně v souvislosti s tímto rozdělením lze rozeznat odlišné tendence v rámci románské architektury v severní a jižní části Polska. Toto rozdělení způsobují patrně dva faktory. Jednak odlišná ložiska a tedy i dostupný stavební materiál, jelikož v severní části se vyskytovala převážně velmi tvrdá žula, zatímco jižní část území má ložiska bohatá na tvárný pískovec. V jižní části se tedy z průběhu 12. století zachovaly i kostely zdobící kamenný vlys, v severní části se žádný takový neobjevuje, patrně právě kvůli podloží z tvrdé a netvárné žuly, do které lze jen velmi těžko vytvořit, tak detailní prvek, jaký představuje obloučkový vlys.

Druhým faktorem, ovlivňující rozdíly mezi severní a jižní polskou románskou architekturou představuje odlišnou zahraniční orientaci daných území. V oblasti Pomořanska, tedy severní části často vycházeli z pobaltské či dánské architektury. Oproti tomu jižní oblast Slezska a Malopolska svou architekturou odpovídají střeoevropským tendencím.

Neustále se roztříšťující území však neoslabilo rozvoj architektury, nýbrž vládnoucí vrstvy jednotlivých knížectví ještě posílily stavební činnost ve snaze vyjádřit nezávislost, upevnit moc a církevní i státní suverenitu. V průběhu 12. století narůstal také význam a postavení rodové aristokracie, což se projevilo i na četných fundacích románských kostelů z řad velmožů. Na počátku 13. století přišel i hospodářský rozmach, se kterým souvisel i stavební rozkvět. Vůdčí postavení na poli architektury první poloviny 13. století získalo Slezsko, které se již začalo samostatně umělecky rozvíjet, a vznikaly zde domácí dílny.²⁵ Rozmach výstavby zastavil vpád mongolských vojsk roku 1241, které dobilo Krakow a neúspěšně obléhalo Wrocław. Během drancování země s největší pravděpodobností i zanikly mnohé kostely.

Obloučkový vlys na území dnešního Polska se začal užívat od počátku 12. století nejdříve vytesaný do kamene. Nejstarší obloučkový vlys v Prandocině [86] spočívá na drobných konzolkách a má neprofilovanou podobu vytvořenou z jednoho kamene. Tento typ vlysu zdobí i kostel ve Staré Zągości [87], který však doplňují reliéfy. K výzdobě prostoru obloučků kamenných vlyců přistoupili v rámci polské románské architektury ještě v druhé čtvrtině 13. století na kostele v Gościszów [98], který má podobu „se zalomenou patkou“. Na přelomu 12. a 13. století se objevila i výzdoba kamenné konzolky pomocí přechodu vrstvení obloučku na konzolku a to na kostele sv. Ondřeje v Krakově [88] a v polovině 13. století na rekonstrukci kostela v Opatówě [99].

²⁵ Świechowski 1984, s. 78.

Ke specifikům polské románské architektury patří především užití cihly, jako stavebního materiálu, kterou od počátku 13. století až na výjimky²⁶ výhradně používali, ke stavbě kostelů, jenž zdobí obloučkový vlys. Povětšinou se cihlový vlys skládá ze subtilních zaoblených částí, vytvořených dle šablony metodou pálené cihly. Vypálené části vytváří skládáním široce rozestoupené obloučky, které se přetínají, čímž vzniká „obkročný obloučkový vlys“. Tento vlys se aplikoval ve dvou podobách - vystupující plasticky z fasády a v tom případě přetínající se obloučky podpírá drobná konzolka kopírující šířku i hloubku obloučku. V druhém případě zůstává vlys zapuštěný do roviny stěny a nevystupuje z líce fasády. Oblouček se tak opírá o samotnou stěnu, díky čemuž se vytratila konzolka.

Přetínáním obloučků ze subtilních částí vznikají prázdné prostory ve tvaru sférického trojúhelníku, které bývají někdy vyplněné omítkou, čímž dochází ke kontrastu světlé omítky a červených cihlových obloučků. Jindy zůstávají cvikly i celé prostory za vlysem neomítnuté a otázkou zůstává, jaký byl původní záměr. Paweł Dettlof zkoumal obloučkový vlys v jižní části presbytáře a transeptu v Mogiře [90] z druhé čtvrtiny 13. století, jež se dnes nachází v podkroví později postavené knihovny. V této části kostela, kterou novější přístavba chránila před povětrnostními podmínkami i pozdějšími změnami, můžeme pozorovat bílé omítnuté stěny za vlysem, čímž vzniká kontrast červených cihlových obloučků na bílé omítce. Ve cviklech má omítka ještě větší vrstvu než v ostatních částech. Dettlof na základě vlysu v Mogiře usuzuje, že se v původních záměrech patrně počítalo ve všech případech s omítnutím pozadí vlysu.²⁷ Tuto svou teorii opírá i o další dva gotické krakovské kostely při kláštorech františkánů a dominikánů.

²⁶ Kostel v Gościszów z druhé čtvrtiny 13. století a rekonstrukce kostela v Opatówě v polovině 13. století.

²⁷ Dettlof 2000, 347–354.

Ačkoli cihlový obloučkový vlys má povětšinou podobu „obkročnou“ na příkladu kostela v obci Brzeg Głogowski můžeme spatřit ojedinělý typ obloučkového vlysu na konzolce, vytvořeného z půlkruhových pálených cihel, které se vzájemně nekříží a vytváří jednoduché obloučky, které bývají obvyklé u kamenných vlysů.

Oblast jižního Polska zdobí kamenný obloučkový vlys na hladké i vrstvené konzolce a v podobě „se zalomenou patkou“, který oplývá bohatou kamenosochařskou výzdobou. Cihlový vlys má ojediněle podobu obloučků, jež podpírá konzolka. Absolutně však v rámci celého Polska dominuje „obkročný“ obloučkový vlys, tvořený zaoblenými cihlovými částmi.

Ačkoli v jiných oblastech střední Evropy obloučkový vlys zůstává specifikem románské architektury a s přicházející gotikou se od jeho užívání ustupovalo a na gotických stavbách se již objevuje zřídka, v oblasti Polska přetrvával na cihlových stavbách, ale docházelo i k jeho proměnám. Cihlový „obkročný“ obloučkový vlys na gotických dominikánských klášterních kostelech ve Wroclavi a v Krakově z druhé poloviny 13. století, podpírají konzolky ve tvaru obrácené lilie. Povětšinou má však i na gotických stavbách podobu „obkročného“ obloučkového vlysu spočívajícího na hladké konzolce.

3.5 Obloučkový vlys na území dnešního Slovenska

Území dnešního Slovenska se po rozpadu Velké Moravy postupně začleňovalo do Uherského království, jehož součástí zůstalo až do roku 1918. Obloučkový vlys se na území někdejších Horních uher uplatňoval přibližně v letech 1150–1275, kdy v Uhrách vládl rod Arpádovců. Především za vlády Ondřeje II. (1205–1235) se v Uherském království upevňovala moc šlechty, což vyústilo ve vydání buly roku 1222, která utvrzovala privilegia šlechty, a to především dědičnost majetku. To mělo za následek rozkvět výstavby panských venkovských kostelů, které se v tomto období hojně stavěly. Tento rozmach však zastavil mongolský vpád v letech 1241–1242, po kterém zůstalo území Uher zpustošené a stavební činnost se orientovala spíše na fortifikaci a zakládání nových měst.

Obloučkový vlys se na Slovensku objevuje především v jihozápadní části, dále po dvou výskytech na jihovýchodním Slovensku a ve Spiši, a to od poloviny 12. století po třetí čtvrtinu 13. století. Patrně nejstarší se nachází na kostele v Kalinčiakove [100] v podobě „se zalomenou patkou,“ a ačkoli se tento typ obloučkového vlysu řadí všeobecně mezi nejhojněji užívané, k aplikaci na území Slovenska přistupovali sporadicky. Stejně tak patrně nejčastěji aplikovaný obloučkový vlys na konzolce se na Slovensku objevuje pouze na kostele v Bíni [101]. Ojedinelost těchto vlyků na Slovensku zapříčinil patrně stavební materiál, který měl značný vliv na morfologii podřímsí. Na území dnešního Slovenska se totiž velmi často stavěly kostely z cihel a oba tyto kostely jsou postaveny z kamene. K vytvoření „obloučkového vlyku se zalomenou patkou“ z cihel přistoupili na kostelech v Diakovcích [103] a v Malej Bare [109].

Při použití cihly, která má větší rozměry, představuje vyskládání malého obloučku značný problém. Patrně z toho důvodu se přistupovalo k vytváření široce rozestoupených obloučků, které se navzájem přetínají, čímž vzniká tzv. „obkročný

obloučkový vlys“, aplikovaný na kostele sv. Kříže v Hamuliakove [102] nebo s největší pravděpodobností na kostele sv. Jana Křtitele v Jelce [111].

Specifikum území dnešního Slovenska představuje fenomén výzdoby podřímsí cihlovými vlysy. Ačkoli se nejedná o obloučkový vlys, představují velmi zajímavou modifikaci dekorace, která s obloučkovým vlysem velmi úzce souvisí, jelikož lze předpokládat, že se jednalo o jakousi náhradu obloučků ve snaze přizpůsobit se materiálu. Rozmanité podoby „cihlových vlysů“ se soustředí primárně na poměrně malém území v jihozápadní části Slovenska, kde se spojuje s hutí pracující na kostele v Diakovcích [103], který zdobí tzv. „stříškový vlys“ v podobě opakujícího se motivu ∇ . Tento vlys se pak ještě objevuje na kostelech v Križovanech nad Duváhom [105] nebo Dražovcích [106]. Patrně redukovaná forma „stříškového vlysu“ zdobí kostel v Šamoríně [104], kde má formu, podepřeného písmene V. Ještě zjednodušenější forma v podobě opakujícího se motivu jednoduchého písmene V či trojúhelníků se nachází na kostelech v Hegy [107], Horných Zelenicích [110] a dokonce v několika pásech nad sebou i na kostele ve Velké Třni [108]. Tuto formu pásu rovnoramenných trojúhelníku lze označit jako „pilovitý vlys“ nebo „trojúhelníkový vlys“. Poslední z výčtu cihlových vlysů zůstává tzv. „římsový vlys“ vytvořený skládáním cihel do vertikální podoby s oddělením mezerami. Tuto podobu lze spatřit na kostelech v Diakovcích [103] a Horných Zelenicích [110].

Obtížnost vytvoření obloučkového vlysu z cihel lze názorně spatřit na kostelech v Horných Zelenicích [110] a ve Velké Třni [108], kde se oblouček skládá z celkem čtyř cihel, jež spočívají na horizontálně uložených cihlách. Známky již přicházející gotiky a tedy tzv. „přechodného stylu“ vykazuje „hrotitý obloučkový vlys“ použitý na kostele v Trstíně a v oblasti Spiši na kostelech ve Spišské kapitule [113] a Spišském Podhradie [114].

3.6 Obloučkový vlys na území dnešního Maďarska

Oblast dnešního Maďarska představovalo centrum někdejšího Uherského království, jež vzniklo roku 1000 a prvním králem se stal Štěpán I. z rodu Arpádovců (panovník 997–1038), který k území připojil i oblast dnešního Slovenska. Arpádovci vládli na území Uher až do roku 1301 a díky těžbě drahých kovů, jež podporovali, oblast vzkvétala. K významným fundátorům v oblasti Dolních Uher patří kláštery, především benediktinského řádu, ale i šlechta, jejíž moc se od počátku 13. století upevňovala.

Obloučkový vlys se na území dnešního Maďarska objevil již na přelomu 11. a 12. století na cihlové rotundě v Karcse [115], kde má podobu obloučků, skládaných z rovných subtilních cihel. Z celého 12. století se žádný jiný obloučkový vlys na území dnešního Maďarska nedochoval. Na počátku 13. století k rotundě v Karcse [115] přistavěli kamennou loď, jež zdobí obloučkový vlys na hladké konzolce.

V první polovině 13. století vznikla řada benediktinských klášterů z podnětu uherských velmožů, mezi něž patří kláštery v Lébény [116], Vértesszentkereszt [117] a Jáku [120]. Kostely při těchto kláštorech zdobí bohatě profilované „vlnkovité“ obloučkové vlysy, jež dekoruje i premonstrátský klášterní kostel v Zsámbék [121] a panský kostel v Felsőörs [119]. Klášterní kostel v Jáku [120] zdobí vedle „vlnkovitého“ i „trojlistý“ obloučkový vlys, jež zdobí i vídeňský Svatoštěpánský dóm [59].

Častá aplikace neobvyklého „vlnkovitého“ i výskyt „trojlistého“ obloučkového vlysu, poukazuje na analogie s architekturou v oblasti dnešního Rakouska, kde se oba vlysy hojně užívaly. Vzhledem ke stejným typům vlyců i totožným zdobením ostění motivem „bobulování“, lze předpokládat nejen vlivy, ale i stejné kameníky, kteří pracovali v Rakouském vévodství, Štýrsku nebo Korutanech. Výplně obloučků

vegetabilním ornamentem na trojlodí i střední apsidě jánského kostela [120] poukazují patrně na analogie s dómem v Bambergu [30].

4 Typy obloučkových vlysů

4.1 Obloučkový vlys na hladké konzolce

Obloučkový vlys na hladké konzolce představuje tradiční podobu tohoto motivu. Jeho počátky bývají zasazovány do oblasti Lombardie, kde vznikl patrně zdvojením slepých arkád na počátku 11. století. Nejprve se tento motiv objevuje v podobě malých radiálně skládaných kvádrů, jež spočívají na konzolce. První vytesaný oblouček se dochoval na kostele San Abbondio v Como z poslední čtvrtiny 11. století. Konzolka má v rané fázi povětšinou drobné rozměry a sestává z hladkého komolého jehlanu a obloučky mají zpravidla podobu jednoduchou. Tento typ vlysu se objevuje v rámci celé Evropy, především se velkou měrou uplatnil právě na severoitalských stavbách, kde patrně vznikl. Oproti jiným podobám obloučkového vlysu, jež se váží pouze na jeden typ materiálu, lze tento druh nalézt vytvořený z cihly i kamene v rámci poměrně malého regionu. Většina badatelů se shoduje, že konzolky podpírající oblouček mají nosnou funkci, kdy vlys působí jako pás malých klenbiček, jež podpírá římsu. V rámci uměleckohistorických slovníků představuje tento typ nejčastěji zobrazovaný doprovod hesla „obloučkový vlys“. Nebývá však nijak popisovaný a slovníky jej považují za příklad tohoto fenoménu, povětšinou bez dalších podob obloučkového vlysu. Lze jej tedy považovat za jakýsi základ pro obloučkový vlys, od něhož vznikly další podoby. Umělecko-historická literatura se rovněž omezuje na pouhé označení „obloučkový vlys“ a postrádá označení pro další jeho typy. Vzhledem k morfologii vlysu označuje tato práce výše popsanou podobu za „obloučkový vlys na hladké konzolce“.

4.2 Obloučkový vlys na zdobené konzolce

Patrně ve snaze zdobit exteriér budov, začaly se již od poloviny 12. století objevovat ve střední Evropě bohatě zdobené konzolky. Tato tendence souvisela patrně s místní tradicí bohaté architektonické skulptury i dostupným velice tvárným materiálem, především pískovcem, tufem a vápencem. Výzdoba konzolek však nepopírala její tektonickou funkci a obloučkový vlys na zdobené konzolce stále představuje nosný prvek vnější fasády. Tento typ vlysu se ve velké míře uplatnil v oblasti Bavorska a Dolního Saska, ale rozšířil se i do středních a severních Čech. V rámci střední Evropy se fenomén výzdoby soustředěné na konzolku uplatnil v takové míře, že považují za nutné jej v této práci oddělit od nezdobených konzolek a používat pro tuto výzdobu podřímsí souhrnné označení „obloučkový vlys na zdobené konzolce“.

4.3 Obloučkový vlys „se zalomenou patkou“

Obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ představuje v rámci střední Evropy patrně nejhojněji užívaný prvek výzdoby podřímsí románských staveb. Oproti obloučkovému vlysu na konzolkách představuje již čistě dekorativní prvek vnější fasády, jelikož jeho tektonická funkce se po odebrání konzolky vytratila. Obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ se objevuje ve všech oblastech v podobě jednoduché, vrstvené i bohatě profilované v závislosti na místní tradici, dostupném materiálu i osobnosti stavebníka či objednavatele a s tím spojenou stavební hutí. Ve střední Evropě se oblouček v této formě objevuje od druhé čtvrtiny 12. století až po nástup gotiky. Vzhledem k rozšíření tohoto typu obloučkového vlysu není zcela zřejmé kde, a kdy by mohl vzniknout a lze k němu pouze stěží hledat analogie, jelikož se objevuje v takřka totožných provedeních. Vodítko k nalezení paralel poskytují pouze další výzdoby tohoto typu vlysu, mezi něž lze zařadit motiv „bobulování“ aplikovaný na některých stavbách

do ostění obloučků či reliéfní půlkruhové výplně obloučků. Vlys tvoří obloučky, jež se ve spodní části zalamují a navazují na sousední oblouček. Vzhledem k absenci terminologie označuje tato práce vlys na základě jeho morfologie jako „obloučkový vlys se zalomenou patkou“.

4.4 „Vlnkovitý“ obloučkový vlys

V rámci střední Evropy se mezi hojně užívané řadí obloučkový vlys v podobě plynulé vlnovky. Objevuje se ve formě bohatě profilované, v některých případech doplněné pásem diamantování a aplikován bývá do dobře opracovatelných materiálů – především pískovce. Patrně poprvé se objevil na cisterciáckém klášterním kostele v Heiligenkreuz [38] v polovině 12. století. Následně se rozšířil na další dolnorakouské stavby, ale i do oblasti Korutan, Dolních Uher, Sedmihradská i Čech a Moravy. Vlys v podobě plynulé vlnovky se objevuje i na kostele v Cambridge²⁸, kde má patrně jinou skladbu. Lze tedy předpokládat, že se jedná o vlys, jenž vznikl patrně v oblasti střední Evropy a jedná se tak o místní intenci bez účasti Lombardie. Kořeny plynulé vlnovky na vnější fasádě budov možno hledat na raně křesťanských stavbách oblasti Aleppa.²⁹ Tomuto typu vlysu, který označuje za „barokní prvek na románské architektuře“ se věnoval v krátké stati Václav Richter: *„V obloučkovém vlysu na apsidě potvorovského kostela sv. Mikuláše odstraněny byly architektem konsolky, nesoucí obloučky a výběhy těchto byly zaoblény. Tím ovšem celý smysl obloučků byl zásadně změněn. Místo jednotek s nosnou funkcí vedle sebe pravidelně řaděných vznikla tu plynulá vlnovka, původnímu účelu obloučků zcela vzdálená.“*³⁰ Vzhledem k morfologii vlysu a jeho

²⁸ Kostel sv. Hrobu, Cambridge, počátek 13. století, obr. 138

²⁹ Kostel sv. Simeona, Aleppo, 5. století, obr. 139

³⁰ Richter 1935, s. 4–7.

popisování v umělecko-historické literatuře označuje tato práce danou podobu jako „vlnkovitý obloučkový vlys“.

4.5 „Obkročný“ obloučkový vlys

„Obkročný“ obloučkový vlys představuje tradiční formu výzdoby vnější fasády cihlových staveb. Tvořen je ze zaoblených částí vypálených metodou pálené cihly. Marginálně se „obkročný“ obloučkový vlys vyskytuje v podobě zapuštěné do plochy fasády. Většinou vystupuje z líce fasády a obloučky spočívají na drobných konzolkách o šířce a hloubce samotných obloučků. Tyto části jsou následně skládány do široce rozestoupených obloučků, jež se vzájemně přetínají. „Obkročný“ obloučkový vlys se ve střední Evropě objevuje na území, kde převažuje cihla jako stavební materiál. Nejstarší aplikace se dochovala patrně na premonstrátském klášterním kostele v Jerichow [4] z druhé poloviny 12. století. Odtud se patrně šířil do severní části Saska-Anhaltska a Polska i severních oblastí Evropy – Pobaltí, Dánska či Pomořanska. Vznik tradičního „obkročného“ obloučkového vlysu lze zasazovat do oblasti Lombardie. Podněty však patrně sahají až do oblasti Kastilie, kde mohutné široce rozestoupené obloučky dekorují fasádu někdejší mešity v Toledu (obr. 135), jež vznikla kolem roku 1000. Obloučky zde však netvoří zaoblené části, ale jsou skládány z rovných cihel do mohutných oblouků. Ačkoli jiné podoby obloučkového vlysu zůstávají specifickým románské architektury, „obkročná“ forma přetrvala i na gotických stavbách, jež ve velké míře zdobí. Ve spojení s „obkročným“ obloučkovým vlysem vyvstává otázka omítnutí pozadí. Není jasné, jestli původní záměr počítal s omítkou, jež podtrhuje kontrast červených cihel na bílém pozadí. Otevírá se i další otázka - zda se tato problematika dá komplexně hodnotit nebo se omítka diferencovala na jednotlivých stavbách v závislosti na tradici daného regionu. Termín „obkročný“ obloučkový vlys se v německé literatuře označuje jako „Kreuzbogenfries“ a jedná se o poměrně ustálený pojem.

5 Výzdoba podřímsí

Obloučkový vlys představuje jistě dominantní podobu výzdoby podřímsí, nikoli však jedinou. Velmi častý doplněk představuje zubořez, jenž se povětšinou vine v pásu nad ním. Skládá se z nakoso horizontálně ukládaných kvádrů a k jeho tvorbě se přistupovalo z cihel i kamene. Původ lze spatřovat na byzantské architektuře, kde se hojně užíval pro lemování podřímsí i oken a dalších částí stavby v jedné či více řadách nad sebou. Vedle tradičního zubořezu doplňuje obloučkový vlys i tzv. „šachovnicový“ vlys vytvářený z kamenných kvádrů. Struktura šachovnice představuje v románské architektuře poměrně hojně užívaný motiv na hlavicích sloupů i v rámci portálů. Oproti tomu cihlové vlysy zastupuje pestrá škála výzdoby podřímsí, podmíněná patrně absencí techniky pálení pomocí šablon, kdy byly k dispozici jen rovné cihly, z nichž představuje velmi složitý úkol vytvořit oblouček. V oblastech, kde tedy technika zaoblených cihlových částí nezdolala, nahrazovaly obloučky patrně „cihlové vlysy“, jejichž původ lze patrně nalézt v byzantské architektuře. V rámci střední Evropy se tento fenomén objevuje především v oblasti dnešního Slovenska. Velkou měrou se zde uplatnil tzv. „stříškový“ vlys, tvořený opakováním motivu ∇ i „pilovitý“ vlys vytvořený opakováním trojúhelníků. Pojem „stříškový“ vlys se běžně užívá ve slovenské uměleckohistorické literatuře, patrně jelikož se tento motiv mimo Slovensko v rámci románské architektury neobjevuje. Oproti tomu „pilovitý“ cihlový vlys představuje poměrně běžnou výzdobu podřímsí samostatně i jako doplněk obloučkového vlysu. Ve velké míře se uplatnil v oblasti Lombardie. Pojem „pilovitý“ vlys uvádí ve spojitosti s románskou architekturou i základní odborné slovníky a jde tedy o zavedený termín.

6 Analýza obloučkového vlysu ve střední Evropě

Obloučkový vlys se v oblasti Zápálpi objevuje již od konce 10. století. Patrně nejdříve se uplatnil v Porýní na benediktinském klášterním kostele sv. Pantaleona v Kolíně nad Rýnem z 80. let 10. století (obr. 134).³¹ Západní fasádu kolínského chrámu zdobí obloučky vytvořené skládáním malých kvádrů, jež spočívají na drobných konzolkách. Pravděpodobně nejstarší obloučkový vlys ve střední Evropě se objevuje v oblasti dnešního Bavorska ve Würzburgu na kostele Panny Marie z doby již kolem roku 1000 [15] a benediktinském klášterním kostele sv. Burkarda [16] vystavěném mezi lety 1030–1042. Oba würzburšské obloučkové vlysy spočívají na drobných konzolkách a zůstávají překryté omítkou, v důsledku čehož není možné rozpoznat přesnou morfologii. Nelze tedy určit, zda se jedná o obloučky skládané z malých kvádrů do půlkruhu nebo jsou vytesány do jednoho kusu kamene.

Právě obloučkový vlys vytvořený radiálním skládáním kvádrů, jež dosedají na konzolku, představuje tradiční ranou fázi výzdoby podřímší nejen ve střední Evropě. Tento motiv vznikl patrně v oblasti severní Itálie, odkud se rozšířil do dalších částí Evropy. Významnou roli v rozšíření obloučkového vlysu sehrál zřejmě benediktinský řád a jeho klášterní budovy. To potvrzuje i pravděpodobně nejranější užití obloučkového vlysu v Zápálpi na benediktinském kostele v Kolíně nad Rýnem (obr. 134). Rovněž také jedno z nejranějších užití obloučkového vlysu ve střední Evropě na benediktinském kostele sv. Burkarda ve Würzburgu [16] v oblasti někdejšího státního útvaru Franky. Raná podoba obloučků skládaných z malých kvádrů, jež dosedají na konzolku,

³¹ Hohmann 1999, s. 220–225.

se ve střední Evropě uplatňovala především v první polovině 12. století. V oblasti Saska-Anhaltska zdobí kostely v Hamersleben z první čtvrtiny 12. století [1] a v Pretzien z poloviny 12. století [2]. V někdejší rakouském vévodství se tento motiv uplatnil na kapli na hradě Oberranna [32] z první čtvrtiny 12. století a přetrval až do poslední čtvrtiny 12. století, kdy zdobil kostel sv. Štěpána v Tulln [42], kde mají konzolky mnohem mohutnější vzhled. V Čechách se tato podoba obloučkového vlysu dochovala fragmentárně na kostele sv. Havla v Praze na Zbraslavi [66] z druhé čtvrtiny 12. století. V oblasti Bavorska zdobí řezenskou kapli Všech svatých [18] z poloviny 12. století.

Obloučkový vlys spočívající na konzolkách se velmi rychle začal vytvářet pomocí obloučků nikoli již skládaných, nýbrž vytesaných do jednoho kusu kamene. Obloučky mají povětšinou podobu jednoduchou, ale sporadicky se již objevují vrstvené či profilované formy. Tento typ obloučkového vlysu se řadí mezi nejhojněji užívané především v období 12. století a lze jej v rámci střední Evropy rozdělit do tří kategorií dle podoby konzolky. Nejdříve se objevovala povětšinou hladká konzolka drobných rozměrů. Ta se začala zdobit nejdříve profilací, reliéfy a následně se objevovala v podobě bohatě plasticky dekorované. Zvláštním typem se stává i konzolka, jež kopíruje vrstvení obloučku. Většina badatelů předpokládá, že obloučkový vlys na konzolce má statickou funkci, kdy konzolky v podobě hladké i zdobené podpírají obloučky, jež jako pás malých klenbiček nesou římsu. Obloučkový vlys na hladké konzolce se objevuje v rámci celé střední Evropy již od počátku 12. století na stavbách vytvořených z kamenných kvádrů. V oblasti Rakouska zdobí kostely v Oberranně [32] i Himbergu [33] z první čtvrtiny 12. století a kostel v Salzburgu z první čtvrtiny 13. věku. V Bavorsku dekoruje kostely v Steingaden [17] z poloviny 12. století, Schondorf am Ammersee [22] z druhé poloviny téhož věku a Windberg [25] z přelomu 12. a 13. století. V České republice lemuje obloučkový vlys na hladké konzolce kostely z druhé

poloviny 12. století v Tismicích [67], Stříbrné Skalici [70], Řeznovicích [68] a Mikulovicích [69]. V oblasti někdejších Uher se tento typ dochoval až z počátku 13. věku na slovenském kostele v Bíni [101] a maďarském kostele v Karcse [115]. Zatímco v oblasti Rakouska, Bavorska, České republiky, Slovenska a Maďarska se tento typ vytvářel do pečlivě opracovaných kamenných kvádrů, v oblasti Polska i Saska-Anhaltska se velkou měrou stavěly kostely z pálených cihel, což ovlivnilo i podobu obloučkového vlysu. Nejstarší cihlový jednoduchý obloučkový vlys na konzolce se dochoval na kostele v Melkow z počátku 13. století [7], který se nachází v Sasku-Anhaltsku, stejně jako kostel v Salzwedel [14] z poloviny 13. století. Tento typ cihlového vlysu se uplatnil i v Polsku na kostele v Brzek Głogowski [95], vystavěném v první polovině 13. století. Zatímco jiné podoby obloučkového vlysu zůstávají striktně spojeny jedním druhem stavebního materiálu, obloučkový vlys spočívající na hladké konzolce se jako jediný typ vytvářel z kamene i cihel. Tato podoba vlysu tedy představuje velmi hojně užívaný typ v rámci celé střední Evropy v rané fázi aplikace obloučkového vlysu a bývá užíván v různých stavebních materiálnech, rozličnými donátory i řády.

Patrně na základě snahy dekorovat vnější fasádu románských staveb se ve střední Evropě již od poloviny 12. století začíná plastická výzdoba soustředit i na konzolky podpírající obloučky. Patrně nejstarší bohatě plasticky provedené konzolky zdobí císařkou katedrálu v Königslutter ve východní části Dolního Saska (obr. 26). Benediktinský klášterní kostel a zároveň císařkou katedrálu z poloviny 12. století zdobí obloučkový vlys, jehož podoba bývá označována za tzv. „lovecký vlys“ na základě ikonografického programu, jež zobrazuje. Konzolky podpírající obloučky nesou podobu bohatě plasticky provedených lidských i zvířecích hlav. Motiv konzolek v podobě detailně provedených hlav podpírají i obloučky přízemní etáže tzv. skotského portálu kostela sv. Jakuba v Řezně [19], vystavěném iroskotskými

benediktinskými misionáři v třetí čtvrtině 12. století. V oblasti Bavorska se tento motiv rozšířil na další benediktinské kostely v Bergen bei Neuburg [20] z druhé poloviny 12. století i kostel v Brenz an der Brenz [24] z přelomu 12. a 13. století. Tyto bohatě plasticky vytvořené konzolky uplatňované zprvu na benediktinských klášterních kostelech začaly v první třetině 13. století zdobit i hornobavorské panské kostely ve Weißendorf [26], Tholbath [27] i Ainau [29]. Motiv plastických hlav, jež fungují jako konzolky podpírající obloučky, představují lokální specifikum oblasti dnešního Bavorska, kde se zprvu rozšířil díky benediktinským klášterům a následně i na panské kostely. Plasticky provedené konzolky se objevují i v Čechách na kostele v Lanžově [74] z první třetiny 13. století, což poukazuje na analogie tohoto kostela s bavorskou architekturou. Ke zdobení konzolek se však častěji využívaly v oblasti Čech reliéfy, jako na kostele v Mohelnici nad Jizerou [72], Bezděže [73] či Plaňanech [71]. Dominantní užití bohaté plastické výzdoby v oblasti Bavorska patrně souvisí s tamní tradicí kvalitní skulpturní výzdoby románské architektury, jež se soustředila kromě konzolek i na portály, hlavice sloupů a architektonickou skulpturu. Až neobvykle bohatá výzdoba a její precizní provedení v oblasti Bavorska, může být podmíněna dostupným stavebním materiálem. Bavorské kostely se stavěly především z velmi tvárného vápence, jenž umožňuje vytvořit i velmi detailní drobné prvky, jaké představují hlavičky.

Obloučkový vlys jako statický prvek se však v průběhu 12. století vytratil, když se pro podporu přestala užívat konzolka a obloučkový vlys setrval již jako čistě dekorativní prvek výzdoby vnější fasády románských staveb. Nejhojněji se pro výzdobu podřímsí kamenných staveb využíval obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, jež se objevuje v rámci celé střední Evropy od druhé čtvrtiny 12. století. V oblasti dnešního Rakouska dekoruje kostely v Burgschleinitz [34], Kühnring [35], Hennersdorf [36] i Pulkavě [37] z druhé čtvrtiny 12. století,

v Heiligenkreuz [38] z poloviny 12. století, Spannberg [41], Seckau [61], Hartberg [62], Gurk [63], St. Paul im Lavantall [64] z třetí čtvrtiny 12. století, v Seitenstetten [44] i Lilienfeld [45] z přelomu 12. a 13. století, v Schöngrabern [50], ve Vídni na kostelech sv. Michala [52] i sv. Štěpána [59], v Baumgartenberg [58], Laa an der Thaya [60] z první třetiny 13. století a kostel ve Vídeňském novém městě [51] z let 1193-1279. V oblasti Saska-Anhaltska zdobí kostel v Hecklingen [3] z třetí čtvrtiny 12. století a v Bavorsku dekoruje kostel v Germaringen z 80 let 12. století, Altstadt [28] z let 1180-1220, Bamberg [30] z let 1200-1237 a v Norimberku kostel sv. Sebalda [31] z druhé čtvrtiny 13. století. Na Slovensku zdobí obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ kostely v Kalinčiakove [100] z druhé poloviny 12. století, v Diakovcích [103] z první čtvrtiny 13. století a v Malé Bare [109] vystavěném kolem poloviny 13. století. V rámci České republiky zdobí kostely na Velehradě [77], v Potvorově [79] a v Želkovicích [83] z první třetiny 13. století, a ve Vinci [81], Želině [84], Třebíči [85] ze 40. nebo 50. let 13. století. Na území dnešního Polska zdobí kostel v Gościszów [98] z druhé čtvrtiny 13. století. V rámci Maďarska dekoruje kostely v Nagybörzsöny [118] z přelomu 12. a 13. století a ve Felsőörs [119] a Jáku [120] z první poloviny 13. století. Tento typ se v rámci střední řadí k nejhodněji užívaným podobám obloučkového vlysu. Ve všech případech je vytvořen do kamenných kvádrů z tvárného tufu či pískovce, ale sporadicky i poměrně tvrdé žuly. Patrně v závislosti na místní tradici či zručnosti kameníka, ale především možnostech materiálu, se obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ objevuje v podobě jednoduché, ale velmi často bohatě profilované.

Románské stavby ve střední Evropě zdobí bohatě profilovaný obloučkový vlys ve tvaru plynulé vlnovky. Nejstarší příklad tohoto vlysu dekoruje jižní fasádu cisterciáckého klášterního kostela v Heiligenkreuz [38] z poloviny 12. století. Svým vzhledem, doplněným půlkruhovými reliéfy, zdobí kostel sv. Petronilly v Petronell-Carnuntum [46] z počátku 13. století,

jehož fundátorem by mohl být pasovský biskup nebo některý z ministeriálů. „Vlnkovitý“ obloučkový vlys zdobí řadu rakouských „ministeriálních kostelů“ první čtvrtiny 13. století, mezi které se řadí kaple ve Wildungsmauer [47], kostel [48] i karner [49] v Bad Deutsch-Altenburg, kostel v Schöngrabern [50] i kostel v Himberg [54]. Tento typ se v Rakousku objevuje i na kostele ve Vídeňském novém městě [51] a na karneru v Tulln z poloviny 13. století [57], které podporovali vládnoucí panovníci z rodu Babenberků, ale i na benediktinském klášterním kostele v St. Pölten z první třetiny 13. století [53], fundovaném pasovským biskupem. Ostění vlnky doplňuje na karneru v Bad Deutsch-Altenburg [49] a na kostele v St. Pölten [53] motiv diamantování, jež nezdobí žádný jiný typ vlysu. Vznik „vlnkovitého“ obloučkového vlysu lze zasadit do oblasti dnešního Rakouska a pravděpodobně prvně byl použit na cisterciáckém klášterním kostele v Heiligenkreuz [38] v Dolním Rakousku, což vyvrací tezi Dobroslava Líbala, který uvádí, že jej známe především z oblasti Alsaska a Saska, kde se tento typ neobjevuje.³² Plynulá vlnovka zdobí také portál vedoucí z portálu do refektáře cisterciáckého kláštera na Velehradě [77] vzniklého na počátku 13. století. „Vlnkovitý“ vlys doplňuje v ostění motiv diamantování, aplikovaný i na karneru v Bad Deutsch-Altenburg [49] a na kostele v St. Pölten [53]. Lze tedy předpokládat vazby cisterciácké stavební huti a dolnorakouské architektury s klášterem na Velehradě [77]. Cisterciácké kláštery v Plasech a Oseku spojují mnozí badatelé s panskými kostely ve Vroutku [82], Potvorově [79] a Libčevsi [78] z první poloviny 13. století, které zdobí „vlnkovitý“ obloučkový vlys. Můžeme tedy předpokládat vliv cisterciácké stavební huti z Dolního Rakouska skrze klášter na Velehradě [77] na kláštery v Oseku a Plasech, jež lze spojovat s panskými stavbami tzv. Vinecké skupiny kostelů, či jindy nazývané skupiny kostelů v severozápadních Čechách. „Vlnkovitý“obloučkový vlys se vedle České republiky rozšířil i do oblasti Dolních Uher, kde se předpokládá účast rakouských

³² Líbal 1949, s. 57–66.

kameníků. Zdobí řadu benediktinských klášterů, vzniklých v první polovině 13. století z podnětu uherských velmožů, mezi něž patří kláštery v Lébény [116], Vértesszentkereszt [117] a Jáku [120] i premonstrátský klášterní kostel v Zsámbék [121] a panský kostel v Felsőörs [119]. V oblasti někdejších Uher se tento motiv objevuje i na území dnešního Rumunska na katedrále sv. Michala v Karlovském Bělehradu (Alba Iulia) z přelomu 12. a 13. století. Mimo území Střední Evropy se však tento motiv objevuje pouze sporadicky, přesto plynulá vlnovka zdobí i tambur kostela svatého hrobu v Cambridge z počátku 13. století (obr. 138). Jedná se o neprofilovanou podobu, jejíž morfologie se liší od středoevropského „vlnkovitého“ obloučkového vlysu. Vzhledem k ojedinělým výskytům mimo střední Evropu lze předpokládat, že „vlnkovitý“ obloučkový vlys vznikl patrně v oblasti dnešního Rakouska v polovině 12. století. Jedná se tak o jedinou místní modifikaci vlysu oproti ostatním, které byly importovány převážně z oblasti Lombardie. To potvrzuje i samostatnou proměnu obloučkového vlysu v Záalpi bez účasti Lombardie a existenci místních tradic. Motiv plynulé vlnovky se však užíval pro výzdobu vnější fasády již pro lemování oken raně křesťanských staveb v oblasti dnešní Sýrie na kostele sv. Simeona v oblasti Aleppa z pátého století (obr. 139).

V rámci hojně rozšířených podob obloučkového vlysu, jež lze považovat za jakési standardní typy, vznikají i odnože v podobě modifikací obloučkového vlysu, které se uplatnili pouze v několika případech na malém území. Lze tedy předpokládat, že se jednalo o invenci místních kameníků, jež v daném regionu pracovali. Mezi tyto modifikace možno zařadit tzv. „liliovitý“ obloučkový vlys, který zdobí dolnorakouské kostely v Sollenau [55] a Mödling [56] patrně vystavěné z popudu Friedricha II. Babenberského (1230–1246 rakouský a štýrský vévoda) v první třetině 13. století. Vlys má podobu rytmicky se střídajícího zakončení vlnovkou a lilií, čímž působí jako „vlnkovitý“ vlys, z jehož doširoka rozestoupených obloučků ční

krátký výběžek zakončený lilií. Ke spojení dvou typů vlyců došlo patrně i na rotundě sv. Jana Křtitele v Petronell-Carnuntum [43] z poslední čtvrtiny 12. století a kostele v Schöngrabern [50] z první třetiny 13. století, kde má vlys podobu obloučků „se zalomenou patkou“, které však ještě podpírá mohutná konzolka. Na příklon k nadcházející gotice poukazuje další ojedinělý typ obloučkového vlysu tvořící bohatě profilovaný trojlist, který zdobí benediktinský kostel v St. Pölten [53] z první čtvrtiny 13. století i svatoštěpánský dóm ve Vídni [59]. „Trojlistý“ vlys se rovněž uplatnil na klášterním kostele v Jáku [120] a Zsámbeku [121] z druhé čtvrtiny 13. století, což potvrzuje tezi o přítomnosti dolnorakouských kameníků v oblasti Dolních Uher. V rámci Evropy se obloučkový vlys se sloupky na konzolkách aplikoval jen ojediněle. Příkladem je řezenský tzv. skotský portál při kostele sv. Jakuba [19] a kostel v Údlících u Chomutova [80], jež bývá zařazován do skupiny kostelů v severozápadních Čechách. Sloupky přidané mezi konzolku a oblouček mají v Řezně podobu sedících postav, pro něž lze patrně hledat analogie v normanském umění, a souvisejí s bavorským dekorativismem. Zatímco v Údlících u Chomutova [80] jsou sloupky opatřeny hlavicí i patkou a jejich dříky mají rozličně tordovanou či kanelovanou podobu, jež odkazuje patrně na středoitalské vlivy, jelikož lze tento typ najít na kostele Santa Maria dell'Annunziata v Todi z doby kolem roku 1200 (obr. 140).

Zatímco v oblasti Rakouska, Bavorska, Čech a Moravy vznikaly obloučkové vlysy výhradně na stavbách kamenných, se v druhé polovině 12. století v severní části Evropy začaly stavět kostely z pálených cihel, což ovlivnilo podobu románské architektury a s ní spojený fenomén obloučkového vlysu. V rámci střední Evropy cihlové stavby dominují v severní části dnešního Saska-Anhaltska, ve Slezsku a Malopolsku. Patrně nejstarší cihlovou stavbou vyzdobenou obloučkovým vlysem v severozápadní části střední Evropy představuje premonstrátský klášterní kostel v Jerichow, postavený ve třetí čtvrtině 12. století

[4]. Kostel zdobí obloučkový vlys složený ze subtilních zaoblených částí, vytvořených metodou pálené cihly pomocí šablon. Tyto cihlové zaoblené části jsou skládány do široce rozestoupených obloučků, jež se vzájemně přetínají, čímž vzniká tzv. „obkročný“ obloučkový vlys. V oblasti Saska-Anhaltska zdobí tento typ vlysu kostely v Arendsee [5], Redekin [6], Diesdorf [9] které vznikly na přelomu 12. a 13. století, i kostely v Schönhausen [10], Großwulkow [12] a Kleinwulkow [13] z první třetiny 13. století. Obloučky ve všech případech spočívají na drobné hladké konzolce o šířce zaoblených částí a plasticky vlys vystupuje z líce fasády. V jižních částech Polska se cihlové kostely a s nimi spojená aplikace „obkročného“ obloučkového vlysu začíná objevovat až na přelomu 12. a 13. století a přetrvává i na gotických stavbách. Tento, pro cihlové stavby tradiční typ vlysu, zdobí kostely ve Strońsku [89] z přelomu 12. a 13. století, ve Vratislavi [92], Żródle [93] a Slezské Středě [94] z první třetiny 13. století, v Mogiře [90] z druhé čtvrtiny 13. století, v Kałkówě [91], Mieronicích [96] a Święté Katarzyně [97] z poloviny 13. století. Zatímco v Sasku-Anhaltsku „obkročný“ obloučkový vlys ve všech případech plasticky vystupuje z líce fasády v oblasti jižního Polska na kostelech ve Strońsku [89] a Mieronicích zůstává vlys zapuštěný do plochy fasády, se kterou je zarovnan. Morfologie „obkročného“ obloučkového vlysu vytváří přetínáním v horní části prostory ve tvaru sférického trojúhelníku, jež zůstávají v některých případech prázdné, zatímco na jiných kostelech bývají cvikly i prostory kolem obloučků vyplněné omítkou, což vytváří kontrast světlé omítky a červených obloučků. Vystává tedy otázka původního záměru omítnutí pozadí cihlových obloučkových vlysů. Zatímco v německé literatuře této problematice není věnována žádná studie, Pavel Dettlof zkoumal obloučkový vlys v jižní části presbytáře a transeptu v Mogiře [90] z druhé čtvrtiny 13. století, jež se dnes nachází v podkroví později postavené knihovny.³³ V této části kostela, kterou novější

³³ Dettlof 2000, 347–354.

přístavba chránila před povětrnostními podmínkami i pozdějšími změnami, můžeme pozorovat bílé omítnutí stěny za vlysem. Dettlof na základě vlysu v Mogiře [90] usuzuje, že se v původních záměrech patrně počítalo ve všech případech s omítnutím pozadí vlysu. Tuto svou teorii opírá i o další dva gotické krakovské kostely při klášterech františkánů a dominikánů, na kterých se prokázalo původní omítnutí pozadí vlysů. Kořeny „obkročných“ oblouků by bylo možné spatřovat na přetínajících se obloucích patrně v Kastilii na někdejší mešitě v Toledu (obr. 135), vystavěné kolem roku 1000.³⁴ Na maurských stavbách středního Španělska lze spatřovat inspiraci pro „obkročný“ obloučkový vlys, aplikovaný na cihlových stavbách v oblasti Lombardie. Objevuje se na katedrále ve Fidenze (obr. 136) z 12. století i kostele San Pietro in Ciel d’Oro v Pávii (obr. 137) z let 1090–1132. Fenomén cihlových staveb a s ním spojený „obkročný“ obloučkový vlys se rozšířil především do severních částí Evropy. Vedle Saska-Anhaltska, Slezska a Malopolska se cihla v 12. a 13. století stala dominantním stavebním materiálem také v severní části Polska i Německa³⁵, v Pobaltí a Dánsku. V těchto severnějších oblastech se vedle „obkročného“ obloučkového vlysu větší měrou uplatnily i další cihlové vlysy, mezi něž patří především „pyramidový“ vlys.

Ačkoli „obkročný“ obloučkový vlys představuje dominantní výzdobu podřímsí Saska-Anhaltska i Polska, můžeme se setkat také s jednoduchým obloučkovým vlysem na drobné konzolce, již zmiňovaným v souvislosti s tímto postupem. Cihlové obloučkové vlysy patrně úzce souvisí s užitím metody vypalování cihel dle šablon, díky čemuž vznikají zaoblené části.

Tato metoda však zřejmě nebyla rozšířena v oblasti Uher, kde se především v Horních Uhrách stavěly kostely z tzv. „plevových“ cihel, jejichž vlastnosti patrně neumožňovaly

³⁴ Kiesow 2006.

³⁵ V oblasti Pomořanska

vypalování pomocí šablon.³⁶ K vytvoření obloučků sloužily patrně v oblasti Uher pouze rovné cihly, z nichž lze jen obtížně poskládat půlkruh. Přesto však se sporadicky tato snaha objevila, jako na kostele v Karcse [115] z počátku 12. století. Rotundu, nacházející se v Maďarsku při dnešních hranicích se Slovenskem, zdobí obloučky skládané z rovných cihel bez jakéhokoli zakončení. Na slovenských kostelech v Horných Zelenicích [110] a ve Velké Třni [108] z druhé čtvrtiny 13. století se pokusili vytvořit oblouček skládáním několika rovných cihel, čímž vzniká lámaný hrotitý vlys, jehož vytvoření představovalo složitý proces, jež přesto nepřinesl kýžený efekt. Pro cihlové stavby tradiční „obkročný“ obloučkový vlys zdobí i slovenský kostel v Jelce [111] z druhé čtvrtiny 13. století, kde jsou obloučky skládané z malých cihlových částí, do široce rozestoupených obloučků, které se vzájemně přetínají. Zřejmě v důsledku absence zaoblených cihlových částí v Uhrách se velmi často přistupovalo k aplikaci tzv. „stříškových“ či „pilovitých“ vlysů, jež patrně nahrazují obloučkový vlys ve výzdobě podřímsí. Tento motiv se v rámci střední Evropy uplatňuje na stavbách v jihozápadní části dnešního Slovenska a bývá spojován s hutí, jež pracovala na kostele v Diakvcích [103] z první čtvrtiny 13. století. Jelikož se jednalo o fenomén velmi úzce související s obloučkovým vlysem, jež jej patrně nahrazuje, nelze ho v rámci středoevropské analýzy výzdoby podřímsí opominout. Benediktinský klášterní kostel v Diakvcích [103] zdobí tzv. „stříškový“ vlys vytvořený opakováním motivu \forall , jenž zdobí i kostely v Križovanoch nad Duváhom [105] a Dražovcích [106] z první třetiny 13. století. Tato forma se patrně zjednodušovala a na kostele v Šamoríně [104] má cihlový vlys podobu podepřeného písmene V. Ještě redukovanejší forma opakujících se trojúhelníků bývá označována jako tzv. „pilovitý“ vlys a v rámci dnešního Slovenska zdobí kostely v Hegy [107], Horných Zelenicích [110] a dokonce v několika pásech nad sebou i na kostel ve Velké Třni [108].

³⁶ Více k technice cihel – Oriško 2009, s. 733–744.

Pilovitý vlys však představuje patrně poměrně rozšířenou podobu výzdoby podřímsí cihlových staveb a lze se s ním setkat i v Maďarsku na kostele v Karcse [115] z počátku 12. století, na dnes ukrajinském kostele sv. Anny v Užhorod-Horjany z počátku 13. století i na dnes rumunských kostelech z první poloviny 13. století v Harina, Zeykfalva a Demsus. Hojně se „pilovitý“ vlys uplatnil i na lombardských stavbách, mezi něž se řadí zvonice při kostele Panny Marie v Pompose či San Pietro Cosio Valtellina z období kolem roku 1078.

Vedle způsobu ukončení se na obloučkovém vlysu diferencuje i způsob profilace, ale také bohatá plastická výzdoba, jež se soustředila na výplně prostoru obloučků a samotného ostění, což představuje zajímavý fenomén, jenž poukazuje a potvrzuje vazby mezi jednotlivými stavbami či oblastmi. Výzdobu výplní i ostění samotných obloučků patrně velkou měrou ovlivnil tzv. skotský portál v Řezně [19], jehož normanské prvky pravděpodobně daly základ pro bavorský dekorativismus. Obloučky v přízemní partii portálu vedle plasticky provedených konzolek zdobí i dekorované ostění a výplně prostorů obloučků. Obloučky řezenského portálu vyplňuje palmetový dekor, který se uplatnil i na tzv. císařské kapli v Norimberku [23] z doby kolem roku 1200 a na kostele sv. Petronilly v dolnorakouském Petronell-Carnuntum [46] z téhož období. Na dómu v Bambergu [30] z první třetiny 13. století vyplňují obloučky rozličné vegetabilně zdobené půlkruhové reliéfy, jež se dochovaly i na dolnouherském klášterním kostele v Jáku [120] z druhé čtvrtiny 13. století. Ostění obloučků sestává na řezenském portálu z rozličných vegetabilních ornamentů, jež se uplatnily i na kostele sv. Sebaldy v Norimberku [31] z druhé čtvrtiny 13. století. Ornamentální provedení celého ostění obloučku se však objevuje jen sporadicky právě v oblasti Bavorska, jež se vyznačuje svým dekorativismem. V oblasti Rakouska se uplatnila výzdoba ostění obloučků dekorativními pásy „bobulování“ či „diamantování“. Motiv „bobulování“ doplňuje povětšinou obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, jako

na kostele sv. Michala ve Vídni [52] z doby kolem poloviny 13. století i na kostele ve Vídeňském novém městě [51] postaveném v letech 1193–1279. „Bobulování“ doplňuje i obloučkový vlys na klášterním kostele v Jáku [120], což by mohlo potvrdit přítomnost dolnorakouských kameníků. Motiv „bobulování“ však představuje poměrně tradiční výzdobu především oken a portálů románských staveb, ale pro výzdobu podřímsí se užíval sporadicky. Pás diamantování zdobí „vlnkovitý“ obloučkový vlys na karneru v Bad Deutsch-Altenburg [49] i na kostele v St. Pölten [53] z první čtvrtiny 13. století. Tento motiv se pak objevuje ve spojení s plynulou vlnovkou i na portálu na Velehradě [77], což potvrzuje spojitost velehradského kostela s dolnorakouskou architekturou.

7 Katalog staveb

I/Německo

I/A Sasko-Anhaltsko

1 Hamersleben (kraj Börde)

Kostel sv. Pankráce

Klášter augustiniánů

(Obr. 1–2)

Kostel sv. Pankráce v Hamersleben vznikl patrně v první čtvrtině 12. století jako součást komplexu kláštera augustiniánů (Boeckh 1994, Wulf 1996). Trojlodní baziliku vystavěnou z kamenných kvádrů na půdorysu latinského kříže uzavírá na východě trojlodní presbytář dovršený trojicí apsid. Hlavní loď kostela, boční apsidy i postranní lodi presbytáře zdobí obloučkový vlys na hladkých konzolkách, jenž se nachází i na hlavní lodi presbytáře v podobě vrstvené.

Bibliografie:

Dehio 1975, s. 169–173. Zölner 1979. Boeckh 1994, s. 124. Wulf 1996, s. 171–180. Schöne 1999. Krause – Voß 2007.

2 Pretzien (kraj Salzland)

Kostel sv. Tomáše

(Obr. 3)

Kostel sv. Tomáše v Pretzien vznikl pravděpodobně kolem poloviny 12. století (Boeckh 1994) jako jednolodní kamenný kostel, jež uzavírá na východě pravoúhlý presbytář dovršený

apsidou. Východní půlkruhovou apsidu zdobí v podřímsí obloučkový vlys spočívající na hladkých konzolkách. Poměrně nesourodé obloučky tvoří radiálně skládané kamenné kvádríky, jež dosedají na konzolku.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 121. Goecke-Seischab 2013, s. 93.

3 Hecklingen (kraj Salzland)

Kostel sv. Jiří a sv. Pankráce

Klášter benediktinek

(Obr. 4)

Benediktinský klášterní kostel sv. Jiří a sv. Pankráce v Hecklingen vznikl v třetí čtvrtině 12. století (Wulf 1996). Trojlodní baziliku vystavěnou z kamenných kvádrů na půdorysu latinského kříže uzavírá na západě dvouvěží a na východě trojice apsid. Celý kostel v podřímsí lemuje profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“. Jižní apsidu zakončuje ještě motiv obrácené lilie.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 122. Kowolik 1994. Wulf 1996, s. 181–188. Millsimmer – Kulosa 1999.

4 Jerichow (Jerichower Land)

Kostel sv. Mikuláše

Premonstrátský klášter

(Obr. 5)

Někdejší premonstrátský klášterní kostel sv. Mikuláše v Jerichow postavený mezi lety 1149 – 1172 (Kaufmann 2010, Boeckh 1994) představuje jednu z nejstarších cihlových staveb na území dnešního Německa. Trojlodní baziliku kříží transept a na západě

uzavírá dvojice věží. Východní závěr tvoří trojice apsid, z nichž prostřední má tradičně větší rozměry, než dvě postranní. Transept, hlavní i postranní lodi a trojici apsid zdobí v podřímsí obloučkový vlys skládaný ze subtilních zaoblených částí do široce rozestoupených obloučků, které se vzájemně přetínají. Vzniká tak „obkročný“ obloučkový vlys, který v případě jerichowského kostela plasticky vystupuje z líce fasády.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 124. Kaufmann 2010, s. 154.

5 Arendsee (kraj Altmark Salzwedel)

Kostel Panny Marie, Jana Evangelisty a sv. Mikuláše

Někdejší klášter benediktinek

(Obr. 6)

Klášter benediktinek v Arendsee založil braniborský markrabě Otta I. (1170–1184) roku 1183 (Müller 1997) ve snaze upevnit moc rodu Ascaniů v oblasti Altmark. Cihlový klášterní kostel Panny Marie, Jana Evangelisty a sv. Mikuláše vznikl na konci 12. století (Müller 1997, Boeckh 1994) jako trojlodní bazilika na půdorysu latinského kříže. Východní stranu stavby uzavírala trojice apsid, z nichž jižní zanikla během pozdějších přestaveb. Východní závěr kostela zdobí v podřímsí „obkročný“ obloučkový vlys, zatímco hlavní loď a transept lemuje „mřížkový“ vlys spočívající na konzolce.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 124. Müller 1997.

6 Redekin (Jerichower Land)

Kostel reformované církve

(Obr. 7)

Cihlový kostel v Redekin vznikl v posledních dvaceti letech 12. století a bývá dáván do souvislosti s kostelem v Jerichow i Schönhausen. Sestává z jedné lodi, na kterou navazuje na východní straně pravoúhlý presbytář, ukončený půlkruhovou apsidou. Na západě kostel uzavírá mohutná obdélníková věž, kopírující šířku lodi. Redekinský kostel zdobí v různých částech podřímsí několik typů cihlových vlysů. Apsidu i jižní stěnu lodi kostela zdobí „obkročný“ obloučkový vlys, zatímco presbytář a nejvyšší patro věže lemuje v podřímsí jednoduchý obloučkový vlys spočívající na hladkých konzolkách. Severní stěnu lodi oproti tomu zdobí „mřížkový“ vlys a v přízemní části věže se nachází „hrotitý“ obloučkový vlys spočívající na konzolkách.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 122. Dehio 2002, s. 770–771. Kaufmann 2010, s. 415–419.

7 Melkow (kraj Stendal)

Kostel reformované církve

(Obr. 8)

Cihlový panský kostel v Melkow vznikl podle dendrochronologického výzkumu v období kolem roku 1202 (Kaufmann 2010). Dispozici kostela tvoří jednolodí, na které navazuje na východní straně pravoúhlý presbytář, ukončený půlkruhovou apsidou. Na západě kostel uzavírá mohutná obdélníková věž o šířce lodi. Apsidu kostela zdobí „mřížkový“ vlys spočívající na konzolkách. Zatímco presbytář loď i věž lemuje v podřímsí „hrotitý“ obloučkový vlys na konzolkách, jež místy

střídá jednoduchý cihlový obloučkový vlys spočívající na drobných konzolkách.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 122. Dehio 2002, s. 635. Kaufmann 2010, s. 400–402. Hartwig 2012, s. 318.

8 Wust (kraj Stendal)

Kostel reformované církve

(Obr. 9)

Cihlový panský kostel ve Wust vznikl na přelomu 12. a 13. století jako jednolodí stavba ukončená na východě pravoúhlým presbytářem, na který navazuje půlkruhová apsida. Na západě stavbu patrně ukončovala mohutná věž, jaká uzavírá i kostely v Redekin, Melkow i Diesdorf. Hlavní loď kostela zdobí „hrotitý“ obloučkový vlys spočívající na drobné konzolce.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 122. Dehio 2002, s. 1028–1029. Kaufmann 2010, s. 446–447. Hartwig 2012, s. 555.

9 Diesdorf (kraj Altmark Salzwedel)

Kostel Panny Marie

Augustiniánský klášter

(Obr. 10)

Augustiniánský klášter v Diesdorf založil hraběte Hermann von Lüchow roku 1161. Samotný klášterní kostel Panny Marie vznikl od 80. let 12. století po 30. léta 13. století (Borrmann – Stephan – Schöfbeck 2007, Seyfried 1998). Cihlovou trojlodní baziliku s transeptem zakončuje na východě půlkruhová apsida a na západě mohutná věž. Hlavní loď, transept i apsidu zdobí

v podřímsí „obkročný“ obloučkový vlys, jež plasticky vystupuje z líce fasády.

Bibliografie:

Fischer 1990, s. 80–82. Boeckh 1994, s. 122. Seyfried 1998. Borrmann – Stephan – Schöfbeck 2007, s. 412–424.

10 Schönhausen (kraj Stendal)

Kostel Panny Marie

(Obr. 11–12)

Cihlový panský kostel Panny Marie v Schönhausen byl vysvěcen roku 1212 jako bazilika, zakončená na východě půlkruhovou apsidou a na západě dominantní mohutnou věží, jejíž šířka přesahuje šířku trojlodí (Boeckh 1994, Dehio 2002, Kaufmann 2010). Apsidu i většinu polí hlavní lodi zdobí cihlový „obkročný“ obloučkový vlys. Pouze první a prostřední pole prostřední lodi zdobí „mřížkový“ vlys spočívající na konzolkách. Západní věž kostela v Schönhausen zdobí cihlový obloučkový vlys spočívající na hladkých konzolkách.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 121. Dehio 2002, s. 845–847. Kaufmann 2010, s. 433–437.

11 Steinbach (kraj Burgenland)

Kostel sv. Markéty

(Obr. 13)

Kostel sv. Markéty ve Steinbachu vznikl patrně ve 20. nebo 30. letech 13. století (Boeckh 1994) jako jednolodní kostel vystavěný z kamenných kvádrů, jež na východě ukončuje pravoúhlý presbytář dovršený půlkruhovou apsidou. Východní závěr kostela zdobí v podřímsí vrstvený obloučkový vlys

na konzolkách, již dekoruje vegetabilní ornament rozličných podob.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 121.

12 Großwulkow (kraj Jerichower Land)

Kostel reformované církve

(Obr. 14)

Cihlový kostel v Großwulkow vznikl patrně v první třetině 13. století (Kaufmann 2010) jako jednolodí, na nějž navazuje pravoúhlý presbytář dovršený apsidou. Západní část kostela ukončuje mohutná obdélníková věž o šířce lodi. Východní závěr kostela i jeho věž zdobí cihlový „hrotitý“ obloučkový vlys na drobné konzolce, zatímco loď lemuje v podřímí „obkročný“ obloučkový vlys.

Bibliografie:

Dehio 2002, s. 298–299. Kaufmann 2010, s. 368–371.

13 Kleinwulkow (kraj Jerichower Land)

Kostel reformované církve

(Obr. 15)

Cihlový kostel v Kleinwulkow vznikl patrně v druhé čtvrtině 13. století (Kaufmann 2010) jako jednolodní stavba ukončená pravoúhlým kněžištěm, jež dovršuje půlkruhová apsida. Římsu lodi i presbytáře podpírá hladká konzolka, zatímco apsidu zdobí „obkročný“ obloučkový vlys spočívající na drobné konzolce, který plasticky vystupuje z líce fasády.

Bibliografie:

Dehio 2002, s. 482. Kaufmann 2010, s. 381–383.

14 Salzwedel (kraj Altmark Salzwedel)

Kostel sv. Vavřince

(Obr. 16)

Kostel sv. Vavřince v Salzwedel vznikl patrně v polovině 13. století (Boeckh 1994) jako drobná trojlodní bazilika vystavená z cihel. Postranní lodi zanikly v průběhu přestaveb, během kterých vznikl i gotický presbytář. Hlavní loď zdobí v podřímsí cihlový obloučkový vlys spočívající na drobných konzolkách. Obloučky tvoří vždy tři zaoblené části vypálené podle šablonou pálené cihly.

Bibliografie:

Boeckh 1994, s. 121. Werner 2002.

15 Würzburg (Dolní Franky)

Kostel Panny Marie

(Obr. 17)

Kostel Panny Marie se nachází v areálu pevnosti Marienberg nad městem Würzburg. Někdejší rotunda vznikla kolem roku 1000 jako kruhová stavba, k níž byla přistavěna loď (Oswald 1966, Hohmann 1999). V podřímsí rotundy se vine pás obloučkového vlysu spočívajícího na konzolkách. Konzolky podpírají drobné busty, jež byly přidány v době renesance. Kvůli dnešnímu omítnutí stavby i obloučkového vlysu není patrná morfologie, ale na základě důkladného prozkoumání podoby a časovému zařazení, lze předpokládat, že obloučky jsou skládány z malých kvádrů do půlkruhu.

Bibliografie:

Oswald 1966, 11–32. Hohmann 1999, s. 229–230.

16 Würzburg (Dolní Franky)

Kostel sv. Burkarda

Někdejší benediktinský klášter

(Obr. 18)

Kostel sv. Burkarda ve Würzburg představoval klášterní kostel řádu benediktinů, který založil roku 748 biskup Burkard, po němž klášter pojmenoval roku 986 biskup Hugo. Stavba kostela sv. Burkarda započala kolem roku 1030 a vysvětil jej biskup Bruno () roku 1042. Trojlodní baziliku flankuje na východě hranolové dvojvěží, na něž navazuje gotický východní závěr kostela. První dvě patra věže zdobí obloučkový vlys spočívající na hladké

konzolce. Každý oblouček spočívá z jedné strany na lizéně a z druhé na konzolce, čímž vznikají zdvojené slepé akrády.

17 Steingaden (Horní Bavorsko)

Kaple sv. Jana Křtitele

(Obr. 19)

Rotunda sv. Jana Křtitele v Steingaden vznikla v polovině 12. století (Haas – Pfistermeister 1985) jako fundace vévody Welfa VI. (1115–1191). Kruhovou stavbu zdobí v podřímsí obloučkový vlys spočívající na drobné konzolce.

Bibliografie:

Haas – Pfistermeister 1985, s. 337. Pörnbacher 2008, s. 32.

18 Řezno (Regensburg) (Horní Falc)

Kaple Všech svatých

(Obr. 20)

Kaple Všech svatých přiléhá k východní straně křížové chodby při řezenském dómu. Budovu nechal vystavět biskup Hartwig II. Spanheim (řezenský biskup 1155–1164) jako svou pohřební kapli patrně v polovině 12. století (Haas – Pfistermeister 1985). Centrální stavba z kamenných kvádrů sestává z čtvercové lodi, na níž dosedá osmiboký tambur a ze všech tří stran kapli uzavírá apsida. Obloučkový vlys vytvořený radiálním skládáním malých kamenných kvádrů, které dosedají na konzolky, zdobí tambur i apsidy řezenské kaple.

Bibliografie:

Mader 1933, s. 216–221. Traeger 1980. Haas – Pfistermeister 1985, s. 320.

19 Řezno (Regensburg) (Horní Falc)

Kostel sv. Jakuba

Benediktinský klášter

(Obr. 21)

Kolem roku 1070 se v Řezně usadili iroskotští mniši, kteří již na konci 11. století začali s výstavbou benediktinského kláštera sv. Jakuba s kostelem, který byl ve velké míře zničen již v první polovině 12. století. Na přestavbě kostela sv. Jakuba se podílel především opat Gregor (1156–1185) a stavbu můžeme datovat do třetí čtvrtiny 12. století (Haas – Pfistermeister 1985). Z této stavby, která podlehla mnohým požárům a přestavbám se zachoval především jižní ústupkový portál, zvaný také *skotský portál*. Oblast kolem portálu je rozdělena do celkem tří pater, jež se směrem dolů stávají zdobenější. Nejvyšší i prostřední patro člení drobné slepé arkády. V nejvyšším patře mají všechny dříky profilovanou podobu a východní obloučky dekoruje provazcový motiv. V druhém patře mají dříky slepých arkád podobu plasticky provedených sedících postav a hlavice zdobí vegetabilní ornament. Prostory obloučků dekorují plasticky vytvořené hlavy lidské či hlavy nestvůr. Přízemní největší etáž portálu, oddělené od vyššího patra pletencovou římsou, zdobí na každé straně tři obloučky podepřené konzolkami, jež nesou na východní straně vegetabilní ornament a v západní části mají podobu patrně vousatých hlav. Samotné ostění obloučků zdobí rozličně provedené vegetabilní i pletencové motivy. Prostor obloučků pak vyplňují palmety. Bohatá kamenosochařská výzdoba se soustředí i na plastické reliéfy v přízemní partii a na sloupky v ústupcích, jež dekoruje vegetabilní či pletencový ornament, vycházející z prostředí normanského umění.

Bibliografie:

Mader 1933, 297–331. Haas – Pfistermeister 1985, s. 323. Flachenecker 1995, s. 77–110. Greiseimayer 1996, s. 154–167. Stocker 2001. Strobel 2006.

20 Bergen bei Neuburg (Horní Bavorsko)

Kostel sv. Kříže

Benediktinský klášter

(Obr. 22)

Kostel sv. Kříže vznikl v druhé polovině 12. století jako součást benediktinského klášterního komplexu. Z někdejšího kostela se zachoval trojapsidální závěr, vystavěný z pečlivě opracovaných kamenných kvádrů. Podřímsí všech apsid zdobí obloučkový vlys spočívající na konzolkách, jež nesou podobu lidských hlav. Prostory obloučků vyplňují plasticky vyvedené lidské i zvířecí hlavičky.

Bibliografie:

Haas – Pfistermeister 1985, s. 307.

21 Germaringen (Švábsko)

Kostel sv. Jiří

(Obr. 23)

Kostel sv. Jiří v Germaringen vznikl z tufu patrně v 80. letech 12. století (Haas – Pfistermeister 1985) jako jednolodí, na nějž navazuje pravoúhlý presbytář ukončený apsidou. Presbytář kostela zdobí v podřímsí neprofilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“.

Bibliografie:

Haas – Pfistermeister 1985, s. 285.

22 Schondorf am Ammersee (Horní Bavorsko)

Kostel sv. Jakuba

(Obr. 24)

Kostel sv. Jakuba v Schondorf vznikl patrně v druhé polovině 12. století (Haas – Pfistermeister 1985) z pečlivě opracovaných kamenných kvádrů malých rozměrů. Dispozici schondorfského kostela tvoří jednolodí ukončené na východě půlkruhovou apsidou. V podřímsí apsidy se vine neprofilovaný obloučkový vlys spočívající na hladké konzolce.

Bibliografie:

Haas – Pfistermeister 1985, s. 333.

23 Norimberk (Nürnberg)(Střední Franky)

Hradní kaple sv. Markéty

(Obr. 25)

Hradní, často zvaná *císařská kaple* vznikla patrně kolem roku 1200 (Haas – Pfistermeister 1985) v areálu norimberského hradu, jenž představoval sídlo panujících Štaufů. Kaple vystavěná z kamenných kvádrů sestává z jednolodí, rozděleného do dvou pater propojených otvorem ve středu podlahy. Zatímco horní kaple, přístupná z paláce, zůstala vyhrazena pouze pro vysokou šlechtu a v západní straně se nacházel prostor vyhrazený císaři, spodní etáž byla přístupná z nádvoří. Dispozici tvoří jednolodí uzavřené na východě pravoúhlým presbytářem, z něhož vznikla hranolová věž a na západě kaple navazuje na hradní palác. Podřímsí jižní části lodi i věže zdobí vrstvený obloučkový vlys spočívající na konzolkách, jejichž patrně vegetabilní dekorování se dochovalo ve špatné podobě. Prostory obloučků vyplňuje fragmentárně dochovaný palmetový dekor, jenž se objevuje i na *skotském portále* v Řezně.

Bibliografie:

24 Brenz an der Brenz (Bádensko-Württembersko)

Kostel sv. Galluse

(Obr. 27)

Obec Brenz dnes leží ve východní části spolkové republiky Báden-Württembersko, ale historicky představovala součást Švábska. Někdejší kostel daroval roku 895 východofrancký král Arnulf (východofrancký král od 887, 896–899 římský císař) benediktinskému opatství v St. Gallen. Dochovaný kostel sv. Galluse vznikl z opracovaných kamenných kvádrů patrně na přelomu 12. a 13. století (Cichy 1991) a nahradil předchozí zničenou stavbu. Trojlodní baziliku uzavírá na západě mohutná hranolová věž flankovaná postranními věžičkami na kruhovém půdorysu. Na východě stavbu uzavírá pravoúhlý presbytář a trojice apsid. Postranní lodi i východní závěr kostela zdobí vrstvený obloučkový vlys na konzolkách, jež nesou podobu lidských či zvířecích hlav i vegetabilní ornamenty. Obloučky vyplňují půlkruhové reliéfy s vegetabilními i zoomorfními motivy.

Bibliografie:

Cichy 1991.

25 Windberg (Dolní Bavorsko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Premonstrátský klášter

(Obr. 28)

Premonstrátský klášter ve Windberg založil kolem roku 1140 hrabě z Bogenu Albert II. (1100–1146) za přítomnosti

bamberského biskupa Oty (1060–1139) a olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka (1080–1150). Kostel Nanebevzetí Panny Marie vznikl patrně na konci 12. století (Mader 1929) nebo kolem roku 1230 (Haas – Pfistermeister 1985) z pečlivě opracovaných kamenných kvádrů. Trojlodní baziliku s transeptem ukončuje trojlodní presbytář dokončený trojicí apsid, z nichž severní se nedochovala. Prostřední apsidu zdobí v podřímsí neprofilovaný obloučkový vlys na konzolce.

Bibliografie:

Mader 1929, s. 440. Haas – Pfistermeister 1985, s. 344.

26 Weißendorf, Horní Bavorsko

Kostel sv. Markéty

(Obr. 29)

Kostel sv. Markéty ve Weißendorf vznikl na počátku 13. století (Haas – Pfistermeister 1985, Weber 1985) z pečlivě opracovaných kamenných kvádrů. Dispozici panského kostela tvoří drobné jednolodí uzavřené apsidou na východní straně. V podřímsí závěru stavby se vine pás vrstvených obloučků, spočívajících na konzolkách, jež mají podobu plasticky provedených hlav lidských a zvířecích.

Bibliografie:

Billmeier 1963, s. s. 141–142. Haas – Pfistermeister 1985, s. 313. Weber 1985, s. 416–421.

27 Tholbath (Horní Bavorsko)

Kostel sv. Leonarda

(Obr. 30)

Kostel sv. Leonarda v Tholbath vznikl na konci 12. století (Mandel 1990, Dehio 2006) nebo ve 20. letech 13. století (Haas –

Pfistermeister 1985) z poměrně velkých pečlivě opracovaných kamenných kvádrů nestejných rozměrů. Stavba sestává z jedné drobné lodi, kterou ukončuje půlkruhová apsida. Na kostele pracovala pravděpodobně řezenská stavební huť a italští kameníci (Mandel 1990, Dehio 2006). Apsidu kostela zdobí v podřímsí vrstvený obloučkový vlys spočívající plasticky zdobené na konzolce, jež nesou motiv hlav lidských a zvířecích. Nad obloučky se vine pás „pilovitého“ kamenného vlysu.

Bibliografie:

Leuschner 1981, s. 11. Haas – Pfistermeister 1985, s. 275. Mandel 1990, s. 9. Dehio 2006, s. 1265. Hofmann 2008, s. 21–28.

28 Altenstadt (Horní Bavorsko)

Kostel sv. Michala

(Obr. 31)

Kostel sv. Michala v Altenstadt vznikl patrně mezi lety 1180–1220 (Haas – Pfistermeister 1985, Pörnbacher 2000) jako fundace vévody Welfa VI. (1115–1191). Trojlodní baziliku vystavěnou z tufu zakončuje na východě dvouvěží, na něž navazuje trojice apsid. Tato dispozice odkazuje na severoitalské vlivy (Pörnbacher 2000). Všechny části kostela zdobí v podřímsí vrstvený obloučkový vlys „se zalomenou patkou“.

Bibliografie:

Haas – Pfistermeister 1985, s. 250. Pörnbacher 2000.

29 Ainau (Horní Bavorsko)

Kostel sv. Ulricha

(Obr. 33)

Panský kostel sv. Ulricha v Ainau vznikl kolem roku 1230 z pečlivě opracovaných vápencových kvádrů (Haas – Pfistermeister 1985).

Drobná stavba sestává z jedné lodi, již ukončuje půlkruhová apsida. Tu zdobí v podřímsí vrstvený obloučkový vlys spočívající na plasticky provedených konzolkách, jež nesou podobu lidských i zvířecích hlav.

Bibliografie:

Karlinger 1924, s. 83. Haas – Pfistermeister 1985, s. 284.

30 Bamberg (Horní Franky)

Kostel sv. Petra, sv. Jiří a Panny Marie

(Obr. 34)

Dóm sv. Petra, Jiří a Panny Marie začali po požáru předchozího kostela znovu vystavovat z pečlivě opracovaných kamenných kvádrů na konci 12. století a vysvěcen byl roku 1237 (Haas – Pfistermeister 1985). Trojlodní neorientovanou baziliku s krátkým transeptem uzavírá na obou stranách dvouvěží, na které navazuje vysoká apsida. Podřímsí všech částí zdobí bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“. Na postranní lodi i vyšším patře apsidy směřující k nádvoří vyplňují obloučky rozličné vegetabilní i palmetové motivy. Nad těmito obloučky se vine římsa s vegetabilním ornamentem. Přízemní část apsidy dekoruje na obloučky šachovnicový a diamantový vlys mezi dvěma pásy zubořezu.

Bibliografie:

Haas – Pfistermeister 1985, s. 267.

31 Norimberk (Nürnberg) (Střední Franky)

Kostel sv. Sebalda

(Obr. 35)

Kostel sv. Sebalda v Norimberku vznikl patrně v druhé čtvrtině 13. století z pečlivě opracovaných kamenných kvádrů (Haas – Pfistermeister 1985). Trojlodní baziliku ukončuje na západě dvouvěží, jež uzavírá apsida o pěti stranách osmiúhelníku, jež je horizontálně rozdělena do tří etáží. Boční lodě i východní presbytář mají již gotickou podobu. Hlavní loď, dvouvěží i vyšší a přízemní patro apsidy zdobí profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“. V prostředním patře západní apsidy a věže ve stejné výšce se vine pás obloučkového vlysu na konzolkách. Ostění obloučků i konzolek dekoruje vegetabilní ornament.

Bibliografie:

Haas – Pfistermeister 1985, s. 313.

II/Rakousko

II/A Horní a Dolní Rakousko

32 Hrad Oberranna (Dolní Rakousko)

Hradní kaple sv. Jiří

(Obr. 36)

Kapli sv. Jiří na hradě Oberranna z první čtvrtiny 12. století (Kubes 1977) zdobí nejstarší obloučkový vlys na území celého dnešního Rakouska. Kaple, situovaná do východní části hradního komplexu, sestává z lomového kamene. Její dispozici tvoří dvoulodí s transeptem, nad jehož křížením se nachází věž, na níž navazuje ve východní části apsida, kterou zdobí obloučkový vlys. Ten má podobu pečlivě radiálně skládaných kvádrů, jež spočívají na drobné hladké konzolce.

Bibliografie:

Kubes 1977, s. 16. Gisser 2015 s. 57.

33 Himberg (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Vavřince

(Obr. 37)

Ze značně přestavěného kostela se z doby stavby ve 20. (Schwarz 1976; Kubes 1977) nebo 30. (Dehio 2003) letech 12. století zachovala část severní stěny, kterou zdobí obloučkový vlys. Obloučky již vytvořené nikoli skládáním, nýbrž vytesáním do jednoho kusu kamene, mají neprofilovanou podobu a podepírá je mohutná konzolka.

Bibliografie:

Schwarz 1976, s. 30. Kubes 1977, s. 21. Dehio 2003, s. 795.
Gisser 2015 s. 64.

34 Burgschleinitz (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Michala

(Obr. 38)

Kostel sv. Michala v Burgschleinitz vznikl z kamenných kvádrů v 20. nebo 30. letech 12. století (Dehio 1990). Sestává z jedné lodi, kterou na západě ukončuje pozdně gotická věž a na východě polygonální presbytář z konce 13. století. I jednolodí doznalo změny, když v baroku zvýšily stěny, jelikož stavba původně dosahovala výšky těsně nad obloučkový vlys, který se dochoval asi v polovině výšky dnešní severní fasády. Obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ má podobu neprofilovanou, ale doplňují jej zbytky polychromie, tvořené obtažením obloučků červenou barvou a zvýrazněním zbytku vlysu barvou bílou. Nad vlysem se vine ještě pás zubořezu, zvýrazněný rovněž bílou polychromií.

Bibliografie:

Dehio 1990, s. 86. Gisser 2015 s. 58–59.

35 Kühnring (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Filipa a Jakuba

(Obr. 39)

Kostel sv. Filipa a Jakuba postavený v druhé čtvrtině 12. století (Reichhalter 2006) vznikl jako součást hradního komplexu v Kühnring. Stavba prošla značnými změnami, ale z 12. století se zachovalo jednolodí a část východní apsidy, kterou zdobí obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ v podobě vrstvené.

Bibliografie:

Reichhalter 2006, s. 53–68. Gisser 2015 s. 60–61.

36 Hennersdorf (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Ondřeje

(Obr. 40)

Kostel sv. Ondřeje v Hennersdorf vznikl patrně v druhé čtvrtině (Dehio 2003) nebo v polovině (Schwarz 1976) 12. století. Z tohoto období se zachovalo jednolodí a někdejší východní presbytář, který od poloviny 18. století slouží jako předsíň v po přeorientování stavby na západ. Severní i jižní fasádou se přibližně v polovině její výšky vine pás obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“. Má neprofilovanou podobu, ale zvýrazňuje jej rýha, která kopíruje obloučky. Fasádu člení půlkruhové lizény a nad obloučkovým vlysem zdobí fasádu ještě šachovnicový vlys. Pás vlysu přetínají na obou stranách dodatečně vložená okna.

Bibliografie:

Schwarz 1976, s. 30. Dehio 2003, s. 770. Gisser 2015 s. 62–63.

37 Pulkava (Pulkau) (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Michala

(Obr. 41)

V názorech na dobu výstavby kostela, který vznikl jako fundace vládnoucího rodu Babenberků, se uměleckohistorická literatura rozchází. Kladen bývá do období před rokem 1135 (Kubes 1977), do let 1135–1140 (Wagner-Rieger 1988; Liebhart-Ulm 1999) nebo do 60. let 12. století (Schwarz 1976). Z tohoto

období se zachovala především románská věž, kterou v první a třetí etáži lemují neprofilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, jež v nejvyšší části doplňuje i zubořez.

Bibliografie:

Kubes 1977, s. 59. Wagner-Rieger 1988, s. 58. Liebhart-Ulm 1999, s. 85. Schwarz 1976, s. 30. Gisser 2015 s. 20.

38 Heiligenkreuz (Dolní Rakousko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Cisterciácký klášter

(Obr. 42)

K vzniku cisterciáckého klášterního komplexu v Heiligenkreuz přispěl vládnoucí rod Babenberků. Trojlodní klášterní bazilika Nanebevzetí Panny Marie vznikala pravděpodobně od západu k východu (Reidinger 2009) v poměrně dlouhém období mezi lety 1136, kdy ji Leopold III. založil, až do vysvěcení roku 1187 (Kubes 1977; Schwarz 1998). Lze předpokládat, že obloučkový vlys na severní fasádě trojlodí vznikal postupně v období kolem poloviny 12. století (Schmeller 1946). Nižší i vyšší loď zdobí v podřímsí zubořez a bohatě profilovaný obloučkový vlys, který má na nižší lodi podobu „se zalomenou patkou“. Prostřední loď zdobí v podřímsí obloučkový vlys, jehož podoba se směrem od západu k východu mění. Zatímco na západní straně se objevuje ještě v podobě „se zalomenou patkou“, ve střední části severní stěny nejvyšší lodi se rytmicky střídá vždy po jednom obloučku podoba „se zalomenou patkou“ s obloučkovým vlysem „vlnkovitým“, který se na východní straně objevuje již samostatně a tvoří plynulou vlnovku. Na klášterním kostele v Heiligenkreuz se objevuje vůbec nejstarší dochovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys.

Bibliografie:

Schmeller 1946, s. 37. Kubes 1977, s. 33. Schwarz 1998. Reidinger 2009. Gisser 2015 s. 17.

39 Eggenburg (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Štěpána

(Obr. 43)

Kostel sv. Štěpána v Eggenburgu vznikl z podnětu pasovského biskupa pravděpodobně v době kolem poloviny 12. století (Liebhart-Ulm 1999; Kubes 1977). Z původní trojlodní baziliky se dochovalo východní nestejně dvouvěží, které zdobí obloučkový vlys vždy ve třech pásech nad sebou. Nejvyšší a prostřední pás obloučkového vlysu má podobu neprofilovaných obloučků, spočívajících na drobných konzolkách, které mají na každé lodi mírně odlišnou podobu, jelikož na severní lodi je patrná snaha o profilaci konzolek, zatímco na jižní věži mají konzolky hladkou podobu. Nejzdobenější vlys se nachází v nejnižším patře obou věží a má podobu vrstvených obloučků spočívajících na konzolkách, na kterých plynule pokračuje vrstvení obloučků. Vrstvené konzolky působí subtilním dojmem, ale patrně přetrvává jejich konstruktivní funkce. Nad obloučkovým vlysem se v podřímsí obou věží vine pás šachovnicového vlysu.

Bibliografie:

Kubes 1977, s. 67. Dehio 1990, s. 149–154. Liebhart-Ulm 1999, s. 68. Gisser 2015 s. 41–42.

40 Thernberg (Dolní Rakousko)

Kostel Neposkvrněného Početí Panny Marie

(Obr. 44)

Kostel Neposkvrněného Početí Panny Marie v Thernberg patří ke skupině tzv. „ministeriálních staveb“, založených ministeriály v tehdejší Rakouské vévodství patří a nechal ji okolo roku 1164 vystavět Rapota von Terinberc, jako hradní kapli (Fillitz 1998). Jednalo se o jednolodní kostel zakončený na východě půlkruhovou apsidou, který doznal změn především během reformy v 18. století, kdy přeorientovali kostel a vytvořili v apsidě vstup do kostela. Právě apsidu zdobí mohutný, vrstvený obloučkový vlys spočívající na konzolkách, na nichž pokračuje vrstvení obloučků. Tento typ, který se již objevil na kostele v Eggenburg [39], můžeme označit jako „obloučkový vlys na vrstvené konzolce“. V případě kostela v Thernberg pokračuje vrstvení také na lizénách, které dělí apsidu do třech polí, každé po třech obloučcích.

Bibliografie:

Fillitz 1998, s. 264. Gisser 2015 s. 65–66.

41 Spannberg (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Martina

(Obr. 45)

Kostel sv. Martina ve Spannbergu vznikl z podnětu rakouského ministeriála v třetí čtvrtině 12. století (Dehio 1990). Ačkoli budova prošla značnými přestavbami, dochoval se románský východní závěr s apsidou, kterou zdobí obloučkový vlys „se zalomenou patkou“.

Bibliografie:

Dehio 1990, s. 1100. Gisser 2015 s. 72.

42 Tulln (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Štěpána

(Obr. 46)

Kostel sv. Štěpána v Tulln z poslední čtvrtiny 12. století (Schwarz 2013) se řadí k fundacím pasovského biskupa. Původní trojlodní bazilika s dvouvěžovým průčelím a východním trojapsidálním závěrem doznala značných změn. Na jižní fasádě nižší lodi, se ale dochoval mohutný vlys, jehož široce rozkročené obloučky nejsou vytesány do jednoho kamene, nýbrž skládány z malých kamenných kvádrů, což bývalo uplatňováno v raných fázích používání obloučkového vlysu. Takto skládaný obloučkový vlys podpírají mohutné profilované konzolky stejných tvarů. Každý druhý oblouček podpírá ještě subtilní lizéna, čímž vyváří jakési zdvojení slepé arkády, používané rovněž v raných fázích výzdoby podřímsí.³⁷

Bibliografie:

Schwarz 2013, s. 56. Gisser 2015 s. 38.

43 Petronell-Carnuntum (Dolní Rakousko)

Rotunda sv. Jana Křitele

(Obr. 47)

Rotundu sv. Jana Křitele v Petronell-Carnuntum nechal postavit v poslední čtvrtině 12. století rod Liechtensteinů (Fillitz 1998; Dehio 2003) a řadí ke skupině tzv. „ministeriálních staveb“. V kostele na kruhovém půdorysu, ke kterému přiléhá na východě

³⁷ Dodnes se kvůli pozdějšímu proražení oken nedochovaly všechny lizény.

půlkruhová apsida, byly zprvu uloženy relikvie sv. Petronilly, než se dostaly do nově postaveného kostela věnovaného světici. Rotunda začala sloužit jako baptisterium a později i jako hrobka rodu Abensberg-Traun. Obloučkový vlys zdobí loď i apsidu, kde se však nedochoval v původní podobě. Rotundu obíhá pod římsou pás bohatě profilovaného obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“, který však ještě podpírá mohutná, v některých případech reliéfně zdobená konzolka. Každý čtvrtý oblouček nepodpírá konzolka, nýbrž zaoblená lizéna, která člení fasádu na celkem 18 polí.

Bibliografie:

Fillitz 1998, s. 260. Dehio 2003, s. 1666. Lindenthal 2006, s. 19. Gisser 2015 s. 67–68.

44 Seitenstetten (Dolní Rakousko)

Kaple Panny Marie

Benediktinský klášter

(Obr. 48)

Jednolodní kaple Panny Marie v Seitensetten vznikla patrně přelomu 12. a 13. století v areálu benediktýnského kláštera, založeného roku 1112 šlechticem Udaschalkem ze Stille (Dehio 2003). Od 18. století, kdy začala být nazývána rytířskou kaplí, těsně přiléhá ke kapitulní síni svou západní stěnou. Na východě kapli uzavírá půlkruhová apsida, zdobená neprofilovaným obloučkovým vlysem „se zalomenou patkou“, který doplňuje zubořez.

Bibliografie:

Dehio 2003, s. 2194. Wagner 2012. Gisser 2015 s. 54–55.

45 Lilienfeld (Dolní Rakousko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Cisterciácký klášter

(Obr. 49)

Klášter, založený Leopoldem VI. roku 1202, patří k fundacím vládnoucího rodu Babenberků a osídlili jej mniši z Heiligenkreuz. První fáze výstavby trojlodní baziliky s transeptem probíhala do vysvěcení roku 1217 (Bleicher 2002; Schwarz 2013). Z této fáze se dochoval transept a hlavní loď, které zdobí profilovaný obloučkový vlys se „zalomenou patkou“. Nad ním podpírají římsu konzolky, jež zdobí vegetabilní ornament.

Bibliografie:

Bleicher 2002, s. 104. Schwarz 2013, s. 93. Gisser 2015 s. 26–28.

46 Petronell-Carnuntum (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Petronilly

(Obr. 50)

Kostel sv. Petronilly v Petronell-Carnuntum vystavěný na počátku 13. století představuje příklad malého vesnického kostelíka, jehož podobou by se mohl řadit k tzv. ministeriálním kostelům, jejichž rozmach přichází v Rakouském vévodství na konci 12. a v první polovině 13. století. Otázkou zůstává, zda stavbu inicioval některý z členů petronellské větve Liechtensteinů (Pichler 1997) nebo pasovský biskup (Filitz 1998). Kostel sestává z jedné lodi, kterou na západě uzavírá jedna věž a na východě obdélníkový presbytář. Bohatě profilovaný "vlnkovitý obloučkový vlys" zdobí nejnižší patro věže i celý presbytář, kde prostor obloučků vyplňují půlkruhové ornamenty vegetabilních vzorů nebo s motivem slunce.

Bibliografie:

Pichler 1997, s. 4. Filitz 1998, s. 323. Dehio 2003, s. 1666. Gisser 2015 s. 49–50.

47 Wildungsmauer (Dolní Rakousko)

Hradní kaple sv. Mikuláše

(Obr. 51)

Kaple sv. Mikuláše ve Wildungsmauer, postavená na počátku 13. století, se rovněž řadí ke kostelům, založeným ministeriály v tehdejší Rakouském vévodství. Sestává z lodi na téměř čtvercovém půdorysu, ke které se na východě pojí obdélníkový presbytář, jenž se dochoval z původní stavby Filitz 1998, Dehio 2003). Ostatní části kaple doznaly změny především v 19. století. „Vlnkovitý“ obloučkový vlys zdobí východní presbytář v podobě bohatě profilované a nad vlysem se vine pás zubořezu.

Bibliografie:

Filitz 1998, s. 323. Dehio 2003, s. 2699. Gisser 2015 s. 74.

48 Bad Deutsch-Altenburg (Dolní Rakousko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

(Obr. 52)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Bad Deutsch-Altenburg založený patrně rodinou Doerr kolem roku 1213 se řadí k „ministeriálním kostelům“ a vznikla jako trojlodní bazilika pravděpodobně s trojapsidálním závěrem a věží na západě (Schwarz 1980, Dehio 2003). Z původní stavby se po přistavění gotického presbytáře a osmiboké věže dochovalo trojlodí, jehož nejvyšší loď zdobí v podřímsí profilovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys, doplněný o zubořez.

Bibliografie:

Meyndt 1870, s. 33. Schwarz 1980, s. 36. Schreiner 1997. Schwarz 1998, s. 319. Liebhart-Ulm 1999, s. 144. Dehio 2003, s. 676. Gisser 2015 s. 75–76.

49 Bad Deutsch-Altenburg (Dolní Rakousko)

Karner sv. Leonarda

(Obr. 53)

Karner sv. Leonarda v Bad Deutsch-Altenburg situovaný jihovýchodně od kostela Nanebevzetí Panny Marie postavil patrně rytíř Friedrich von Doerr na oslavu šťastného návratu z křížové výpravy. Dvoupatrová budova vznikla patrně mezi lety 1217–19, jako kruhová stavba s apsidou na východě (Schwarz 1998, Dehio 2003, Eybl 2012). První patro tradičně sloužilo jako kaple a v nižším patře se nacházela kostnice. Apsidu kostnice zdobí „vlnkovitý obloučkový vlys“, doplněný v ostění diamantování, který tvoří plynulý pás malých stříšek. Nad vlysem se vine pás zubořezu a oblé lizény dělí apsidu do čtyř polí. Na základě nalezených fragmentů lze předpokládat, že i hlavní loď zdobil obloučkový vlys.

Bibliografie:

Schwarz 1998, s. 321. Dehio 2003, s. 117. Eybl 2012, s. 59. Gisser 2015 s. 77.

50 Schöngrabern (Dolní Rakousko)

Kostel Narození Panny Marie

(Obr. 54)

Kostel postavený mezi lety 1207–1230 ministeriálem Hadmarem II. von Kuenring (Feuchtmüller 1979) nebo samotným pasovským biskupem představuje doklad o zručnosti kameníků

pracujících v Dolním Rakousku (Filitz 1998). Kostel sestává z jednolodí, na které navazovala na východě věž, ze které se zachovalo pouze přízemí a uzavírá jej na východě apsida. Hlavní loď i někdejší východní věž zdobí obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, a to ve dvou řadách, která připomínají spíše bazilikální členění fasády. V přízemním pásu má oblouček formu vrstvenou, zatímco nejvyšší pás pod střechem zdobí bohatě profilovaný vlys. Rozdělení vnější fasády do dvou pater souviselo patrně s velmi bohatou výzdobou apsidy, kde se nachází tzv. kamenná bible, rozdělena právě do dvou pater římsou, jež obíhá v téměř stejné výšce kolem celého kostela. Apsidu člení vertikálně ještě poměrně subtilní svazčité přípory na tři pole. Kromě vyobrazení ze Starého i Nového zákona zdobí apsidu v podřímsí bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, který podpírají mohutné konzolky. Tato velmi neobvyklá podoba spojení obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“ a „na konzolce“ se objevila již na rotundě sv. Jana Křtitele v Petronell-Carnuntum [43]. V Schöngrabern ale vždy jedna konzolka v ose každého pole apsidy chybí a nahrazuje jej dekorované oblé zakončení, čímž vzniká vždy jeden oblouček „vlnkovitého vlysu“.

Bibliografie:

Donin 1951, s. 13–21. Feuchtmüller 1979, s. 11. Dehio 1990, s. 1051. Filitz 1998, s. 297. Gisser 2015 s. 46–48.

51 Vídeňské nové město (Wiener Neustadt) (Dolní Rakousko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

(Obr. 55)

Roku 1192 zdělili Babenberkové část Štýrského vévodství a Leopold VI. Babenberský ještě v témže roce založil pevnostní město Vídeňské nové město, které mělo především obrannou

funkci, a hned v následujícím roce 1193 položil základní kámen kostela, jež vysvětili roku 1279 (Schwarz 2013). Jednalo se o trojlodní baziliku s dvouvěžovým západním průčelím a apsidálním východním závěrem, který nahradili v první čtvrtině 14. století transeptem a gotickým chórem. Obloučkový vlys zdobí v rozličných podobách trojlodí i západní dvouvěží, které není symetrické. Severní, o něco nižší loď, dělí pás obloučkového do čtyř etáží a jižní dokonce na pět. V druhé etáži obíhá na obou věžích „vlnkovitý“ obloučkový vlys, zatímco na všech dalších částech dvouvěží, stejně jako v prostoru nad západním portálem i pod střechou prostřední lodi se nachází bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“. Nižší jižní loď zdobí rovněž profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, jehož ostění doplňuje ještě motiv „bobulování“. Severní postranní loď zdobí patrně nejmladší "hrotitý obloučkový vlys", jehož obloučky lemuje rýha. Všechny románské obloučkové vlysy doplňuje i zubořez a hlavní loď rozdělují široké lizény do několika polí.

Bibliografie:

Kieslinger 1953, s. 19. Niemetz 2003. Schwarz 2013, s. 156. Gisser 2015 s. 23–25.

52 Vídeň (Wien) (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Michala

(Obr. 56)

Kostel založil Leopold VI. kolem roku 1221 patrně v rámci svého přemístění z Klosterneuburgu a stavbu dokončili kolem poloviny 13. století (Schwarz 2003). Vznikl jako trojlodní bazilika s transeptem a trojapsidálním závěrem, který později nahradil gotický chór. Trojlodí i transept zdobí profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, který místy střídá netradiční podoba vlysu, kdy obloučky nahrazuje obdélník a vzniká tak jakási forma meandru. Oba tyto typy vlysu v některých případech doplňuje

v ostění motiv „bobulování“. Aplikace „bobulování“ i meandru nemá žádný rytmus a objevuje se poměrně nahodile.

Bibliografie:

Kieslinger 1953. Schwarz 2003, s. 144. Gisser 2015 s. 31–32.

53 St. Pölten (Dolní Rakousko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Benediktinský klášter

(Obr. 57)

Založení kláštera se předpokládá již kolem roku 800 a stavba trojlodní baziliky probíhala již v 11. a 12. století. Roku 1209 přistoupili pravděpodobně k rekonstrukci východního závěru a vznikla vysoká apside vysvěcená roku 1228 (Schwarz 1988). Georg Dehio se domnívá, že se nejednalo o rekonstrukci, nýbrž o novostavbu (Dehio 2003). Apsidu rozděluje obloučkový vlys do dvou pater. Nejvyšší patro pod střechou zdobí „trojlistý“ obloučkový vlys, který místo konzolek podbírají lilie. Nižší patro apsidy lemuje bohatě profilovaný „vlnkový vlys“, jehož ostění zdobí pás diamantování.

Bibliografie:

Schwarz 1988, s. 58. Dehio 2003, s. 1979. Huber 2012. Gisser 2015 s. 44–45.

54 Himberg (Dolní Rakousko)

Kaple sv. Jiří

(Obr. 58)

K již zmiňovanému kostelu sv. Vavřince z 20. až 30. let 12. století přistavěl ministr Marquard II. von Hindberg kapli. O vzniku této kaple, přiléhající na jihovýchodě ke kostelu,

se v uměleckohistorické literatuře vedou polemiky a bývá zasazována do let 1215 (Schwarz 1979, Liebhart-Ulm 1999) nebo 1230 (Dehio 2003). Jednolodní drobnou stavbu lemuje v podřímsí lodi i apsidy profilovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys. Obloučky podpírají oblé přípory, které dělí loď na dvě pole a apsidu do tří polí.

Bibliografie:

Schwarz 1979, s. 40. Liebhart-Ulm 1999, s. 156. Dehio 2003, s. 795. Gisser 2015 s. 78–79.

55 Sollenau (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Vavřince

(Obr. 59)

Stavbu, založenou na konci 12. století, nechal mezi lety 1220–1236 rekonstruovat poslední vévoda z rodu Babenberků Friedrich II. (Dehio 2003, Schicht 2008). Právě v této fázi výstavby vznikla trojlodní bazilika a přízemní část východní věže, kterou zdobí tzv. „liliový“ obloučkový vlys, jenž má podobu rytmicky se střídajícího zakončení vlnovkou a lilíí. Spíše působí jako „vlnkovitý“ vlys, z jehož doširoka rozestoupených obloučků vybíhá krátký výběžek zakončený lilíí.

Bibliografie:

Dehio 2003, s. 2249 Schicht 2008, 179–184. Gisser 2015 s. 34–35.

56 Mödling (Dolní Rakousko)

Karner sv. Pantaleona

(Obr. 60)

Karner sv. Pantaleona v Mödling vznikl patrně ve dvou stavebních fázích, z nichž první probíhala v první třetině 13. století, během

které vznikla drobná kruhová apsida (Schwarz 1976, Dehio 2003). Druhá fáze bývá zasazována do období kolem roku 1252, kdy stavbu zvýšili a vytvořili na apsidě i centrální části „liliovitý“ obloučkový vlys, jaký se nachází na kostele sv. Vavřince v Sollenau (Huber 2007).

Bibliografie:

Schwarz 1976, s. 58. Dehio 2003, s. 1463. Huber 2007, s. 42. Gisser 2015 s. 36–37.

57 Tulln (Dolní Rakousko)

Karner Tří králů

(Obr. 61)

Jihovýchodně od již zmiňovaného kostela sv. Štěpána stojí karner, který založil Friedrich II. Babenberský. Dvoupatrová stavba, rozdělená tradičně na horní patro s kaplí a spodní patro s kostnicí, vznikla mezi lety 1242–1246 a její dispozici tvoří centrální stavba na půdorysu jedenáctiúhelníku, ke které se na východě pojí apsida (Schwarz 1976). Obloučkový vlys lemuje v podřímsí apsidu a takřka nepřetržitě i hlavní loď v podobě profilované plynulé vlnovky.

Bibliografie:

Schwarz 1976, s. 58. Gisser 2015 s. 38.

58 Baumgartenberg (Horní Rakousko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Cisterciácký klášter

(Obr. 62)

Kostel zdobí jediný dochovaný obloučkový vlys na území Horního Rakouska. Tamní klášter cisterciáček založil roku 1141 ministeriál Otto von Machland a jeho manželka hraběnka Jeuta von Peilstein. Podle některých badatelů probíhala výstavba klášterního kostela od založení kláštera po vysvěcení chrámu roku 1243 (Ulm 1971). Jiní předpokládají, že stavba probíhala v první polovině 13. století (Wibiral 1966, Schwarz 2003). Trojlodní baziliku s transeptem uzavírá na východě gotický chór. Obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ zdobí transept, jižní i severní stranu hlavní lodi. Poměrně strohou profilací vlysu vytváří pouze zaoblení ostění a rýha lemující obloučky.

Bibliografie:

Wibiral 1966, s. 152. Ulm 1971, s. 58. Schwarz 2003, s. 189. Gisser 2015 s. 69–71.

59 Vídeň (Wien) (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Štěpána

(Obr. 63)

K založení kostela sv. Štěpána ve Vídni se přistoupilo roku 1137 a o deset let později stavbu vysvětili. Sto let po založení kostel se začalo s výstavbou západního dvouvěží, která probíhala do roku 1263 (Zykan 1981). K dekorování užíli i obloučkový vlys, jenž dělí obě věže do několika etáží. Dvě přízemní symetrické etáže dómu zdobí profilovaný trojlístý obloučkový vlys, jehož široce rozkročené obloučky spočívají na vegetabilně dekorovaných konzolkách. Vyšší osmiboké části věže, které již nemají symetrický charakter, horizontálně člení bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“.

Bibliografie:

Zykan 1981, s. 25. Gisser 2015 s. 51–53.

60 Laa an der Thaya (Dolní Rakousko)

Kostel sv. Víta

(Obr. 64)

Předpokládá se, že kostel sv. Víta v Laa an der Thaya založil Leopold VI. Babenberský, ale doba výstavby není jasná a historici umění se značně rozcházejí v názorech na toto téma. Zatímco jeho založení kladou do let 1200 (Kubes 1977), 1225–1230 (Schwarz 1998, Liebhart-Ulm 1999) nebo 1240 (Dehio 1990), dokončení kostela mělo pravděpodobně proběhnout až v třetí čtvrtině 13. století za vlády Přemysla Otakara II. (Schwarz 1998). Trojlodní baziliku na půdorysu latinského kříže zakončuje na západě věž a na východě se k presbytáři pojí apsida, kterou zdobí profilovaná podoba obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“.³⁸

Bibliografie:

Kubes 1977, s. 88.; Schwarz 1998, s. 326. Liebhart-Ulm 1999, s. 99. Dehio 1990, s. 622. Schwarz 1998, s. 326. Gisser 2015 s. 29–30.

II/B Štýrsko

61 Seckau (Štýrsko)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Klášter Augustiniánů kanovníků

(Obr. 65)

Kostel, postavený mezi lety 1143–1164, zdobí nejstarší obloučkový vlys na území Štýrska (Schwarz 2013). Bazilika založena v rámci kláštera augustiniánů kanovníků sestává

³⁸ Původně zakončovala kostel trojice apsid.

z dlouhého trojlodí, jež na východě ukončuje trojice apsid a na východě dvouvěží.³⁹ Obloučkový vlys zdobí hlavní loď v podobě „se zalomenou patkou“. Obloučky zvýrazňuje rýha, jež je lemuje. V podřímsí se nachází pás šachovnicového vlysu a mezi ním a obloučkovým vlysem ještě „pilovitý vlys“.

Bibliografie:

Schwarz 2013, s. 73.

62 Hartberg (Štýrsko)

Karner

(Obr. 66)

Karner, postavený v druhé polovině 12. století (Schwarz 2013), sestává ze stavby na kruhovém půdorysu, ke které přiléhá půlkruhová apside. Obě části v asi první čtvrtině výšky lodi a přibližně polovině výšky apsidy obíhá profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, který vyznačuje umístění podlahy prvního patra v interiéru karneru. Zatímco spodní pás obloučkového vlysu má stejnou podobu na apsidě i lodi, v horní části podřímsí se podoba obloučků diferencuje. Apsidu zdobí pás profilovaného „vlnkovitého“ obloučkového vlysu, zatímco na lodi se vine pás profilovaného vlysu, jehož spodní část zakončení má podobu, stejnou jako „vlnkovitý“ vlys, ale oblouček nese formu trojlistu. Takovýto „trojlistý“ obloučkový vlys představuje poměrně neobvyklý příklad, jelikož bývá aplikován až v období gotiky.

Bibliografie:

Schwarz 2013, s. 77.

³⁹ Dnes se jedná o benediktinský klášter.

63 Gurk (Korutany)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

(Obr. 67)

Stavba patrně z druhé polovině 12. století (Schwarz 2003) má dispozici trojlodní baziliky s transeptem a trojapsidálním východním závěrem. na západě stavbu uzavírá dvojvěží, přistavěné později. Bohatě profilovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys zdobí podřímsí jižní fasády hlavní i boční lodě. Transept i prostřední apsidu zdobí profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, který na apsidě doplňuje ještě šachovnicový vlys.

Bibliografie:

Schwarz 2003, s. 61–63.

64 St. Paul im Lavanttall (Korutany)

Kostel sv. Pavla

Benediktinský klášter

(Obr. 68)

V rámci benediktinského klášterního komplexu v St. Paul im Lavanttall založeného roku 1090 vznikl klášterní kostel sv. Pavla, ale bližší dataci nelze přesně určit. Výstavbu lze zařadit do druhé poloviny 12. století a první poloviny 13. století (Schwarz 2003). Trojlodní baziliku na půdorysu latinského kříže uzavírá na západě dvouvěží a na východě trojice apsid. Trojlodí zdobí profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, který zdobí i trojici apsid a východní část transeptu, kde se střídá s „vlnkovitým“ obloučkovým vlysem. na apsidách i transeptu se

tedy rytmicky střídá vždy po jednom obloučku zakončeným zalomenou patkou s obloučkem zakončeným vlnovkou. Tuto podobu doplňuje pod římsou šachovnicový a pilovitý vlys.

Bibliografie:

Schwarz 2003, s. 64–66.

II/D Salcbursko

65 Salzburg (Salcbursko)

Kaple sv. Kateřiny

Benediktinský klášter

(Obr. 69)

Jediný dochovaný obloučkový vlys v Salcbursku se nachází v areálu kláštera, který založil svatý Rupert roku 696. K severní stěně transeptu klášterního kostela sv. Petra přistavěli ve 20. letech 13. století malou obdélníkovou kapli (Franz 1952), která svou délkou kopíruje šířku transeptu. Na východě ji uzavírá apsida, již zdobí neprofilovaný obloučkový vlys na mohutné konzolce. Nad vlysem se vine pás zubořezu a zaoblené lizény dělí apsidu do tří polí.

Bibliografie:

Franz 1952, s. 66.

III/ Čechy a Morava

66 Zbraslav (Praha)

Kostel sv. Havla

(Obr. 70)

Kostel sv. Havla na Zbraslavi vznikl z pečlivě opracovaných opukových kvádrů patrně v druhé čtvrtině 12. století (Merhautová 1971). Stavba sestává z jednodolí ukončeného na západě hranolovou věží. Obloučkový vlys se zde dochoval pouze fragmentárně na jeden a půl obloučku. Přesto však tato podoba představuje nejstarší dochovaný obloučkový vlys na území Čech i Moravy. Obloučky tvoří malé radiálně poskládané kameny spočívající na drobné konzolce, což představuje tradiční morfologii vlysu v jeho rané fázi.

Bibliografie:

Merhautová 1971, s. 364.

67 Tismice (Středočeský kraj)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

(Obr. 71)

Pravděpodobně nejstarší dochovaný obloučkový vlys mimo Prahu v oblasti Čech zdobí kostel, který vznikl z pískovce patrně v druhé polovině 12. století (Podlaha 1907, Poche 1982, Benešovská – Chotěbor – Durdík 2001, Mencl 1965), jako trojlodní bazilika v malé vesničce. Jelikož se v Čechách stavěly baziliky pouze ve městech nebo v rámci klášterů, považuje většina badatelů krále či člena jeho rodiny za stavitele tismické baziliky (Merhautová 1971, Merhautová – Třeštík 1984). Kostel na západě uzavírá dvouvěží a na východě tři apsidy, které zdobí odstupňovaný obloučkový vlys spočívající na drobných

konzolkách. Neprofilované lizény dělí apsidy na několik polí. Nižší apsidy sestávají pouze z jednoho lizénového pole, které rámuje čtyři obloučky. Prostřední nejvyšší apsidu dělí lizény na tři rovnoměrná pole o třech obloučcích.

Bibliografie:

Podlaha 1907, 185–195. Mencl 1965, s. 29–61. Merhautová 1971, s. 343. Poche 1982, s. 63. Merhautová – Třeštík 1984, s. 182. Benešová – Chotěbor – Durdík 2001, s. 124. Maršalová 2016, s. 21–22.

68 Řeznovice (Jihomoravský kraj)

Kostel sv. Petra a Pavla

(Obr. 84)

U kostela postaveného z pískovce v období druhé poloviny 12. století předpokládá většina badatelů inspirace kostelem Věch svatých v Řezně a to i na základě pojmenování lokality (Konečný 1996, Merhautová - Třeštík 1984, Kudělka 1984, Prix 2009, Kuča – Konečný 1988). Centrální kostel stojí na čtvercovém půdorysu, na který dosedá osmiboký tambur. K původní hlavní lodi, která dnes představuje presbytář kostela, se ze severní, jižní a východní strany pojí půlkruhové apsidy. Neprofilovaný obloučkový vlys na drobných konzolkách zdobí dnes již pouze východní, tedy prostřední apsidu řeznovického kostela, ale původně se obloučkový vlys nacházel i na severní a jižní apsidě kostela. Všechny tři apsidy lemují nárožní lizény a vytvářejí tak vždy po jednom lizénovém poli. Nad obloučkovým vlysem se vine pás zubořezu a fasádu pod střešou dovršuje nízká profilovaná římsa.

Bibliografie:

Konečný 1996, s. 24. Merhautová - Třeštík 1984, s. 164. Kudělka 1984, s. 78. Prix 2009, s. 65. Kuča – Konečný 1988, s. 385–400. Maršalová 2016, s. 23–24.

69 Mikulovice (Jihomoravský kraj)

Kostel sv. Petra a Pavla

(Obr. 85)

Kostel vznikl z pískovce v druhé polovině 12. století, jako jednolodí, k němuž se na východě pojí mohutná apsida (Samek 1981, Samek 1999, Benešovská - Chotěbor - Durdík 2001). Na západě kostel uzavírá věž ze 14. století a kolem roku 1766 došlo k zvýšení zdiva lodi i apsidy kostela. Neprofilovaný obloučkový vlys na drobných konzolkách zdobí apsidu a severní i jižní stěnu kostela sv. Petra a Pavla, ale na některých místech nedochoval vůbec nebo pouze fragmentárně. Velikost a tvar obloučků i konzolek vlysu se vzájemně značně diferencuje a působí nesourodě. V některých místech lze rozeznat fragmenty zubořezu, který se původně pravděpodobně objevoval nad obloučkovým vlysem na apsidě a severní i jižní stěně.

Bibliografie:

Samek 1981, s. 59. Samek 1999, s. 507–509. Benešovská - Chotěbor - Durdík 2001, s. 121. Maršalová 2016, s. 25–26.

70 Rovná (Středočeský kraj)

Kostel sv. Jakuba

(Obr. 72)

Kostel vznikl z pískovce patrně v poslední čtvrtině 12. století či na počátku 13. století (Lehner 1893, Kostka – Pechová – Šamánková 1948, Mašín 1954, Jiráková 2012) a badatelé se neshodují na tom, kdo jej založil. Stavitelem by mohl být některý člen šlechtického rodu (Bernat – Štědra 2004, Vítovský, Foltýn 2005, Sedláček 1998) nebo lze předpokládat i vliv nedalekého Sázavského kláštera (Merhautová 1971). K jednolodnímu kostelu se na východě připojuje půlválcová apsida a na západě věž na čtvercovém půdorysu, k níž se ještě pojí barokní předsíň. Významný prvek kostela ve Stříbrné Skalici -

Rovné představují nástěnné malby i skulptura umístěná na severní stěně kostela. Neprofilovaný obloučkový vlys na profilovaných konzolkách se na kostele se objevuje pouze na apsidě, ale lze předpokládat, že zdobil i stěny lodi a byl odtesán během barokních přestaveb. Nad obloučkovým vlysem zdobí apsidu ještě pás zubořezu, na který dosedá kamenná deska.

Bibliografie:

Lehner 1893, s. 37–39. Kostka – Pechová – Šamánková 1948, s. 125–135. Mašín 1954, s. 33–38. Merhautová 1971, s. 330. Sedláček 1998, s. 19–20. Bernat – Štědra 2004, s. 605–619. Foltýn 2005b, s. 153–162. Jiráková 2012. Macek. Vítovský. Maršalová 2016, s. 27–29.

71 Plaňany (Středočeský kraj)

Kostel Zvěstování Panny Marie

(Obr. 73)

Panský kostel vznikl patrně v třetí čtvrtině 12. století jako jednodílná stavba vytvořená z rytmicky se střídajících pískovcových kvádrů červené a světlé barvy. K románské obdélníkové lodi se na východě připojuje dlouhý pětiboce uzavřený presbytář z období gotiky a na západě mohutná věž, která měla původně ještě další dvě patra (Mencl 1965, Merhautová 1971, Benešová – Chotěbor – Durdík 2001, Vokřál 2005). Severní i jižní stěnu plaňanského kostela zdobí rytmicky se střídající světlé a červené obloučky, které spočívají na rozličně profilovaných konzolkách, jejichž druhy pískovce se rovněž pravidelně střídají. Nad neprofilovaným obloučkovým vlysem na konzolkách se táhne pás zubořezu tvořený opět rytmicky se střídajícími klínky ze světlého a červeného pískovce. Samotné klínky se jeví navzájem značně nesourodě především svým tvarem a některé z nich byly nahrazeny, čímž došlo k narušení střídání barev. Pás dokončuje pod střechem profilovaná římsa vytvořená rovněž ze střídajících se materiálů. Části římsy však mají rozličné délky, což mírně narušuje doposud ideální kontrast barev.

Bibliografie:

Mencl 1965, s. 29–61. Merhautová 1971, s. 192. Benešovská – Chotěbor – Durdík 2001, s. 130. Vokřál 2005, s. 9. Maršalová 2016, s. 30–31.

72 Mohelnice nad Jizerou (Středočeský kraj)

Kostel Panny Marie

(Obr. 74)

Panský kostel vznikl z pískovce v období druhé poloviny 12. století nebo na počátku 13. století jako jednolodní kostel, ke které se pojí na západě hranolová věž a na východě apsida (Lehner 1893, Mencl 1939, Merhautová 1971, Poche 1978, Merhautová – Třeštík 1984, Benešovská – Chotěbor – Durdík 2001). Neprofilovaný obloučkový vlys na konzolkách zdobí severní i jižní stěnu hlavní lodi, apsidu i věž kostela v Mohelnici nad Jizerou. Všechny obloučky spočívají na konzolkách, které jsou rozličně reliéfně vyzdobeny. Některé konzolky mají zdobené vytvořené rýhami, oblouny či výžlabky, jiné zdobí různé reliéfy se zoomorfními, vegetabilními i geometrickými motivy. Nad obloučkovým vlysem na lodi, apsidě i věži kostela Nanebevzetí Panny Marie se táhne pás zubořezu tvořený mírně zkosenými, ale pravidelnými klínky. Stěny lodi kostela pod střechou dovršuje římsa, kterou po stranách zakončují reliéfní kvádry. Dochovaly se však pouze na jižní stěně, kde na západním konci římsy nalezneme čtyři kroužky, dva velké a mezi nimi dva menší. Východní konec římsy zakončuje reliéf s palmetovým motivem.

Bibliografie:

Lehner 1893, s. 1–4. Mencl 1939, s. 19. Merhautová 1971, s. 172–173. Poche 1978, s. 418–419. Merhautová – Třeštík 1984, s. 187. Benešovská – Chotěbor – Durdík 2001, s. 122. Maršalová 2016, s. 32–34.

73 Bezděz (Liberecký kraj)

Kostel sv. Jiljí

(Obr. 75)

Bezdězský kostel sestává z obdélné lodi, ke které se na západě pojí hranolová věž a na východě půlkruhová apsida. Kostel má dnes podobu barokní, z let 1763-66. Z původní podoby z poslední čtvrtiny 12. století se zachovaly pouze dekorativní články jižní části apsidy s pravidelně uspořádanými kvádry (Merhautová 1971, Kracíková – Smetana 2000). Zatímco v severní části apsidy mají kvádry nepravidelnou strukturu a jsou tak dílem pozdější přestavby. Neprofilovaný obloučkový vlys se objevuje na apsidě kostela sv. Jiljí a spočívá na zdobených konzolkách. Dochoval se v diferencovaných stavech. Zatímco některé konzolky a dokonce obloučky chybí úplně, u jiných se dochoval i motiv palmetek. Každá konzolka má jinou stylizaci. U konzolek v jižní části apsidy se jedná o ornamentální či profilovanou podobu. Kracíková se Smetanou dokonce uvádějí motiv zoomorfní, který jsem však nerozpoznala. Nad zazděným oknem v ose apsidy se styl konzolek mění. Na jižní straně apsidy se pak objevují konzolky malé, pravděpodobně hladké bez jakéhokoli reliéfu. Mění se i struktura samotných obloučků. Zatímco na jižní straně mají obloučky poměrně stejnou velikost, obloučky na straně severní se vzájemně značně liší tvarem i velikostí. Fasádu apsidy rozdělují čtyři neprofilované lizény na tři téměř stejná pole o osmi obloučcích. Lizéna dělící osově pole s polem severním vůbec nenavazuje na obloučkový vlys, jako ostatní lizény. Nad obloučkovým vlysem se vine pás pravidelného, místy poničeného zubořezu. Fasádu pod střechou dovršuje profilovaná římsa.

Bibliografie:

Vocel 1845, s. 118. Zuman 1934, s. 6. Gabriel 1996. Merhautová 1971, s. 95. Kracíková – Smetana 2000, s. 24–33. Maršalová 2016, s. 35–36.

74 Lanžov (Liberecký kraj)

Kostel sv. Bartoloměje

(Obr. 76)

Kostel sv. Bartoloměje vznikl pravděpodobně v první třetině 13. století jako jednolodí, ke které se na východě pojí pětiboce uzavřený presbytář a na západě hranolová věž (Cechner 1909, Mencl 1960, Merhautová 1971). Z období románského se zachovala loď a pravděpodobně i přízemní patro věže. Neprofilovaný obloučkový vlys na konzolkách se objevuje na jižní fasádě lodi kostela v Lanžově. V podřímsí se zachovaly pouze dvě konzolky ve tvaru hlavy zvířete či nestvůry. Jejich interpretace je vzhledem ke špatnému zachování obtížná. Tyto konzolky se objevují vedle sebe přibližně v polovině stěny, v oblasti nad portálem. Ačkoli se na kostele sv. Bartoloměje v Lanžově dochovaly pouze dvě konzolky, představují zoomorfní zobrazení dvou plastik hlav, které v našich zemích nemá obdoby. Nad obloučkovým vlysem se táhne pás zubořezu, tvořený pravidelnými, poměrně vysokými klínky. Pod střechou fasádu dovršuje profilovaná římsa.

Bibliografie:

Cechner 1909, s. 77–79. Mencl 1960, s. 181–198. Merhautová 1971, s. 152. Maršalová 2016, s. 37–38.

75 Bořitov (Jihomoravský kraj)

Kostel sv. Jiří

(Obr. 86)

Z původního románského kostela sv. Jiří v Bořitově z doby kolem r. 1200 se dochovalo pískovcové obvodové zdivo hlavní lodi a vítězný oblouk spojující loď a presbytář přistavěný kolem roku 1475 spolu s jižní boční kaplí sv. Anny (Kudělka 1984, Samek 1999b, Líbal 2001, Prix 2009). Na západě se k lodi váže ještě

hranolová věž o něco mladší než východní kněžiště a kaple. Neprofilovaný obloučkový vlys se zkoseným zakončením zdobí severní i jižní podřímsí kostela v Bořitově. Tento typ obloučkového vlysu se již nikde jinde u nás neobjevuje a představuje zvláštní spojení vlysu se zlomenou patkou a obloučků podpíraných konzolkami. Zakončení má totiž velmi podobný tvar jako mívají hladké, jednoduché konzolky podpírající vlys. Konzolky však podpírají vlys a tedy i římsu, zatímco tento typ zde má již pouze dekorativní funkci. Nad obloučkovým vlysem se ještě vine úzký pás pilovitého zubořezu. Pod střechou fasádu zakončují dvě římsy.

Bibliografie:

Kudělka 1984, s. 80. Samek 1999b, s. 97–100. Líbal 2001, s. 29–30. Prix 2009, s. 66. Maršalová 2016, s. 39–40.

76 Cheb (Karlovarský kraj)

Kostel sv. Mikuláše a Alžběty

Kostel sv. Mikuláše a Alžběty v Chebu se v období svého vzniku nacházel spolu s městem na území někdejšího Bavorska. Vznikl patrně v první třetině 13. století jako trojlodí sestávající z kamenných kvádrů (Merhautová 1971). Obloučkový vlys zdobí prostor nad portálem v podobě bohatě profilovaných obloučků „se zalomenou patkou“. Prostory obloučků vyplňují plasticky provedené lidské hlavy, jež však podle Anežky Merhautové byly na toto místo vsazeny později a pocházejí z jiného místa stavby. Stylové by však odpovídaly tendencím v Bavorsku.

Bibliografie:

Merhautová 1971, s. 364.

77 Velehrad (Jihomoravský kraj)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

(Obr. 89–91)

Popud k založení prvního cisterciáckého kláštera na Moravě dává olomoucký biskup Robert, který požádal generální kapitulu v Citeaux a roku 1204 u příležitosti svěcení kláštera v Plasích si u tamního opata vyžádal mnichy. Významným fundátorem stavby byl moravský markrabě Vladislav Jindřich a jeho bratr Přemysl Otakar I., který se účastnil i vysvěcení roku 1228 (Líbal 1940, Pojsl 2001, Foltýn 2005). Bazilika Nanebevzetí Panny Marie prošla několika stavebními úpravami v důsledku častých požárů i husitských válek. Původně se jednalo o dlouhou trojlodní baziliku na půdorysu latinského kříže, kterou na východě uzavíralo pět apsid, z nichž druhá a čtvrtá se nedochovaly, přesto však zůstává východní závěr nejlépe zachovanou částí stavby. K severní straně kostela se připojoval ambit a budovy kláštera. Na západě se do kostela vstupovalo hlavním ústupkovým portálem přes předsíň. Původní délka kostela byla na západě o více než 10 metrů zkrácena. Během přestavby byl prostor původního ambitu a východní části uměle zvýšen navážkou o bezmála 2 metry. Hlavní portál, kterým se vstupovalo do velehradské baziliky, se nedochoval. Podle názorů Jiřího Kuthana je oblouk v hradní kuchyni hradu Buchlov druhotně osazený a původně byl součástí rámování většího portálu, možná hlavního portálu velehradské baziliky (Kuthan 1994). Pískovcový oblouk zdobí profilované obloučky vytvářející vlnovku. Během průzkumů velehradské baziliky archeologové odhalili portál, který vedl z ambitu do refektáře kláštera. Vstup zdobí v horní části pět profilovaných obloučků, které tvoří pravidelnou vlnovku, jejíž ostění lemuje navíc pás malých stříšek na čtvercovém půdorysu.

Obloučkový vlys zdobí prostřední apsidu velehradské baziliky v podobě bohatě profilovaných obloučků se zalomenou patkou. V lapidáriu velehradského kláštera se nachází mnoho

fragmentů románské stavby, mezi nimiž nacházíme i dva fragmenty obloučkového vlysu neobvyklé podoby. Obloučky tvoří krátký válec, který se prohne do tvaru obloučku a ve spodní části se opět pravouhle zalamuje. Krátký vodorovný válec se pravděpodobně napojoval na oblouček vedlejší. Mohutné obloučky tohoto typu se fragmentárně dochovaly v interiéru oblasti nad dnešní klenbou presbytáře a v severní i jižní části transeptu. Podle několika jasně patrných obloučků lze rozpoznat horní řadu obloučků, která se v rozích nakoso vytáčí a pravděpodobně se napojovala na vedlejší části. O téměř půl metru níže lze rozpoznat druhou řadu obloučků stejné velikosti i tvaru. Z nižší řady však byly obloučky většinou odsekány a zbyly pouze stopy na několika málo místech. Obloučky ve všech třech částech nad dnešní klenbou se dochovaly fragmentárně, ale lze jasně rozpoznat dvě pravidelné řady a návaznost na vlys v sousedních prostorách. Lze tedy předpokládat, že se jedná o původní umístění, což by znamenalo, že nejen podlaha byla o asi 1,4 - 2 metry níž, ale i strop byl o přibližně 1,5 metrů vyšší. Celková výška stavby tedy čítala minimálně o tři metry více, než stavba dnešní. Ačkoli se v případě portálu na Velehradě i oblouku, který se dnes nachází na Buchlově, nejedná o vlys jako takový, protože nemá podobu horizontální, na našem území představuje pravděpodobně nejstarší dochovaný typ obloučků, které tvoří plynulou vlnovku. Zdobení diamantováním se na našem území objevuje sporadicky a na Velehradu se objevuje hned na několika místech.

Bibliografie:

Líbal 1940, s. 4–7. Pavelka 1940. Kuthan 1994, s. 83. Petrů 1972. Pojsl 1990. Pojsl 1997. Pojsl 2001, s. 10. Foltýn 2005a, s. 724–736. Maršalová 2016, s. 41–43.

78 Libčeves (Ústecký kraj)

Kostel sv. Jana Křtitele

(Obr. 77)

Kostel sv. Jana Křtitele v Libčevsi vznikl z opukových kvádrů v první polovině 13. století (Mencl 1960, Merhautová 1971) a bývá dáván do spojitosti s oseekou cisterciáckou hutí (Dittrich 1983). Z původní podoby libčeveského kostela se dochovala čtvercová věž na západní straně a obvodové zdivo obdélné lodi, na níž navazuje gotické kněžiště, které vzniklo pravděpodobně za účelem zvětšení prostoru. Obloučkový vlys se dochoval na severní i jižní straně fasády ve značně poškozeném stavu, ale lze rozpoznat typ profilovaného vlnkovitého obloučkového vlysu. V pásu nad obloučkovým vlysem lze v několika místech jasně rozeznat fragmenty pravidelného zubořezu, který završuje dekorativní část fasády.

Bibliografie:

Neuwirth 1888, s. 170. Mencl 1960, s. 13. Merhautová 1971, s. 157. Dittrich 1983, s. 157. Maršalová 2016, s. 44–45.

79 Potvorov (Plzeňský kraj)

Kostel sv. Mikuláše

(Obr. 78)

Kostel sv. Mikuláše v Potvorově vznikl z pečlivě opracovaných kamenných kvádrů a uměleckohistorická literatura se značně rozchází v názorech na vznik kostela. Starší literatura klade vznik na přelom 12. a 13. století a spojuje výstavbu s Anežkou z Potvorova (Mádl 1890, Lehner 1905, Podlaha 1909, Friedrich 1912, Merhautová 1971) Novější uměleckohistorická literatura spojuje vznik kostela s Hrabšici a datuje tak kostel do první třetiny 13. století (Velímský 2002, Prix 2009) nebo potvorovský kostel datují až do druhé čtvrtiny 13. století a to na základě

spojení s plaskými cisterciáky (Dittrich 1983, Líbal 1949). Z doby románské se zachovala pouze obdélná loď, k níž na východní straně přiléhá nižší půlkruhová apside. Západní věž se štítem je dílem pozdější přestavby, stejně jako jižní sakristie. Apsidu potvorovského kostela zdobí „vlnkovitý“ obloučkový vlys, severní i jižní stěnu stavby lemuje v podřímsí obloučkový vlys „se zalomenou patkou“. Nad obloučkovým vlysem se vine pás malých neprofilovaných obloučků ve tvaru vlnovky, který končí na hranici apsidy a lodi kostela. Nad ním zdobí apsidu kostela ještě zubořez, který má rovněž tvar neobvyklé vlnovky bez ostrého zakončení. Zubořez zdobí kostel i na severní a jižní stěně, kde má dnes již jinou podobu, a to netradičního pásu malých čtverců s mezerami mezi nimi. Dříve však vypadaly stejně, jako na apsidě. Dnešní podoba vznikla chybnou interpretací restaurátorů (Líbal 1949).

Bibliografie:

Grueber 1871, s. 47. Neuwirth 1888, s. 224. Mádl 1890, s. 41. Lehner 1905, s. 95. Podlaha 1909, s. 92. Friedrich 1912, s. 174. Líbal 1949, s. 66. Merhautová 1971, s. 199. Dittrich 1983, s. 160. Velímský 2002, s. 44. Prix 2009, s. 56. Maršalová 2016, s. 46–48.

80 Údlice (Ústecký kraj)

Kostel Pozdvižení sv. Kříže

(Obr. 79)

Panský kostel Povýšení sv. Kříže v Údlicích vznikl z pečlivě opracovaných pískovcových kvádrů v první polovině 13. století a bývá spojován s oseckou cisterciáckou hutí (Bachmann 1941, Líbal 1949). Vznik kostela je předmětem sporu v umělecko-historické literatuře. Z původního kostela Pozdvižení sv. Kříže se dochovala východní neomítnutá apside, k níž přiléhá jednolodí, jehož východní část ještě nese románskou podobu. Apsida kostela zdobí neobvyklý obloučkový vlys „se sloupky na konzolkách“. Palmetkami zdobené konzolky nesou sloupky s dřívky rozličných tvarů. Zatímco patky sloupků se přizpůsobují

dříkům, hlavice sloupů zůstávají u všech sloupků stejné. Tři ze sloupků hlavici i patku postrádají, ale jejich vzhled napovídá, že pravděpodobně nejsou v kostele původní. Hlavice sloupků podpírají půlkruhové obloučky. Přechod ze sloupku do obloučku působí poněkud umělým dojmem, jelikož zakončení obloučků podstatně přesahuje velikost hlavice.

Bibliografie:

Grueber 1896, s. 101. Bachmann 1941, s. 64. Líbal 1949, s. 66. Merhautová 1971, s. 346. Maršalová 2016, s. 49–50.

81 Vinec (Středočeský kraj)

Kostel sv. Mikuláše

(Obr. 80)

Kostel sv. Mikuláše ve Vinci, jež dal název skupině pozdně románských kostelů v severozápadních Čechách byl postaven z pečlivě opracovaných pískovcových kvádrů ve 40. či 50. letech 13. století (Merhautová-Livorová 1959, Mencl 1939, Prix 2009, Dittrich 1983). Jednolodní stavba se rozprostírá na téměř čtvercovém půdorysu s pětiboce uzavřeným presbytářem, což spíše než kostel, připomíná hradní kapli. Bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ zdobí závěr kostela a s pomocí lizén rámuje portál.

Bibliografie:

Richter, 1936, s. 465. Mencl 1939, s. 32. Merhautová-Livorová 1959, s. 246. Dittrich 1983, s. 163. Prix 2009, s. 56. Maršalová 2016, s. 51–53.

82 Vroutek (Ústecký kraj)

Kostel sv. Jakuba Většího

(Obr. 81)

Vroustek se poprvé zmiňuje v testamentu Kojaty Hrabišice roku 1227 a není jasné, zda kostel sv. Jakuba již stál, či nikoli. Historici umění se rozcházejí v názoru, zda kostel vznikl za života Kojaty (Klápště 2005, Birnbaum 1929, Merhautová 1971), nebo vznikl až po roce 1227 stavbu vytvořili křížovníci, kteří obec zdědili (Neuwirth 1888, Líbal 1949, Mencl 1965, Dittrich 1983) a mnozí badatelé předpokládají vazby s nedalekým cisterciáckým klášteřem Plasech (Prix 2009). Vroustecký kostel vystavěný z červených pískovcových kvádrů sestává z jedné lodi, kterou uzavírá na východě půlkruhová apsida a na západě hranolová věž. Obloučkový vlys zdobí apsidu a severní i jižní stěnu v podobě bohatě profilované vlnovky.

Bibliografie:

Vocel 1857, s. 124. Klápště 2005, s. 145. Birnbaum 1929, s. 56. Merhautová 1971, s. 358. Neuwirth 1888, s. 227. Líbal 1949, s. 66. Mencl 1965, s. 44. Dittrich 1983, s. 155. Prix 2009, s. 57. Maršalová 2016, s. 54–56.

83 Želkovice (Ústecký kraj)

Rotunda sv. Petra a Pavla

(Obr. 82)

Rotunda sv. Petra a Pavla v Želkovicích vznikl z opukových kvádrů patrně ve 30. letech 13. století (Merhautová 1971) a bývá řazen do okruhu osecké cisterciácké huti (Dittrich 1983). Původní románská centrální kruhová stavba s půlválcovou apsidou na východě byla rozšířena o dlouhou pseudorománskou loď. Apsidu želkovického kostela zdobí fragmentárně dochovaný vrstvený obloučkový vlys „se zalomenou patkou“.

Bibliografie:

Neuwirth 1888, s. 173. Lehner 1905, s. 43. Merhautová 1971, s. 371. Dittrich 1983, s. 158. Maršalová 2016, s. 57–59.

84 Želina u Kadaně (Ústecký kraj)

Kostel sv. Vavřince

(Obr. 83)

Kostel sv. Vavřince v Želině u Kadaně vznikl z pískovcových kvádrů patrně ve 40. letech 13. století (Dražan 1950, Merhautová 1971, Muk – Mácha 1978). Původní kostel sestával pouze z dnešního presbytáře, jenž fungoval jako loď hlavní a uzavírala jej půlkruhová apsida na východní straně. Bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ zdobí apsidu kostela v poměrně nesourodé podobě.

Bibliografie:

Dražan 1950, s. 93–94. Merhautová 1971, s. 369. Muk – Mácha 1978, s. 1–24. Černá 1980, s. 110–111. Beránek – Macek – Pachner 2001, s. 452. Maršalová 2016, s. 59–60.

85 Třebíč (Jihomoravský kraj)

Bazilika sv. Prokopa

Benediktinský klášter

(Obr. 87–88)

Bazilika svatého Prokopa v Třebíči vznikla z žulových kvádrů patrně v průběhu druhé či třetí čtvrtiny 13. století v několika stavebních fázích (Kroupa 1978, Merhautová - Třeštík 1984, Líbal 2001, Foltýn 2005a, Fišer 2009). Trojlodní baziliku uzavírá na východě dlouhý pětiboký presbytář a postranní nižší půlkruhové apsidy. Západní část kostela završuje dvouvěží. K jižní stěně se pojí barokní zámek, stojící na místě původních klášterních budov. K severní stěně se pojí předsíň zakrývající ústupkový portál. Severní stěnu hlavní i boční lodi a předsíň zdobí vrstvený obloučkový vlys „se zalomeno patkou“. Severní apsidu prokopské baziliky zdobí dnes místy poškozený, ale plasticky provedený ornamentální obloučkový vlys. Pro obloučkový vlys

na apsidě, pro portál a některé další dekorující prvky byla dovezena permská arkóza. Profilaci vlysu tvoří dva rýhované oblouny, mezi něž byl vložen výžlabek, který dekorují v každém obloučku po osmi čtyřlístech. Spodní řadu tvoří maličké pískovcové kvádříky, které nesou pouze konzolku, navazuje na dva obloučky z řad vrchní. Prostor mezi konzolkami vyplňují malé žulové kvádříky. Nad obloučkovým vlysem se táhne pás poškozeného, ale pravidelného zubořezu. Prostor mezi zubořezem a jednotlivými obloučky tvoří trojúhelníčky, které zdobí reliéf připomínající křídla možná nějakého zvířete. Apsidu dělí mohutné pětiboké lizény na dvě nesymetrické pole. Obě lizény mají ozdobné hlavice. První lizénovou hlavici blíže k hlavní lodi zdobí ve spodní části plastiky hlav zvířat či nestvůr a na hlavici sedí starý muž. Druhou lizénu zdobí čtveřice mužů držících se za ruce, kteří mají mezi sebou palmetky. Na hlavici lizény sedí postava s korunou. Horní část vlysu nad zubořezem dokončuje římsa zdobená bobulovým motivem. Jejich vzhled se místy liší, protože některé části jsou z pískovce a jiné ze žuly.

Bibliografie:

Wenzel 1929, s. 64. Doležel 1935, s. 12. Kroupa 1978, s. 63–87. Merhautová - Třeštík 1984, s. 247–248. Žamberský 1992, s. 10–12. Kuthan 1994, 407–422. Binding 1999, s. 146. Líbal 2001, s. 508. Foltýn 2005a, s. 683–688. Fišer 2009, s. 26–29. Maršalová 2016, s. 61–64.

86 Prandocin (Malopolské vojvodství)

Kostel sv. Jana Křtitele

(Obr. 92)

Kostel sv. Jana Křtitele v Prandocině založil patrně velmož Prandota Odrowąż starší v první čtvrtině 12. století (Świechowski 1984, Jarzewicz 2014) zdobí patrně nejstarší obloučkový vlys na území dnešního Polska. Jednolodní stavbu postavenou z kvádrů, uzavírala na východě i na západě půlkruhová apsida, nad kterou se na západní straně tyčila osmiboká věž. Patrně celý kostel lemoval v podřímsí obloučkový vlys, který se dochoval na lodi kostela i západní apsidě v podobě obloučků spočívajících na drobných konzolkách. Obloučky nemají podobu skládanou, nýbrž jsou vytesané do jednoho kusu kamene.

Bibliografie:

Świechowski 1984, s. 22. Jarzewicz 2014, s. 156–163.

87 Stará Zagość (Svatokřížské vojvodství)

Kostel sv. Jana Křtitele

(Obr. 93)

Doklad o kvalitní architektonické skulptuře se dochoval na kostele sv. Jana Křtitele v Staré Zagości, postaveném v druhé polovině 12. století (Świechowski 2009). Jednolodní stavba se stala prvním sídlem Johanitů v Polsku, které přivedl vévoda Henryk Sandomierski (vévoda Sandomierzu 1146–1166). Kamenná stavba prošla značnými změnami, po kterých se z cenné architektonické skulptury dochoval především fragment obloučkového vlysu na východní stěně kostela. Vlys má podobu jednoduchých obloučků, které spočívají na konzolkách a jejich

ostění doplňují tři výstupky. Nejdekorativněji vyzdobené se dochovaly dva obloučky v severní části východní stěny, dnes zakryté sakristií. Prostor obloučků vyplňují reliéfy zobrazující patrně mořskou pannu a tritona.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 668–671.

88 Krakov (Malopolské vojvodství)

Kostel sv. Ondřeje

(Obr. 94)

Kostel sv. Ondřeje v Krakově nechal postavit palatin Sieciech v letech 1079–1098 jako součást tehdejší osady Okoń (Świechowski 1984). Drobná bazilika, která měla původně fortifikační funkci, se skládá ze tří lodí překřížených transeptem. Kostel postavený z kamenných kvádrů uzavírá na západě průčelí s dvojicí osmibokých věží a na východě pravoúhlý presbytář dovršený apsidou. Během přestavby kostela na přelomu 12. a 13. vytvořili v podřímsí východního závěru obloučkový vlys ve vrstvené podobě, která přechází i na drobné konzolky, jež podbírají obloučky (Merhautová 1974). Můžeme tedy tento typ označit jako obloučkový vlys „na vrstvených konzolkách“.

Bibliografie:

Merhautová 1974, s. 67. Świechowski 1984, s. 23–24. Jarzewicz 2014, s. 135–141.

89 Strońsko (Lodžské vojvodství)

Kostel sv. Uršuly

(Obr. 95)

Kostel sv. Uršuly ve Strońsku vznikl patrně na přelomu 12. a 13. století jako fundace velmože Mściwoje (Świechowski 1984). Jednolodní cihlový kostel uzavírala na západě patrně věž nebo dvouvěží a na východě protažená půlkruhová apsida, jež v podřímí zdobí obloučkový vlys, který se skládá z vypálených zaoblených částí, jejichž široce rozestoupené obloučky se přetínají. Tím vzniká „obkročný obloučkový vlys“, který v případě strońského kostela plasticky nevystupuje na povrch stěny, ale je zapuštěn do její plochy.

Bibliografie:

Merhautová 1974, s. 71. Świechowski 1984, s. 257.

90 Mogiła (Malopolské vojvodství)

Kostel sv. Václava

(Obr. 96)

Kostel sv. Václava v Mogiła, která dnes představuje území Krakova, patří k významným dokladům o cihlové architektuře na území dnešního Polska. Kostel založil jako součást cisterciáckého kláštera krakovský biskup Iwon Odrowąz roku 1222 a vysvětil jej biskup Jan Prandota roku 1266 (Świechowski 1984, Szyma 1997). Trojlodní baziliku na půdorysu latinského kříže uzavírá pravouhlý presbytář, lemovaný dvěma kaplemi. „Obkročný“ obloučkový vlys na konzolkách v podobě vystupující z líce fasády, zdobí východní závěr kostela včetně transeptu. Dochoval se i na jižní části presbytáře a transeptu, které se dnes nachází v podkroví později postavené knihovny. V této části kostela, kterou pozdější přístavba chránila před povětrnostními podmínkami i pozdějšími změnami, můžeme pozorovat bílé

omítnutí stěny za vlysem, čímž vzniká kontrast červených cihlových obloučků na bílé omítce. Ve cviklech má omítka ještě větší vrstvu než v ostatních částech.

Bibliografie:

Szyma 1997, s. 152–154. Świechowski 1984, s. 37. Grzybkowski 2014, s. 22. Jarzewicz 2014, s. 232–239.

91 Kałków (Opolské vojvodství)

Kostel sv. Jiří

(Obr. 97)

Kostel sv. Jiří v Kałkówě vystavěli z cihel patrně kolem poloviny 13. století, jako jednodílnou stavbu, již ukončuje na západě mohutná věž a na východě pravoúhlý presbytář, který později rozšířili o mnohem větší loď (Świechowski 1984, Jarzewicz 2014). Původní loď, jež se stala předsíní nynějšího kostela, zdobí v podřímsí dva nad sebou se vinoucí pásy „obkročného“ obloučkového vlysu. Obloučky spočívající na drobných konzolkách a plasticky vystupují z plochy stěny.

Bibliografie:

Świechowski 1984, s. 31. Jarzewicz 2014, s. 245–253.

92 Vratislav (Wrocław) (Dolnoslezské vojvodství)

Kostel sv. Jiljí

(Obr. 98)

K jednodílnému cihlovému kostelu sv. Jiljí ve Vratislavi z 20. nebo 30. let 13. století (Świechowski 2009, Jarzewicz 2014) se na východě pojí pravoúhlý presbytář, ukončený trojbokou apsidou. Západní stranou kostel dnes navazuje na vedlejší stavbu a uzavírá blok domů. Všechny části kostela zdobí v podřímsí tzv. „obkročný“ obloučkový vlys spočívající na drobných

konzolkách, který plasticky vystupuje z líce fasády a doplňuje jej v horní části zubořez.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 633–637. Jarzewicz 2014, s. 318–325.

93 Źródła (Dolnoslezské vojvodství)

Kostel sv. Kříže

(Obr. 99)

Jednolodní cihlový kostel sv. Kříže ve Źrodle zakončený pravoúhlým presbytářem, vznikl ve 20. nebo 30. letech 13. století (Świechowski 2009). Na jeho východním závěru se dochoval fragment „obkročného“ obloučkového vlysu spočívajícího na konzolkách, jež plasticky vystupuje z líce fasády. Nad vlysem se vine ještě pás zubořezu.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 687–689.

94 Slezská Středa (Środa Śląska) (Dolnoslezské vojvodství)

Kostel Narození Panny Marie

(Obr. 100)

Někdejší špitální kostel Narození Panny Marie ve Slezské Středě nechal vystavět biskup Wawrzyńc ve 30. letech 13. století (Świechowski 2009) jako jednolodní cihlovou budovou, k níž se na východě pojí pravoúhlý presbytář, uzavřený půlkruhovou apsidou. Východní závěr kostela zdobí „obkročný“ obloučkový vlys, jenž spočívá na hladkých konzolkách. Na apsidě i presbytáři vlys plasticky vystupuje z plochy stěny, ale na štítu lodi zůstává zarovnaný s lícem fasády.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 517–520.

95 Brzek Głogowski (Dolnoslezské vojvodství)

Kostel Božího těla

(Obr. 101)

Jednolodní cihlový kostel Božího těla v obci Brzeg Głogowski vznikl v první polovině 13. století (Świechowski 2009) a v průběhu let doznal značné dispoziční změny. Dochovalo se však jednolodí, jehož jižní stěnu zdobí obloučkový vlys spočívající na drobných konzolkách. Oblouček tvoří vždy po dvou subtilních cihlových čtvrtkruzích, jež dosedají na zkosenou konzolku. Představuje tak ojedinělou podobu vytvoření obloučkového vlysu na konzolce z cihlových šablon, jelikož na všech ostatních kostelech se cihlové obloučkové vlysy vyskytují jako „obkročný“ typ.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 48–49.

96 Mieronice (Svatokřížské vojvodství)

Kostel sv. Jakuba

(Obr. 102)

Kostel sv. Jakuba v Mieronících nechal vystavět velmož z vděčnosti za záchranu dcery okolo poloviny 13. století (Świechowski 2009). Z této doby se dochoval obdélníkový presbytář, vystavěný z cihel, který zdobí tzv. „obkročný“ obloučkový vlys, jež nevystupuje z líce fasády.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 298–300.

97 Święta Katarzyna (Dolnoslezské vojvodství)

Kostel sv. Kateřiny

(Obr. 103)

Cihlový kostel sv. Kateřiny ve stejnojmenné obce vznikl patrně v době kolem poloviny 13. století (Świechowski 2009) jako jednolodní kostelík, zakončený pravoúhlým presbytářem. Východní závěr zdobí cihlový „obkročný“ obloučkový vlys spočívající na drobných konzolkách. Vlys tvoří pouze mírně zaoblené subtilní části, čímž nevznikají kulaté, ale spíše lomené obloučky, jež mají značně nesourodý charakter. Vlys vystupuje z líce fasády a má omítnuté pozadí. Hlavní loď zdobí „mřížkový“ vlys vytvořený kosočtverci, jež spočívají na konzolkách.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 98–100.

98 Gościszów (Dolnoslezské vojvodství)

Kostel Panny Marie Čenstochovské

(Obr. 104)

Kostel Panny Marie Čenstochovské v Gościszówě vznikl z pískovcových kvádrů v druhé čtvrtině 13. století (Świechowski 2009, Jarzewicz 2014) jako jednolodní budovu s pravoúhlým presbytářem na východě, který ukončuje trojboká apsida. Tu zdobí v podřímsí bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomeno patkou“, jehož obloučky vyplňují reliéfy se zoomorfními, vegetabilními i geometrickými motivy. Nad vlysem se vine ještě pás zubořezu, nad nímž se nachází další pás vlysu, tvořený rozličně dekorovanými půlválci. Na území Polska se jedná o poměrně bohatou výzdobu, jež patrně vznikla díky použití tvárného pískovce, jako stavebního materiálu.

Bibliografie:

Świechowski 2009, s. 98–100. Jarzewicz 2014, s. 297–303.

99 Opatów (Svatokřížské vojvodství)

Kostel sv. Martina

(Obr. 105)

K založení kostela sv. Martina v Opatówě se dochovalo velmi málo informací a není jasné, kdo jej založil ani kdy. Většina badatelů však se domnívá, že vznikl v průběhu druhé čtvrtiny 12. století (Świechowski 1984, Jarzewicz 2014) jako trojlodní bazilika s transeptem, který na východě uzavírá pravouhlý presbytář a boční apsidy. Na západě kostel ukončuje westwerk. Již ale patrně v polovině 13. století proběhla rekonstrukce kostela, během které zanikla prostřední apside, jež uzavírala kněžiště a v podřímsí presbytáře vytvořili obloučkový vlys „na vrstvených konzolkách“.

Bibliografie:

Merhautová 1974, s. 66.

Świechowski 2009, s. 243–244.

Jarzewicz 2014, s. 142–148.

V/ Slovensko

100 Kalinčiakovo (Nitranský kraj)

Kostel reformované církve

(Obr. 106)

Jednolodní venkovský kostel v Kalinčiakove zdobí nejstarší dochovaný obloučkový vlys v oblasti dnešního Slovenska. Na apsidě někdejšího kostela sv. Anny z druhé poloviny 12. století se nachází obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ (Vincze – Žažová 2017). Jedná se o velmi strohou podobu neprofilovaného vlysu bez jakékoli snahy o dekoraci samotných obloučků. Celý kostel byl postaven z nepravidelných kvádrů pravděpodobně z žuly, která představuje velmi tvrdý a netvárný materiál, což mohlo zapříčinit, tak jednoduchou formu obloučkového vlysu.

Bibliografie:

Vincze – Žažová, 2017, s. 50–53.

101 Bíňa (Nitranský kraj)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

(Obr. 107)

Vznik kostela Nanebevzetí Panny Marie v Bíni většina badatelů shodně zasazuje do počátku 13. století (Mencl 1937, Pomfyová – Samuel – Žažová 2013, Pomfyová 2015). Původně klášterní kostel premonstrátů vyniká neobvyklou dispozicí jednolodního kostela, jež ukončují na východě tři apsidy a na západě dvouvěží, před kterým se nachází předsíň, dostavěná až později. Celý kostel, společně s dnes již zaniklým klášteřem premonstrátů, byl postaven z pravidelných, hladce opracovaných kamenných kvádrů, poměrně tvárného materiálu, patrně pískovce. O tvárnosti

materiálu a rovněž i zřejmé zručnosti kameníka, který zde pracoval, svědčí hlavice přípor a sloupů v interiéru kostela. Obloučkový vlys, který se nachází na dvouvěží i prostřední apsidě⁴⁰ kostela v Bíni má naopak podobu poměrně nezdobených vrstvených obloučků, jež podpírají hladké konzolky. Ty patrně splňují tektonickou funkci podpěry římsy. V případě dvouvěží se nad obloučky vine ještě pás zubořezu.

Bibliografie:

Mencl 1937 s. 244–256. Pomfyová – Samuel – Žažová 2013, s. 271–290. Pomfyová 2017 s. 762.

102 Hamuliakovo (Bratislavský kraj)

Kostel sv. Kříže

(Obr. 108)

Dnešní presbytář kostela sv. Kříže v Hamuliakove sloužil původně jako samostatná osmiboká rotunda postavená kolem roku 1220 (Pohaničová – Bašo 1999). Již kolem roku 1260 ale stavba kapacitně nedostačovala obci, a tak rotundu rozšířili zbouráním západní části rotundy a přistavěním dnešního jednodí. Dnes omítnutý kostel sestává z cihel, ze kterých se stejně jako v Hamuliakově velmi často vytvářel tzv. „obkročný“ obloučkový vlys. Ten se skládal z široce rozestoupených obloučků, které se v polovině přetínaly, což však patrně vlivem omítnutí působí na presbytáři kostela sv. Kříže dosti nesouměrně. Tři východní stěny presbytáře lemuje pod římsou „obkročný“ obloučkový vlys, nad kterým se vine zubořez, který zdobí i boční stěny presbytáře, již samostatně bez obloučkového vlysu.

Bibliografie:

Pohaničová – Bašo 1999.

⁴⁰ Obloučkový vlys rovněž zdobí předsíň, která však není původní.

103 Diakovce (Nitrianský kraj)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Benediktinský klášter

(Obr. 109)

Původně benediktinský klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Diakovcích vznikl v průběhu první čtvrtiny 13. století a vysvěcený byl v roce 1227 (Mencl 1937, Pomfyová 2017). Kostel vystavěný z cihel, sestává ze tří lodí, zakončených na východě trojicí apsid, z nichž prostřední je tradičně největší. Na západě se vypíná dvouvěží s pseudorománským trojlodím, pocházejícím z průběhu 19. století. Netradiční zůstává dvouetážová dispozice diakovského kostela i vlys soustředící se především na apsidy. Cihly jsou v oblasti podřímsí skládány do pravidelných drobných obloučků v monolitním pásu, čímž vytvářejí obloučkový vlys „se zalomenou patkou“ v podobě nikoli vytesané do jednoho kusu kamene, ale vytvořené skládáním.⁴¹ Tato praxe se běžně užívala v raných fázích proměn obloučkového vlysu, v Diakovcích tuto metodu patrně zapříčinilo použití právě cihly, nikoli kamenných kvádrů. Obloučky mnohdy nepřiléhají na přípory, což i podle Václava Mencla vzniklo změnou v koncepci vnějšího pláště apsid (Mencl 1937). Původně se patrně zamýšlelo vyzdobit apsidy širokými arkádami, které se až později rozdělily obloučkovými vlysy, čímž vznikly zdvojené slepé arkády, což vedlo k tomu, že se obloučky mnohdy dostaly mimo přípory. V přízemní zóně presbytáře se nad obloučky vine pás tzv. „stříškového vlysu“, vytvořený opakováním motivu √. Tento netradiční vlys se podle fragmentů plynule vinul od jižní stěny kostela (dnešního presbytáře), přes všechny apsidy až na severní stěnu kostela. Nepříliš často používaný vlys se nachází i nad obloučky v prvním patře prostřední apsidy diakovského kostela. Jedná se

⁴¹Pod dnešní omítkou není skládání patrné. Historické fotografie však zdokumentovaly obnaženou podobu východní části kostela.

o tzv. „římsový vlys“ vytvořený skládáním vertikálně uložených cihel s ponecháním mezery mezi nimi.

Bibliografie:

Mencel 1937, s. s. 152–161. Zavorský 1943, s. 34. Merhautová 1974, s. 145. Pomfyová 2017, s. 739–740.

104 Šamorín (Trnavský kraj)

Kostel reformované církve

(Obr. 110)

Ačkoli se nejedná o obloučkový vlys, představuje jistě zajímavý a neopominutelný fenomén výzdoba podřímsí „stříškovým vlysem“ i jeho modifikacemi, což zasluhuje naši pozornost i na někdejším kostele Panny Marie v Šamoríně, který prošel několika přestavbami, a názory na dataci jeho vzniku nejsou jednotné. Zatímco Václav Mencel (Mencel 1937) zasazoval vznik románské části kostela do 60. let 13. století, Zdeněk Vácha se domníval, že kostel vznikl již v první třetině 13. století (Vácha 2004). Podle nejnovějších výzkumů vznikl kostel v několika fázích, z nichž třetí, ve které měl vzniknout vlys, zasazují autoři již na konec 12. století (Botek – Erdélyi – Pauliny – Vachová 2016). Venkovský kostel vystavěný z cihel prošel mnohými přestavbami, během kterých na vnější části severní stěny někdejšího kostela, která se dnes nachází v interiéru, vznikl vlys, jehož fragmenty byly nalezeny. Jedná se o tzv. „pilový vlys“ tvořený skládáním cihel do tvaru písmene V. Avšak v případě šamorínského kostela spodní část podpírá ještě drobná konzolka. Tento vlys by mohl představovat jakousi redukovanou formu „stříškového vlysu“, kdy zůstala horní partie, vypustila se spodní vertikální část a redukovala se i prostřední horizontální část. Nad tímto plastickým vlysem se nachází ještě zubořez, na němž se dochovaly fragmenty vápenného nátěru s červeným vzorem, který měl původně zdobit i tento „redukovaný stříškový vlys“. Barevné

dekorování, či jen pouhé polychromování zůstává na kostele v Šamoríně ojedinělým příkladem, jelikož se s polychromií vlysu v podřímsí setkáváme jen sporadicky.

Bibliografie:

MencI 1937, s. 302–305. Vácha 2004, s. 27–33. Botek – Erdélyi – Pauliny – Vachová 2016, s. 25–26.

105 Križovany nad Duváhom (Trnavský kraj)

Kostel Povýšení sv. Kříže

(Obr. 111)

Farní rotunda Povýšení sv. Kříže v Križovanoch nad Duváhom, byla vystavěná z cihel v první polovině 13. století. Dispozičně sestává z hlavní lodi na kruhovém půdorysu, ke které na východě přiléhá podkovovitá apsida. V podřímsí apsidy i hlavní lodi obíhá dokola tzv. „stříškový vlys“, jež představuje jedinou dekoraci na jinak hladké, omítnuté vnější fasádě. Vlys zde má podobu opakujícího se motivu Ψ , který lze najít i na kostele v Diakovcích, se kterým je často spojován a předpokládá se, že zde pracovala stejná stavební huť.

Bibliografie:

MencI 1937, s. 254–264.

106 Dražovce (Nitrianský kraj)

Kostel sv. Michala Archanděla

(Obr. 112)

Panský kostel sv. Michala Archanděla v Dražovcích vznikl patrně v polovině 12. století (MencI 1937, Merhautová 1974) a většina badatelů se shoduje, že k pozdějším úpravám z cihel, včetně vytvoření vlysu došlo v období druhé čtvrtiny 13. století

(Paulusová 2011). Jednolodní kostel zakončený apsidou vytvořila pravděpodobně stavební huť, pracující v Diakovcích [103] a i v Križovanoch nad Duváhom. Svědčí o tom i opětovné použití tzv. „střížkového vlysu“ v podobě opakujícího se motivu ∇ , který se nachází na apsidě kostelíka. Kostel sestává povětšinou z kamenných kvádrů, ovšem některé části včetně empory, věže a horní části apsidy, zahrnující i vlys, byly později vytvořeny z cihel, díky čemuž lze jasně oddělit změny, které proběhly na kostele později.

Bibliografie:

Mencl 1937, s. 125–126. Merhautová 1974, s. 141–142. Paulusová 2011, s. 103–112.

107 Hegy – Čierny Brod (Trnavský kraj)

Kostel Narození Panny Marie

(Obr. 113)

Venkovský kostel Narození Panny Marie v Hegy vznikl patrně ve dvacátých či třicátých letech 13. století (Mencl 1937) a řadí se ke skupině budov, vytvořených stavební hutí v Diakovcích [103]. Jednolodní kostelík postavený z cihel, uzavírá na východě gotický polygonální presbytář. Celý kostel doznal v průběhu staletí značných změn, jelikož i k západnímu průčelí byla dostavěna věž a původní jednolodí rozšířeno o boční lodě. Tato dispozice zanikla během požáru na počátku 20. století, po kterém se dochovala původní románská loď, ale ve velmi špatném stavu, který dokumentuje Václav Mencl i fotografiemi. K obnově se přistupovalo postupně během celého 20. století. Severní i jižní stěnu kostela, která se zachovala z původní románské podoby, člení úzké slepé arkády, jež podpírají oblé přípory. Archivolty slepých arkád skládané z poměrně velkých cihel do půlkruhu se svou morfologií podobají obloučkovému vlysu spočívajícímu na konzolkách. Nad slepými arkádami zdobí vnější fasádu kostela

v Hegy i tzv. „pilovitý vlys“, který se podobá „redukovanému stříškovému vlysu“, jež zdobí kostel v Šamoríně. V Hegy se však objevuje vlys ještě zjednodušenější, kdy nakoso skládané cihly, které se o sebe vzájemně opírají, tvoří jakýsi trojúhelníkový vzor. Působení vlysu ještě podtrhuje barvená kombinace červených cihel a světlé výplně.

Bibliografie:

Mencl 1937, s. 161–163.

108 Velká Trňa (Košický kraj)

Kostel reformované církve

(Obr. 114)

Ačkoli se výzdoba podřímsí povětšinou soustředila do jihozápadní části dnešního Slovenska nebo případně do oblasti Spiše, nalezneme obloučkový vlys i v jihovýchodní části dnešního Slovenska při hranicích s Maďarskem, a to na kostele v Malé Bare [109] a na trňském kostele [108] patrně z první (Krcho 2010, Tajkov 2012) nebo druhé čtvrtiny 13. století (Mencl 1937). Z původního kostela, vystavěného z cihel se dochovalo jednoduší s emporou a západní věží, zatímco východní závěr představuje dílo pozdějších přestaveb. Ačkoli prošel kostel značnými rekonstrukcemi, dochovala se nám pestrá škála vlyků, jež se ještě v průběhu minulého století skrývaly z velké části pod fasádou. Severní, západní i jižní fasádu lemuje v horní části obloučkový vlys v podobě hrotitých obloučků, jež mají ještě asi v polovině další zlom. Nejedná se tedy o klasický plynulý oblouček, ale má celkem tři zahrocení, z nichž největší se nachází v nejvyšší části. Ve spodní části se oblouček zalamuje v pravém úhlu. Lze jej tedy označit za hrotitý obloučkový vlys „se zalomenou patkou“. Tuto formu mohlo zapříčinit použití cihly jako stavebního materiálu, kdy „oblouček“ vznikl z několika cihel, ve spodní části horizontálně položených, z nichž vybíhají dvě cihly tvořící pravý

úhel, a jež spojují dvě nakoso umístěné cihly v horní části, tvořící lomený oblouk. Zatímco tento obloučkový vlys se nachází se stejné podobě na všech stranách kostela, podoby dalšího vlysu, se na jednotlivých částech někdejšího kostela sv. Michala liší. Prostřední část západní fasády nad vstupem do kostela i věž zdobí tzv. „pilovitý vlys“ tedy jakási forma „redukovaného stříškového vlysu“, který se rovněž objevuje na kostele v Hegy [107]. Nad portálem i v nejvyšším patře věže byl tento vlys aplikován ve dvou řadách těsně nad sebou, oddělené pouze řadou horizontálně uložených cihel. V prvním a druhém patře věže se vlys objevuje v jedné řadě. Severní i jižní část západní fasády zdobí vlys, který tvoří deformovaná podoba zubořezu, který byl rozdělený do tří řad nad sebou, kdy prostřední z nich z je posunutá do strany. Tato podoba zubořezu ve třech řadách nad sebou se nachází i na severní fasádě kostela, zatímco jižní podřímsí zdobí běžná, ačkoli značně nesouměrná podoba zubořezu.

Bibliografie:

MencI 1937, s. 324–325. Krcho 2010, s. 232–253. Tajkov 2012, s. 39–43.

109 Malá Bara (Košícký kraj)

Kostel reformované církve

(Obr. 115)

Cihlový kostel v Malé BARE představuje nejvýchodnější příklad výzdoby podřímsí na území dnešního Slovenska. Postavili jej během první poloviny 13. století (Tajkov 2012), patrně v době těsně před polovinou 13. století (MencI 1937). Někdejší panský kostelík sv. Petra sestával z jedné drobné lodi, kterou na východě uzavírala apsida, nižší než dnešní. Výšku apsidy dokládá obloučkový vlys, který se dnes nachází téměř v polovině apsidy, ale původně se nad vlysem nacházela již pouze římsa, nad kterou

již začínala střecha. Vlys na apsidě má podobu mohutných, neprofilovaných obloučků „se zalomenou patkou“.

Bibliografie:

Mencl 1937, s. 326. Tajkov 2012, s. 36–38.

110 Horné Zelenice (Trnavský kraj)

Kostel sv. Martina

(Obr. 116)

Z kostela sv. Martina v Horných Zelenicích se z 13. století zachovala pod novější fasádou pouze část věže vystavěné z cihel a fragmenty západních obvodových zdí, které zdobí velmi pestrá škálu cihlových vlysů, jež lze kvůli zvýšení střechy spatřit na pozůstatcích západní fasády a věži v interiéru (Jankovičková – Kováčková 1988). Západní část fasády, která se nacházela pod někdejší střechou, zdobí „hrotitý obloučkový vlys se zalomenou patkou“. Vlys, stejně jako celková koncepce výzdoby se velmi podobá vlysům na kostele ve Velké Třni [108], kde se obloučkový vlys rovněž skládal z několika cihel. V Horných Zelenicích oproti trňskému kostelu mají obloučky větší rozměry, a to i díky tomu, že zalomení ve spodní části není do pravého úhlu a zahrocení je mnohem plynulejší a méně patrné. Spíše působí jako pás trojúhelníku spojovaných v dolní části horizontálními úsečkami. Na věži se vlys objevuje v několika etážích, kdy se směrem nahoru stupňuje dekorativnost. Zatímco nejnižší část věže zdobí běžný zubořez, ve druhé etáži se nachází tzv. „římsový vlys“, vytvořený z vertikálně skládaných cihel s ponecháním mezer mezi sebou, jaký se dochoval i na diakovském kostele. V nejvyšším, třetím stupni věže se opakuje tzv. „římsový vlys“ doplněný o tzv. „trojúhelníkový vlys“, tedy redukovanou formu tzv. „stříškového vlysu“, který se hojně užíval na kostelech, vytvořených hutí kostela v nepříliš vzdálených Diakovciach [103].

Lze tedy předpokládat, že i zelenický kostel postavila diakovická stavební huť a to patrně v průběhu první poloviny 13. století.

Bibliografie:

Jankovičková – Kováčková 1988, s. 47–53.

111 Jelka (Trnavský kraj)

Kostel sv. Jana Křtitele

(Obr. 117)

Někdejší jednolodní cihlový kostelík sv. Jana Křtitele v Jelce vznikl patrně v období druhé čtvrtiny 13. století (Mencl 1937, Ravasz 1997) ^a zakončovala na východě apsida, která se stala součástí větší stavby, která prodělala značné změny v průběhu staletí. Románská apsida, kterou zdobí obloučkový vlys, se zachovala dodnes. Obloučkový vlys je vytvořen z oblých cihel, rozdělených na malé části, jejichž pečlivým skládáním vznikl pás hrotitých obloučků dodnes, zachovalých pod omítkou. Podle výzkumu provedeného v roce 2015 se však jedná pouze o část původního vlysu, jehož obloučky pokračovaly do oblasti nad dnešním vlysem a měly podobu tzv. „obkročného obloučkového vlysu“ (Smoláková – Žuffová 2017). Oblouček měl tedy takřka dvojnásobné rozměry a pokračoval dále nad dnešní, kde se v polovině protínal se sousedním obloučkem. Vizuální působení ještě podtrhávaly cvikly ve tvaru sférických trojúhelníků, vytvořených protínáním. Každý druhý oblouček podpírají stejně zaoblené lizény, čímž vzniká forma zdvojené slepé arkády.

Bibliografie:

Mencl 1937, s. 309. Ravasz 1997. Smoláková – Žuffová 2017, 47–58.

112 Trstín (Trnavský kraj)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

(Obr. 118)

Vznik cihlového kostela Nanebevzetí Panny Marie v Trstíně se na základě informací z kanonické vizitace klade do roku 1245 (Mencl 1937). Stavba, postavená jako součást opevněného hradu, sestává z jedné, poměrně dlouhé lodi, uzavřené na západě věží a na východě apsidou, jež zdobí obloučkový vlys. Ten má podobu neprofilovaných hrotitých obloučků. Tento typ obloučkového vlysu stylově vykazuje známky tzv. „přechodného stylu“.

Bibliografie:

Mencl 1937, s. 315–316.

113 Spišská kapitula (Prešovský kraj)

Kostel sv. Martina

(Obr. 119)

Patrně nejpozději aplikovali obloučkový vlys v oblasti Spiše. Románská podoba kostela sv. Martině ve Spišské kapitule vznikla mezi lety 1245–1275 (Mencl 1937). Z tohoto období se po přestavbě konané v druhé polovině 15. století zachovala především empora a západní dvouvěžové průčelí, které zdobí obloučkový vlys na hladkých konzolkách. Drobné hladce opracované konzolky nesou pás obloučků, které mají hrotité zakončení, což vykazuje známky tzv. přechodného stylu, do kterého také chrám časově spadá. Nad hrotitým obloučkovým vlysem se vine pás zubořezu, vytesaný do hladce opracovaných stejnoměrných kvádrů.

Bibliografie:

Mencl 1937, s. 254–264.

114 Spišské Podhradie (Prešovský kraj)

Kostel Panny Marie

(Obr. 120)

Na kostele Panny Marie ve Spišském Podhradie pracovala pravděpodobně stejná huť, jako ve Spišské kapitule a lze předpokládat, že i výstavbu prováděla současně (Mencl 1937). Z původní románské stavby se však dochovala pouze západní věž kostela, vystavěná z opracovaného kamene. Horní část prvního patra věže lemuje lomený obloučkový vlys, který však oproti vlysu ze Spišské kapituly nespočívá na konzolkách, nýbrž je v dolní části zkosený směrem ke stěně kostela. Stejně jako na kapitulním kostele i na kostele v Podhradie se nad hrotitým obloučkovým vlysem vine pás zubořezu.

Bibliografie:

Mencl 1937, s. 217–218.

115 Karcsa (Župa Borsod-Abaúj-Zemplén)

Kostel reformované církve

(Obr. 121–122)

Kostel v Karcsa sestává ze dvou částí, z nichž starší cihlová rotunda z přelomu 11. a 12. století představuje presbytář dnešního kostela (Dercsényi 1975, Gervers 1968). Zdobí ji „pilovitý“ vlys, pod nímž se vine pás obloučkového vlysu, tvořeného poměrně subtilními cihlami, skládanými do obloučku, který není zakončený a pouze se napojuje na vedlejší. Každý třetí obloček podpírá zaoblená lizéna, jež dělí fasádu do 9 polí. Loď kostela přistavěli z kamenných kvádrů patrně na počátku 13. století (Gervers 1968, Merhautová 1974, Dercsényi 1975). Zdobí ji lomený obloučkový vlys spočívající na konzolkách, jež mají povětšinou hladkou, místy však plasticky zdobenou podobu.

Bibliografie:

Gervers 1968, s. 37–44. Merhautová 1974, s. 214. Dercsényi 1975, s. 197–198.

116 Lébény (Župa Győr-Moson-Sopron)

Kostel sv. Jakuba

Benediktinský klášter

(Obr. 123)

Kostel sv. Jakuba v Lébény vznikl z kamenných kvádrů při benediktinském klášteře za podpory velmožů z rodu Győrů v první třetině 13. století, jako trojlodní bazilika zakončená na východě dvouvěžím a na západě trojicí apsid, z nichž prostřední je tradičně vyšší, než postranní (Dercsényi 1957, Merhautová 1974, Dercsényi

1975). Stylové východiska stavby spatřují badatelé v Bavorsku na dómu v Bambergu [30], v Dolním Rakousku na karneru v Tulln [57] i na Svatoštěpánském dómu ve Vídni [59] jakožto i na Moravě na kostele sv. Prokopa v Třebíči [85] (Kuthan 2014). Přízemní část dvouvěží i trojici apsid zdobí v podřímsí bohatě profilovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys.

Bibliografie:

Dercsényi 1957, s. 173–202. Merhautová 1974, s. 213. Dercsényi 1975, s. 202. Kuthan 2014, s. 195.

117 Vértesszentkereszt (Župa Komárom-Esztergom)

Kostel sv. Kříže

Benediktinský klášter

(Obr. 124)

Základy benediktinského kláštera ve Vértesszentkereszt, který nechal vystavět velmož z rodu Csáky, sahají až do poloviny 12. století. Klášterní kostel sv. Kříže pak vznikl v období od konce 12. století až do vysvěcení roku 1231 (Dercsényi 1975, Sedlmayr 1970, Kozák 1993), ale již roku 1214 vystřídali benediktiny cisterciáci (Kuthan 2014). Z někdejší trojlodní baziliky se zachovala jen ruina východního trojlístého závěru, který v podřímsí zdobí bohatě profilovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys, nad nímž se vine pás zubořezu.

Bibliografie:

Dercsényi 1975, s. 202. Sedlmayr 1970, s. 291–300. Kozák 1993, 20–59. Kuthan 2014, s. 189.

118 Nagyörzsöny (župa Pest)

Kostel sv. Štěpána

(Obr. 125)

Kostel sv. Štěpána v Nagyörzsöny vznikl patrně na konci 12. a v první čtvrtině 13. století, jako panský jednolodní kostel s emporou (Merhauotvá 1974, Dercsényi 1975). Z kamenných kvádrů vytvořenou stavbu uzavírá na západě věž a na východě půlkruhová apsida, již zdobí odstupňovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“. Prostory obloučků doplňují kamenné hlavičky a nad vlysem se vine ještě pás zubořezu.

Bibliografie:

Merhauotvá 1974, s. 215. Dercsényi 1975, s. 207.

119 Felsőörs (župa Közép-Dunántúl)

Kostel Máří Magdaleny

(Obr. 126)

Kostel Máří Magdalény v Felsőörs vznikl v první polovině 13. století (Merhauotvá 1974, Dercsényi 1975) jako drobná trojlodní bazilika zakončená na západě věží a na východě půlkruhovou apsidou. Stavbu, sestávající z červených kamenných kvádrů, zdobí celkem tři typy obloučkového vlysu. Hlavní loď spolu s přízemní partií západního průčelí lemuje v podřímsí neprofilovaná podoba obloučků spočívajících na konzolkách. První etáž věže a apsidu zdobí profilovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys, který se na apsidě střídá s obloučky „se zalomenou patkou“. Nad všemi typy vlysu se vine pás zubořezu.

Bibliografie:

Merhauotvá 1974, s. 215.
Dercsényi 1975, s. 201.

120 Ják (župa Vas)

Kostel sv. Jiří

Benediktinský klášter

(Obr. 127–130)

Benediktinský klášter v Jáku nechal založit v období před rokem 1220 velmož Martin z rodu Jáků (Kuthan 2014, Dercsényi 1979). Klášterní kostel sv. Jiří vznikl v druhé čtvrtině 13. století a vysvěcen byl roku 1256 (Eitelberger 1858, Merhautová 1974, Dercsényi 1975, Dercsényi 1979, Kuthan 2014). Trojlodní bazilika, jež uzavírá na západě dvouvěží a na východě trojice apsid, bývá dávana do souvislosti s kostely v Bambergu [30], svatoštěpánským dómem ve Vídni [59] a dalšími dolnorakouskými kostely první poloviny 13. století (Kuthan 2014). Dvouvěží, trojlodí i severní apsidu zdobí bohatě profilovaný obloučkový vlys „se zalomenou patkou“, který v horních partiích věže a na jižní straně hlavní lodi doplňuje motiv „bobulování“. Korunní římsu hlavní apsidy zdobí vegetabilní ornament, pod kterým se vine pás tzv. „trojlistého“ obloučkového vlysu, jež doplňuje v ostění motiv „bobulování“. Přízemní etáž hlavní apsidy zdobí drobné slepé arkády. Jižní apsidu zdobí tzv. „vlnkovitý“ obloučkový vlys v bohatě profilované podobě. Obě postranní apsidy doplňuje tzv. „šachovnicový“ vlys. V přízemí partii dvouvěží, na trojlodí i hlavní apsidy vyplňují obloučky půlkruhové vegetabilní reliéfy, jež zdobí rovněž obloučkový vlys bamberského dómu. Na jižní straně kostela vyplňují obloučky na apsidě a hlavní lodi motiv plasticky vytvořených lidských či zvířecích hlav.

Bibliografie:

Eitelberger 1858, s. 82–89. Merhautová 1974, s. 216. Dercsényi 1975, s. 202. Dercsényi 1979, s. 5–7. Kuthan 2014, s. 196–215.

121 Zsámbék (župa Közép-Magyarország)

Kostel sv. Jana

Premonstrátský klášter

(Obr. 131–132)

Z někdejšího premonstrátského klášterního kostela sv. Jana v Zsámbék, jež vznikl patrně v polovině 13. století (Dercsényi 1957, Merhautová 1974, Dercsényi 1975) se dochovalo pouze torzo. Někdejší trojlodní baziliku ukončovalo na západě dvouvěží, jež se dochovalo patrně v nejlepším stavu, a na východě ukončovala kostel trojice apsid, z nichž se dochovala především jižní apside a fragment hlavní apsidy. Dvouvěží a patrně i střední apsidu zdobí bohatě profilovaný „vlnkovitý“ obloučkový vlys. Jižní apsidu zdobí v podřímsí tzv. „trojlistý“ obloučkový vlys, jež dle fragmentu na jižní straně zdobí i hlavní loď.

Bibliografie:

Dercsényi 1957, s. 173–202. Merhautová 1974, s. 219. Dercsényi 1975, s. 204–205.

122 Csempeszkopács (župa Vas)

Kostel sv. Michala

(Obr. 133)

Kostel sv. Michala v Csempeszkopács vznikl patrně ve druhé třetině 13. století (Merhautová 1974, Dercsényi 1975). Jednolodí uzavírá na západě hranolová věž a na východě půlkruhová apside. Loď kostela lemuje v podřímsí „hrotitý obloučkový vlys se zaobleným zakončením“, zatímco římsu apsidy podpírají pouze mohutné konzolky. Vlysy lodi i apsidy zdobí fragmenty nástěnné malby, která vznikla až v průběhu 17. století.

Bibliografie:

Merhautová 1974, s. 218. Dercsényi 1975, s. 205–206.

8 Závěr

Obloučkový vlys ve střední Evropě prezentují na 122 stavbách v rozličných podobách, které ovlivňovalo mnoho faktorů, jež lze sledovat. Mezi ně patří vliv okolních oblastí, místní tradice, daný stavební materiál i osobnost fundátora stavby. Obloučkový vlys lze z morfologického hlediska rozdělit do několika typů, jež se objevují na poměrně malých územích, které odpovídají historickým oblastem. Dle mé hypotézy tedy lze předpokládat lokální specifika obloučkového vlysu, díky čemuž se daný typ stává charakteristickým prvkem výzdoby podřímsí románských staveb v regionu, jelikož jeho aplikace výrazně dominuje oproti jiným typům. Obloučkový vlys na hladké konzolce představuje jakousi prvotní podobu obloučkového vlysu, jež můžeme považovat za základní typ, který se dále diferencoval a vedle typu „se zalomenou patkou“ představuje nejhojněji užívanou podobu výzdoby podřímsí románských staveb, jež se objevuje v celé střední Evropě. Pro oblast Bavorska se stal charakteristickým plastický dekorativismus, umožněný zřejmě velice tvárným materiálem. Lokální specifikum bavorského obloučkového vlysu představují velmi bohatě plasticky zdobené obloučkové vlysy inspirované patrně řezenským portálem při kostele sv. Jakuba [19]. Výzdoba se soustředí na ostění i výplně obloučků, ale především na konzolky, jež mají podobu lidských či zvířecích hlav. V oblasti Rakouska představuje lokální specifikum „vlnkovitý“ obloučkový vlys, jež zde patrně i vznikl a následně se rozšířil do oblasti dnešního Maďarska a České republiky. Románské architektuře severní oblasti Saska-Anhaltska a následně i Polska dominuje cihlová architektura, zdobená obloučkovým vlysem ze zaoblených částí, jež vytváří „obkročný“ obloučkový vlys, který se stal lokálním specifikem dané oblasti. Na dnešním Slovensku, se patrně v důsledku absence techniky pálení cihel pomocí šablon, podle nichž vznikaly zaoblené části, velmi sporadicky objevuje

obloučkový vlys, jenž lze z rovných cihel pouze obtížně vytvořit. Lokální specifikum oblasti někdejších Horních Uher pak představují cihlové vlysy, jež patně nahrazují obloučkový vlys ve formě tzv. „stříškového“ vlysu ve tvaru opakujícího se motivu \forall i jeho redukováná podoba „pilovitého“ vlysu. Zatímco takřka ve všech historických částech střední Evropy jeden typ dominuje nad jinými a oblast zdobí povětšinou jen několik málo podob obloučkového vlysu, v Čechách a na Moravě nelze žádný z vlyců označit za dominantní. Oproti tomu se zde objevuje pestrá škála podob obloučkového vlysu a lze předpokládat přejímání vlivů z Bavorska, Rakouska i Lombardie.

Vedle stavebního materiálu a vlivu okolních oblastí měl významnou roli na podobu výzdoby podřímsí jistě i stavebník a donátor dané stavby. Import či vznik charakteristické podoby obloučkového vlysu v dané oblasti lze takřka ve všech případech spojit s církevními řády, jakožto stavebníky klášterů, jejichž donátory bývali představitelé vládnoucí dynastie. A následným hojným rozšířením především na panské kostely, jež se díky vzrůstajícímu postavení šlechty stavěly. I v případě samotného obloučkového vlysu na konzolce, jež představuje jakýsi základní typ, který se dále modifikoval, se patrně v Záalpi nejdříve aplikoval na benediktinské klášterní kostely v Kolíně nad Rýnem (obr. 134) a ve střední Evropě ve Würzburgu [16]. S benediktiny lze spojit i další typ obloučkového vlysu na bohatě dekorované konzolce, jenž zprvu zdobil německé benediktinské kostely v Königslutter (obr. 26), Bergen bei Neuburg [20], Řezně [19] či Brenz an der Brenz [24] a následně se uplatnil na hornobavorských panských kostelících. První středoevropské užití „obkročného“ obloučkového vlysu, jež se stal charakteristickým prvkem výzdoby podřímsí Saska-Anhaltska a jižního Polska, lze spojit s premonstrátským klášterním kostelem v Jerichow [4]. Oproti tomu „vlnkovitý“ obloučkový vlys se patrně prvně objevuje na cisterciáckém klášterním kostele v Heiligenkreuz [38] v Dolním Rakousku, kde následně zdobí četné

tzv. „ministeriální“ kostely. Díky cisterciácké stavební huti, pracující na Velehradě [77] a patrně i v Plasech či Oseku, se tento motiv rozšířil do oblasti severozápadních Čech, kde zdobí panské kostely. Oproti tomu v oblasti Maďarska lze původně „cisterciácký vlnkovitý“ vlys spojit s benediktinskými kláštery, jež v hojné míře zdobí. Tzv. „stříškový“ vlys, specifický pro jihozápadní Slovensko, se nejdříve uplatnil na benediktinském klášterním kostele v Diakovcích [103], odkud se zřejmě díky činnosti místní stavební huti rozšířil i na panské kostely v daném regionu. Lze tedy konstatovat, že do daného regionu se rozličné typy obloučkových vlysů importovaly díky církevním řádům, ale k rozšíření a zdomácnění typu velkou měrou přispěly panské stavby.

Velkou měrou ovlivnil patrně podobu či absenci obloučkového vlysu stavební materiál dostupný v dané oblasti. Zatímco v západní Evropě se tradičně užívaly jako stavební materiál kamenné kvádry především z pískovce, vápence či tufu, které jsou charakteristické svou tvárností a opracovatelností, což vedlo k bohatému rozvoji plastiky na vnější fasádě budov. Vlys tak měl podobu často bohatě zdobených obloučků či konzolek, jež je podpírají, které se dle dostupného materiálu, zručnosti kameníků a vlivů okolních oblastí diferencovaly. Pak v některých částech severní a východní Evropy představovala dominantní stavební materiál cihla, což vedlo k odlišným tendencím v závislosti na možnostech, které poskytovala. Nutně však musíme v rámci bádání o cihlové architektuře a s ním spojeným fenoménem výzdoby podřímsí ve střední Evropě oddělovat tendence v severní a východní části Evropy. Zatímco do severní Evropy se technika cihlových vlysů rozšířila patrně z oblasti Lombardie a obloučkový vlys se zde vytvářel ze zaoblených částí vypálených dle šablon. Pak ve východní části Evropy přetrvávala cihla jako dominantní stavební materiál, ale jednalo se o tzv. „plevové“ cihly, z nichž nevznikaly zaoblené části. Vlysy se tak vytvářely pomocí rovných cihel a pouze sporadicky se přistupovalo k aplikaci obloučkového vlysu. Cihlové kostely, často

stavěné v oblasti Byzance, přesto zdobí velmi bohaté spektrum cihlových vlysů, z nichž jsem se pro své bádání zaměřila na hornouherský „stříškový“ vlys, jež patrně v oblasti Slovenska nahrazuje tradiční obloučkový vlys. Výzdoba podřímsí cihlovými vlysy vytváří prostor pro další bádání, které by zasluhovalo samostatné studium především v rámci byzantské architektury. V souvislosti s cihlovými vlysy, se kromě jejich analogií ve východní architektuře, otevírá se hned několik otázek – omítnutí pozadí vlysů – jednotné, či diferencované v závislosti na daném regionu i rozdíly v technikách pálených cihel v severoevropských oblastech.

Ačkoli dosavadní studie předpokládají vznik samotného obloučkového vlysu v oblasti Lombardie, jednalo se o obloučkový vlys na hladké konzolce a lze se pokusit nalézt kořeny či předstupně jednotlivých podob vlysů. Předstupně hornouherských cihlových vlysů lze spatřovat v oblasti Byzance, kde cihlová architektura dominovala. Původ „obkročného“ obloučkového vlysu lze spatřovat v maurské architektuře, odkud se skrze Lombardii rozšířil do Saska-Anhaltska a následně Polska. Plynulá vlnovka, jež tvoří také tzv. „vlnkovitý“ obloučkový vlys patrně vzniklý v oblasti Rakouska, se na vnější fasádě objevuje již na raně křesťanských stavbách v oblasti dnešní Sýrie. Jedná se nikoli o vlys, nýbrž lemování oken a lze se s ním setkat na kostele sv. Simeona v oblasti Aleppa z pátého století (obr. 139). Výzdoba vnější fasády i podřímsí raně křesťanských staveb představuje opět velmi zajímavý fenomén, jenž by zasluhoval samostatnou pozornost.

Tato práce ve snaze nalézt podoby obloučkového vlysu analyzuje fenomén v rámci střední Evropy, k nimž hledá paralely v zahraničí. Jistě však představuje pouze část práce, která by komplexnější výsledky přinesla při souhrnném zpracování výzdoby podřímsí v dalších částech tehdejšího křesťanského světa. Patrně by však vykrytalizovaly či se potvrdily analogie

jednotlivých staveb i území, komparací předložených podob obloučkového vlysu a jeho dekorování s motivy aplikovanými na dalších charakteristických prvcích románských staveb. Jelikož obloučkový vlys nepředstavuje jediný prvek výzdoby románských staveb lze jej komparovat s portály, ostění oken, římsami, hlavicemi sloupů či architektonickou sošurou.

9 Literatura abecedně

Bachmann 1941

Erich Bachmann, *Sudetenländische Kunsträume im 13. Jahrhundert*, Brünn – Leipzig 1941.

Baldass 1962

Peter Baldass – Walter Buchowiecki et al., *Romanische Kunst in Österreich*, Wien 1962.

Baleka 2010

Jan Baleka, *Výtvarné umění, výkladový slovník*, Praha 2010.

Bašo – Štibrányi 1995

Mikuláš Bašo – Ján Štibrányi, *Diakovce. Kostol Panny Márie. Malá vlastivedná knižnica III*, Komárno 1995.

Benešovská – Chotěbor – Durdík 2001

Klára Benešovská – Petr Chotěbor – Tomáš Durdík, *Architektura románská*, Praha 2001.

Beránek – Macek – Pachner 2001

Jan Beránek - Petr Macek - Jaroslav Pachner, Terénní průzkum středověké sakrální architektury v okrese Chomutov, in: *Ústecký sborník historický*, Ústí nad Labem 2001, s. 449–475.

Bernat – Štědra 2004

Jiří Bernat – Milan Štědra, Starší středověké osídlení u přechodu přes Sázavu mezi Stříbrnou Skalicí a Samechovem, in: *Archeologie ve Středních Čechách VIII*, 2004, s. 605–619.

Billmeier 1963

Alois Billmeier, *Wanderführer mittlere Donau*, Ingolstadt 1963.

Bleicher 2002

Kurt Bleicher, Studien zur Baugeschichte der Stiftskirche Lilienfeld, in: Harald Schmid (ed.), *Zisterzienserstift Lilienfeld*, Lilienfeld 2002, s. 94–123.

Bindig 1999

Günter Binding, *Architektonische Formenlehre*, Darmstadt 1999.

Birnbaum 1929

Vojtěch Birnbaum, Románské emporové kostely v Čechách, in: *Sborník k sedmdesátým narozeninám Karla B. Mádl*, Praha 1929, s. 49–60.

Boeckh 1994

Wolfgang Boeckh, *Die Straße der Romanik*, Frankfurt am Main 1994.

Borrmann – Stephan – Schöfbeck 2007

Eberhard Borrmann – Joachim Stephan – Tilo Schöfbeck et. al., in: Heinz-Dieter Heimann, Klaus Neitmann, Winfried Schich (edd.), *Brandenburgisches Klosterbuch. Handbuch der Klöster, Stifte und Kommenden bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts*, Berlin 2007, s. 412–424.

Botek – Erdélyi – Pauliny 2016

Andrej Botek – Róbert Erdélyi – Pavol Pauliny et. al., Nové poznatky o vývoji reformovaného kostola v Šamoríne, in: *Monument revue* I, 2016, s. 24–31. Dostupné online:

http://www.pamiatky.sk/Content/Data/File/ARCHIV/Monument_reveu%201-2016.pdf, vyhledáno 25. 1. 2019.

Capra 1926

Marie Capra, *Die Karner Niederösterreichs, Ein Beitrag zur Entwicklungsgeschichte des Karners* (dizertační práce), Philosophische Fakultät Universität Wien, Wien 1926.

Cechner 1909

Antonín Cechner, Lanžov – Kostel sv. Bartoloměje, in: *Soupis památek XXXI, Politický okres novopacký*, Praha 1909, s. 77–79.

Cichy 1991

Bodo Cichy, *Die Kirche von Brenz*, Brenz 1991.

Černá 1980

Eva Černá, kostel sv. Vavřince v Želině u Kadaně – nové poznatky stavebně-historického vývoje, in: *Památky – příroda – život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska XII*, 1980, s. 110–111.

Dehio 1991

Georg Dehio, *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler*, München – Berlin 1991.

Dehio 1990

Georg Dehio, *Die Kunstdenkmäler Österreichs, Niederösterreich nördlich der Donau*, Wien 1990.

Dehio 2003a

Georg Dehio, *Die Kunstdenkmäler Österreichs, Oberösterreich*, první svazek, Wien 2003.

Dehio 2003b

Georg Dehio, *Die Kunstdenkmäler Österreichs, Niederösterreich südlich der Donau*, druhý svazek, Wien 2003.

Dercsényi 1957

Dezső Dercsényi, Zur siebenhundertjährigen Feier der Kirche von Ják, *Acta Historiae Artium Academiae Scilentarium Hungaricae* IV, 1957, s. 173–202.

Dercsényi 1975

Dezső Dercsényi, *Romanische Baukunst in Ungarn*, Budapest 1975.

Dercsényi 1979

Dezső Dercsényi, *Die Abteikirche von Ják*, Budapest 1979.

Dettlof 2000

Paweł Dettlof, Kolorystyka XIII-wiecznych, ceglanych fryzów arkadowych i zębatych w Małopolsce, *Ochrona Zabytków* LIII, 2000, 347–354.

Dostupné online:

[http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r2000-t53-n4_\(211\)/Ochrona_Zabytkow-r2000-t53-n4_\(211\)-s347-354/Ochrona_Zabytkow-r2000-t53-n4_\(211\)-s347-354.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r2000-t53-n4_(211)/Ochrona_Zabytkow-r2000-t53-n4_(211)-s347-354/Ochrona_Zabytkow-r2000-t53-n4_(211)-s347-354.pdf).

Vyhledáno: 16. 11. 2018.

Deuer – Grabmayer 2008

Wilhelm Deuer – Johannes Grabmayer, *Transromanica – Auf den Spuren der Romanik in Kärnten*, Klagenfurt 2008.

Dittrich 1983

Tomáš Dittrich, Pozdně románské emporové kostely, stavěné v Čechách cisterciáky na úsvitu gotiky, in: *Umění 13. století v Českých zemích*, Praha 1983, s. 149–169.

Doležel 1935

František Doležel, *Průvodce basilikou sv. Prokopa v Třebíči – zámku*, Třebíč 1935.

Donin 1937

Richard Donin, Die romanische Baukunst in Österreich, in: *Bildende Kunst in Österreich*, druhý svazek, Wien 1937, s. 99–128.

Donin 1951

Richard Kurt Donin, *Zur Kunstgeschichte Österreichs*, Wien 1951.

Dražan 1950

Vlastimil Dražan, Pozdně románský kostel v Želině, *Zprávy památkové péče X*, 1950, s. 93–94.

Eitelberger 1858

Rudolf Eitelberger, Die romanische Kirche St. Ják in Ungarn, in: Gustav Heider (ed), *Mittelalterliche Kunstdenkmale des österreichischen Kaiserstaates*, Stuttgart 1858, s. 82–89.

Entz 1968

Géza Entz, Die Baukunst Transsilvaniens im 11.–13. Jahrhundert, *Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae XIV*, 1968 s. 128–138.

Eckstein 1975

Hans Eckstein, *Die romanische Architektur: der Stil und seine Formen*, Köln 1975.

Eybl 2012

Jutta Eybl, *Studien zur Baugeschichte des Karners in Bad Deutsch-Altenburg* (diplomní práce), Katedra dějin umění, Universität Wien, Wien 2012. Dostupné online: http://othes.univie.ac.at/24387/1/2012-12-06_8625286.pdf. Vyhledáno 15. 12. 2018.

Feuchtmüller 1979

Rupert Feuchtmüller, *Schöngrabern. Die steinerne Bibel*, Wien 1979.

Fillitz 1998

Hermann Fillitz (ed.), *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich 1, Früh- und Hochmittelalter*, München – New York – Wien 1998.

Fischer 1990

Peter Fischer, *Denkmale des Kreises Salzwedel*, Diesdorf 1990.

Fišer 2009

Rudolf Fišer, *Bazilika sv. Prokopa, židovská čtvrť a hřbitov v Třebíči*, Praha 2009.

Flachenecker 1995

Helmut Flachenecker, *Schottenklöster. Irische Benediktinerkonvente im hochmittelalterlichen Deutschland*, Paderborn 1995.

Foltýn 2005a

Dušan Foltýn, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

Foltýn 2005b

Dušan Foltýn, Patronátní kostely Sázavského kláštera – příspěvek k úvahám o genezi předhusitského klášterního panství, in: *Historia Monastica I*, Praha 2005, s. 153–162.

Franz 1952

Martin Franz, *Salzburg, ein Führer durch seine Geschichte und Kunst*, Salzburg 1952.

Fridrich 1912

Gustav Friedrich, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II*, Pragae 1912.

Gabriel 1996

František Gabriel, *Stavebně historický průzkum Bezděz – kostel sv. Jiljí*, strojopis ve Státním ústředním archivu Praha, č. 38, 1996.

Gevers 1968

Veronika Gervers, The Romanesque Church of Karcsa, in: *Gesta* VII, 1968, s. 36–47.

Gisser 2005

Kordula Gisser, *Die Entwicklung des Rundbogenfrieses in den österreichischen Donauländern* (diplomní práce), Katedra dějin umění Universität Wien, Wien 2005. Dostupné online: <http://docplayer.org/80710146-Masterarbeit-titel-der-masterarbeit-die-entwicklung-des-rundbogenfrieses-in-den-oesterreichischen-donaulaendern-verfasst-von-kordula-gisser-ba.html>. Vyhledáno 20. 7. 2018.

Goecke-Seischab 2013

Margarete Luise Goecke-Seischab, *Die schönsten Kirchen Deutschlands: 1000 Kirchen und Kirchenschätze von der Nordsee bis zum Bodensee*, Köln 2013.

Greiseimayer 1996

Volkmar Greiseimayer, Anmerkungen zum Nordportal der Schottenkirche St. Jakob in Regensburg, in: Helmut-Eberhard Paulus, Hermann Reidel, Paul W. Winkler (edd.), *Romanik in Regensburg. Kunst, Geschichte, Denkmalpflege*, Regensburg 1996, s. 154–167.

Großmann 2002

Ulrich Großmann, Die Kaiserburg zu Nürnberg, in: Ulrich Großmann (ed.), *Burgenbau im 13. Jahrhundert*, München 2002, s. 83–98.

Grueber 1871

Bernhard Grueber, *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen I, Romanische Styl 1070–1230*, Wien 1871.

Grueber 1896

Bernhard Grueber, Charakteristik der Baudenkmale Böhmens, in: *Mitteilungen der k.k.Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale I*, 1896, s. 158–180.

Grzybkowski 2014

Andrzej Grzybkowski, *Gotycka architektura murowana w Polsce*, Warszawa 2014. Dostupné online: <https://docplayer.pl/storage/75/71639718/1552487549/ZFKPRuLJxcYRWwfRS3W8bQ/71639718.pdf>. Vyhledáno 12. 2. 2019.

Güntherová 1969

Alžběta Güntherová, *Súpis pamiatok na Slovensku*, Bratislava 1969.

Haas – Pfistermeister 1985

Walter Haas – Ursula Pfistermeister, *Romanik in Bayern*, Stuttgart 1985.

Hartwig 2012

Thomas Hartwig, *Alle Altmarkkirchen von a bis Z*, Havelberg 2012.

Heider – Eitelberger 1858

Gustav Heider – Rudolf Eitelberger, *Mittelalterliche Kunstdenkmale des Österreichischen Kaiserstaates*, Stuttgart 1858.

Hofmann 2008

Johannes Hofmann, Die Nebenkirche St. Leonhard zu Tholbath, in: *Kirchen der Pfarrei Theißing*, Regensburg 2008, s. 21–28.

Hohmann 1999

Susanne Hohmann, *Blendarkaden und Rundbogenfriese der Frühromanik*, Frankfurt am Main 1999.

Huber 2007

Erika Huber, *Studien zur Architektur und Wandmalerei des "Karner Hl. Pantaleon" in Mödling, Niederösterreich* (diplomní práce), Katedra dějin umění, Universität Wien, Wien 2007.

Huber 2012

Wolfgang Huber, *St. Pölten. Domkirche Mariae Himmelfahrt*, Regensburg 2012.

Hurt 1934

Rudolf Hurt, *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě*, Olomouc 1934.

Jahn – Heidenreich 1957

Johannes Jahn – Robert Heidenreich, *Wörterbuch der Kunst*, Berlin 1957.

Janiak 2009

Tomasz Janiak (ed.), *Architektura romańska w Polsce*, Gniezno 2009.

Jankovičková – Kováčková 1988

Jana Jankovičová – Zuzana Kováčková, Románske jadro kostola v Horných Zeleniciach, in: *Ochrana pamiatok v Západoslovenskom kraji II*, 1988, s. 47–53.

Jarzewicz 2014

Jarosław Jarzewicz, *Kościoty romańskie w Polsce*, Kraków 2014.

Jiráková 2012

Marie Jiráková, *Nástěnné malby v kostele sv. Jakuba Většího ve Stříbrné Skalici – Rovné. Ikonografická a stylistická analýza* (diplomní práce), Katedra dějin umění FFUP, Olomouc 2012.

Judák 2009

Viliam Judák, *Katalóg patrocínií na Slovensku*, Bratislava 2009.

Karlinger 1924

Hans Karlinger, *Die romanische Steinplastik in Altbayern und Salzburg 1050-1260*, Augsburg 1924.

Kaufmann 2010

Damian Kaufmann, *Die romanischen Backsteindorfkirchen in der Altmark und im Jerichower Land*, Kiel 2010.

Kieslinger 1953

Alois Kieslinger, *Der Bau von St. Michael in Wien und seine Geschichte*, Wien 1953.

Kiesow 2006

Gottfried Kiesow, *Wie sich Kreuzbogenfriese verbreiteten. Ein Motiv auf Wanderschaft*, 2006. Dostupné online: <https://www.monumente-online.de/de/ausgaben/2006/2/ein-motiv-auf-wanderschaft.php#.XLtqf-gzY2w>. Vyhľadáno: 12. 3. 2019.

Klápště 2005

Jan Klápště, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005.

Koepf 1999

Hans Koepf, *Bildwörterbuch der Architektur*, Stuttgart 1999.

Koch 1986

Rudolf Koch, *Die Entwicklung der romanischen Westturmlage in Österreich* (dizertační práce), Philosophische Fakultät Universität Wien, Wien 1986. Dostupné online:

https://homepage.univie.ac.at/rudolf.koch/geocities/rudolf_koch2003/diss/index.htm. Vyhledáno: 10. 1. 2019.

Koch 1991

Wilfried Koch, *Evropská architektura*, Praha 2012.

Konečný 1996

Lubomír Konečný, *Románský kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích*, Brno 1996.

Kostka – Pechová – Šamánková 1948

Jiří Kostka – Oliva Pechová – Eva Šamánková, Nové románské nálezy v Posázaví, *Zprávy památkové péče*, roč. VIII, Praha 1948, s. 125–135.

Kowolik 1994

Franz Kowolik, *Das alte Hecklingen und seine Klosterkirche St. Georg*, Oschersleben 1994.

Kozák 1993

Éva Kozák, *Reformierte Kirche, the Calvinist Church*, Budapest 1993.

Kracíková – Smetana 2000

Lucie Kracíková – Jan Smetana, *Románská a gotická sakrální architektura v okrese Česká Lípa*, Praha 2000.

Krause – Voß 2007

Hans-Joachim Krause – Gotthard Voß, *St. Pankratius, Hamersleben*, Regensburg 2007.

Kresánek 2009

Peter Kresánek, *Slovensko. Ilustrovaná encyklopédia pamiatok. Simplicissimus*, Bratislava 2009.

Krcho 2010

Ján Krcho, Výskum kostola reformovanej cirkvi vo Veľkej Trni, in: *Monumentorum tutela. Ochrana pamiatok XXII*, 2010, s. 232–253.

Kroupa 1978

Petr Kroupa, *Třebíčská bazilika* (diplomní práce), FF Univerzity J. E. Purkyně, Brno 1978.

Kubach – Bloch 1964

Erich Kubach – Peter Bloch, *Früh und Hochromanik*, Baden-Baden 1964.

Kubes 1976

Karl Kubes, Burgkirchen, in: *Ausstellungskatalog „1000 Jahre Babenberger in Österreich“*, Lilienfeld 1976, s. 115–129.

Kubes 1977

Karl Kubes, *Romanische Kirchenbauten in Österreich. Denkmale des 10.–12. Jhs., besonders in Niederösterreich*, Wien 1977.

Kuča – Konečný 1988

Karel Kuča – Lubomír Konečný, Zjišťovací průzkum a rekonstrukce kostela sv. Petra a Pavla v Řeznovicích, *Archaeologica historica* XIII, 1988, s. 385–400.

Kudělka 1984

Zdeněk Kudělka, Románská architektura na Moravě, in: Rudolf Chadraba (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1*, Praha 1984.

Kušnierová 2013

Edita Kušnierová, Románsky kostol v Rimavských Janovciach - nasledovaniashodný príklad pamiatkovej obnovy. In: Olga Bodorová (ed.), *Gemer-Malohont. Zborník Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote*, XIII–IX, 2013, s. 216–222.

Kuthan 1994

Jiří Kuthan, *Česká architektura za posledních Přemyslovců: města, hrady, kláštery, kostely*, Vimperk 1994.

Kuthan 2014

Jiří Kuthan, *Benediktinské kláštery střední Evropy a jejich architektura*, Praha 2014.

Lehner 1893

Antonín Lehner, Románská exkurse. Filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mohelnici, *Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému* XIX, Praha 1893, s. 1–4.

Lehner 1905

Ferdinand Josef Lehner, *Dějiny umění národa českého* 1, Praha 1905.

Lechner 1976

Karl Lechner, *Die Babenberger. Markgrafen und Herzöge von Österreich 976–1246*, Wien 1976.

Lehner 1893

Ferdinand Josef Lehner, Románská exkurse. Farní kostel sv. Jakuba apoštola v Rovném, in: *Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému* XIX, číslo 4, Praha 1893, s. 37–39.

Leuschner 1981

Peter Leuschner, *Romanische Kirchen in Bayern*, Pfaffenhofen 1981.

Líbal 1940

Dobroslav Líbal, První klášterní kostel velehradský a jeho slohové zařazení, *Zprávy velehradské* XXI, Velehrad 1940, s. 4–7.

Líbal 1949

Dobroslav Líbal, O skupině českých pozdně románských kostelů, in: *Cestami umění*, Praha 1949, s. 57–66.

Líbal 2001

Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.

Liebhart-Ulm 1999

Henriette Liebhart-Ulm, *Babenberger Pfarrkirchenarchitektur im Einflussbereich der Diözese Passau* (diplomní práce), Filozofická fakulta Universität Wien, Wien 1999.

Lindenthal 2006

Peter Lindenthal, *Auf dem Jakobsweg durch Österreich*, Innsbruck 2006.

Lorad 1957

Anton E. Lorad, *Umelecko-historické pamätné kostoly na Slovensku*, Trnava 1957.

Macek

Petr Macek, *Uměleckohistorické hodnocení*, nepublikovaná zpráva.

Mader 1929

Felix Mader, *Die Kunstdenkmäler von Niederbayern*, München 1929.

Mader 1933

Felix Mader, *Stadt Regensburg. Dom und St. Emmeram*. München 1933.

Mádl 1890

Karel Boromejský Mádl, *Z Prahy a z Čech*, Praha 1890.

Mandel 1990

Erich Mandel, *800 Jahre St. Leonhardskirche Tholbath 1190–1990*, Baldham 1990.

Maršalová 2016

Denisa Maršalová, *Typologie obloučkových vlysů románských sakrálních staveb v Čechách a na Moravě* (diplomní práce), Katedra dějin umění FFUP, Olomouc 2016.

Mašín 1954

Jiří Mašín, *Románská nástěnná malba v Čechách a na Moravě*, Praha 1954.

Mencl 1937

Václav Mencl, *Středověká architektúra na Slovensku*, Praha – Prešov 1937.

Mencl 1939

Václav Mencl, Románská architektura v českých zemích, in: *Ročenka kruhu přátel pro pěstování dějin umění*, Praha 1939, s. 19–41.

Mencl 1960

Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích, *Zprávy památkové péče* XX, 1960, s. 181–198.

Mencl 1965

Václav Mencl, Panské tribuny v naší románské architektuře, *Umění* XIII, 1965, s. 29–61.

Merhautová-Livorová 1959

Anežka Merhautová-Livorová, Cizí podněty a domácí tradice v románské architektuře severozápadních Čech, *Umění* VII, Praha, 1959, s. 228–253.

Merhautová 1971

Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971.

Merhautová 1974

Anežka Merhautová, *Romanische Kunst in Polen, der Tschechoslowakei, Ungarn, Rumänien, Jugoslawien*, Praha 1974.

Merhautová – Třeštík 1984

Anežka Merhautová – Dušan Třeštík, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, Praha 1984.

Meyndt 1970

Johann G. Meyndt, *Geschichte der älteren Beziehungen zwischen Deutschland und Ungarn*, Leipzig 1870.

Mikó – Takács 1994

Árpád Mikó – Imre Takács (edd.), *Pannonia Regia*, Budapest 1994.

Dostupné online:

https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_NEMG_kv_54_Pannonia/?pg=322&layout=s, vyhledáno 15. 7. 2018.

Millsimmer – Kulosa 1999

Gudrun Millsimmer – Christfried Kulosa, *Die Klosterkirche zu Hecklingen*, Passau 1999.

Moravčíková 2005

Henrieta Moravčíková, *Architektúra na Slovensku. Stručné dejiny*, Bratislava 2005.

Muk – Mácha 1978

Jan Muk – Otmar Mácha, *Želina. Kostel sv. Gottharda* (stavebně historický průzkum), Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště Ústí nad Labem, 1978, s. 1–24.

Müller 1997

Hellmut Müller, *Die Klosterkirche Arendsee*, Berlin 1997.

Müller – Vogel 1994

Werner Müller – Gunther Vogel, *Atlas zur Baukunst*, München 1994.

Neuwirth 1888

Joseph Neuwirth, *Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Premysliden*, Prag 1888.

Niemetz 2003

Georg Niemetz, *Dom Wiener Neustadt*, Regensburg 2003.

Oriško 2009

Štefan Oriško, Románske umenie na Slovensku - maliarstvo a sochárstvo. In: Marta Dobrotková (ed.), *Umenie Slovenska v historických a kultúrnych súvislostiach. Stredovek*, Trnava 2009.

Oriško 2009

Štefan Oriško, Stredoveká tehlová architektúra na Slovensku, in: *Archaeologia Historica XXXIV*, Brno 2009, s. 733–744.

Oswald 1966

Friedrich Oswald, *Würzburger Kirchenbauten des XI. und XII. Jahrhunderts*, Würzburg 1966.

Paulusová 2011

Silvia Paulusová, Dražovce, románsky Kostol sv. Michala - pamiatkový výskum a metodiky obnovy, in: Anna Valeková (ed.), *Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja. Zborník z rovnomeného seminára*, Nitra 2011, s. 103–112.

Pavelka 1940

Jaroslav Pavelka, *Románský Velehrad*, Praha 1940.

Petrů 1972

Jaroslav Petrů, *Velehrad*, Brno 1972.

Pichler 1997

Gerd Pichler, *Studien zur Baugeschichte der St. Johannes Kirche in Petronell: ein Beitrag zur Funktionsproblematik selbständiger Rundbauten in der hochmittelalterlichen Sakralarchitektur Niederösterreichs* (diplomní práce), Filozofická fakulta Universität Wien, 1997. Dostupné online: https://www.zobodat.at/pdf/Jb-Landeskde-Niederösterreich_65_0123-0212.pdf. Vyhledáno 22. 11. 2018.

Podlaha 1907

Antonín Podlaha, Tismice - Chrám Nanebevzetí P. Marie, *Soupis památek XXIV*, Praha 1907, s. 185–195.

Podlaha 1909

Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého I*, Praha 1909.

Podolinský 2009

Štefan Podolinský, *Románske kostoly*, Bratislava 2009.

Pohaničková – Bašo 1999

Jana Pohaničková – Mikuláš Bašo, *Hamuliakovo. Kostol sv. Kríža. Malá vlastivedná knižnica LXXVII*, Komárno 1999.

Poche 1978

Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 2, K-O*, Praha 1978.

Poche 1982

Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 4, T-Ž*, Praha 1982.

Pojsl 1990

Miloslav Pojsl, *Velehrad. Stavební památky bývalého cisterciáckého kláštera*, Brno 1990.

Pojsl 1997

Miloslav Pojsl, *Velehrad v památkách osmi století*, Praha 1997.

Pojsl 2001

Miloslav Pojsl, *Velehrad. Bývalý cisterciácký klášter a jeho románské památky*, Velehrad 2001.

Pomfyová – Samuel – Žažová 2013

Bibiana Pomfyová – Marián Samuel – Henrieta Žažová, Středověká sakrální architektúra v Bíni (sumarizácia, korekcia a doplnenie súčasných poznatkov), in: *Archaeologia historica* XXXVIII, 2013, s. 271–290. Dostupné online:

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/128318/2_ArchaeologiaHistorica_38-2013-1_14.pdf?sequence=1.

Pomfyová 2015

Bibiana Pomfyová, Ranostredoveké kláštory na Slovensku: torzálna architektúra - torzálne poznatky - torzálne hypotézy, in: *Archaeologica historica* XL, 2015, 733–777.

Pörnbacher 2000

Karl Pörnbacher, *Basilika St. Michael Altstadt*, Regensburg 2000.

Pörnbacher 2008

Hans Pörnbacher, *Steingaden*, Weißenhorn 2008.

Prix 2009

Dalibor Prix, Hlava první 796–1310, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české, tematická řada Architektura*, Praha/Litomyšl 2009, s. 7–104.

Pühringer 1931

Rudolf Pühringer, *Denkmäler der früh- und hochromanischen Baukunst in Österreich*, Wien 1931.

Ravasz 1997

Ondrej Ravasz, *Jelka. Pozoruhodnosti. Malá vlastivedná knižnica* LXXXIII, Komárno 1997. Dostupné online: <http://mek.niif.hu/03800/03815/03815.pdf>, vyhledáno 25. 2. 2019.

Reclam 1995

Philipp Reclam jun., *Wörterbuch der Architektur*, Stuttgart 1995.

Reidinger 2009

Erwin Reidinger, *Die Stiftskirche von Heiligenkreuz, Achsknick und Orientierungstage Antworten aus der Gründungsplanung*, 2009.

Dostupné online:

https://www.academia.edu/38276715/Die_Stiftskirche_von_Heiligenkreuz_Achsknick_und_Orientierungstage_Antworten_aus_der_Gr%C3%BCndungsplanung, vyhledáno 17. 1. 2019.

Reichhalter 2006

Gerhard Reichhalter, Die Burg von Kühnring, in: Burghard Gaspar (ed.), *Kühnring*, Kühnring 2006, s. 53–68.

Richter 1935

Václav Richter, Barokní prvky v pozdně románské architektuře, *Akord: revue pro literaturu, umění a život*, Praha 1935, s. 4–7.

Richter 1936

Václav Richter, O účelu československých rotund, in: *Český časopis historický* XLII, 1936, s. 453–483.

Samek 1981

Bohumil Samek, Mikulovice, farní kostel sv. Petra a Pavla, in: *Výzkum románské architektury na Moravě II*, SPFFBU, 1981, s. 53–62.

Samek 1999a

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, I, A/I*, Brno 1999.

Samek 1999b

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska II, J/N*, Brno 1999.

Sedláček 1998

August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého XV*, Praha 1998.

Sedlmayr 1970

János Sedlmayr, a vértesszentkeresztii apátság templom építészeti koncepciója, *Archeologiai Értesítő* IIIC, 1970, s. 291–300.

Seyfried 1998

Peter Seyfried, *Die Klosterkirche zu Diesdorf*, München/Berlin 1998.

Schmeller 1946

Alfred Schmeller, *Die Klosterkirche Heiligenkreuz und die süddeutsche Baukunst des 12. Jahrhunderts* (dizertační práce), Philosophische Fakultät Universität Wien, Wien 1946.

Schicht 2008

Patrick Schicht, Die Pfarrkirche Sollenau. Überlegungen zur Baugeschichte, in: *Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege* II, 2008, s. 179–184.

Schöne 1999

Anne-Christin Schöne, *Die romanische Kirche des ehemaligen Augustinerchorherrenstiftes in Hamersleben*, Köln 1999.

Schreiner 1997

Carola Schreiner, *Studien zur Baugeschichte der Pfarrkirche Mariä Himmelfahrt in Bad Deutsch-Altenburg* (diplomní práce), Philosophische Fakultät Universität Wien, Wien, 1997.

Schroll 1969

Anton Schroll (ed.), *Romanische Kunst*, Berlin 1969.

Schütze- Müller 1989

Bernhard Schütze – Wolfgang Müller, *Deutsche Romanik*, Freiburg 1989.

Schwarz 1976

Mario Schwarz, *Romanische Architektur in Niederösterreich*, St. Pölten 1976.

Schwarz 1988

Mario Schwarz, Die Architektur der mittelalterlichen Klosterkirche, in: Heinrich Fasching (ed.) *Dom und Stift St. Pölten und ihre Kunstschatze*, St. Pölten 1988, s. 46–63.

Schwarz 1993

Mario Schwarz, Die Vorbildwirkung des Passauer Doms auf die österreichische Architektur des Hochmittelalters, in Karl Möseneder (ed.), *Kunst in Passau. Von der Romanik zu Gegenwart*, Passau 1993, s. 9–30.

Schwarz 2013

Mario Schwarz, *Die Baukunst des 13. Jahrhunderts in Österreich*, Wien 2013. Dostupné online: http://www.boehlav-verlag.com/download/162577/978-3-205-78866-9_OpenAccess.pdf. Vyhľadáno 10. 10. 2018.

Smoláková – Žuffová 2017

Mária Smoláková – Jaroslava Žuffová, Neskororománsky Kostol sv. Jána Krstiteľa v Jelke a jeho gotická obnova, in: Jaroslava Žuffová (ed.), *Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja, Zborník zo seminára*, Trnava 2017, 47–58. Dostupné online: <http://www.trnava.sk/userfiles/file/Pamiatky%20%C4%8D%2020.pdf.pdf>, vyhľadáno 26. 9. 2018.

Stangler 1979

Gottfried Stangler (ed.), *Katalog: Die Zeit der frühen Habsburger. Dome und Klöster 1279–1379*, Wiener Neustadt 1979.

Stocker 2001

Mona Stocker, *Die Schottenkirche St. Jakob in Regensburg: Skulptur und stilistisches Umfeld*, Regensburg 2001.

Strobel 2006

Richard Strobel, *Schottenkirche St. Jakob, Regensburg*, Regensburg 2006.

Strzygowski 1918

Josef Strzygowski, *Die Kunst der Armenier und Europa*, Wien 1918.

Świechowski 1984

Zygmunt Świechowski, *Romańskie umenie w Polsce*, Bratislava 1984.

Świechowski 2000

Zygmunt Świechowski, *Architektura romańska w Polsce*, Warszawa 2000.

Świechowski 2009

Zygmunt Świechowski, *Katalog architektury romańskiej w Polsce*, Warszawa 2009.

Szénassy 2005

Árpád Szénassy, *Lexikon románskych kostolov na Slovensku*, prví svazek, Komárno 2005.

Szyma 1997

Marcin Szyma, Architektura kościoła cystersów w Mogile w XIII i XIV w. Fazy budowy i ich datowanie, in: *Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego VII*, 1997, s. 152–154.

Špirko 2001

Jozef Špirko, *Dejiny a umenie očami historika*, Bratislava 2001.

Tajkov 2012

Peter Tajkov, *Sakrálna architektúra 11.–13. storočia na juhovýchodnom Slovensku*, Košice 2012. Dostupné online:

https://www.academia.edu/34485400/Sakr%C3%A1lna_architekt%C3%B4ra_11.-13._storo%C4%8Dia_na_juhov%C3%BDchodnom_Slovensku.

Toman 1996

Rolf Toman (ed.) *Romanik. Architektur, Skulptur, Malerei*, Köln 1996.)

Togner 1988

Milan Togner, *Stredoveká nástenná maľba na Slovensku*, Bratislava 1988.

Togner 1989

Milan Togner, *Stredoveká nástenná maľba v Gemeri*, Bratislava 1989.

Traeger 1980

Jörg Traeger, *Mittelalterliche Architekturfiktion. Die Allerheiligenkapelle am Regensburger Domkreuzgang*, München 1980.

Vácha 2004

Zdeněk Vácha, Reformovaný kostel v Šamoríně. Pozoruhodná pozdně-gotická architektura, in: *Pamiatky a múzea I*, 2004, s. 27–33.

Valeková 2011

Anna Valeková (ed.), *Katalóg k výstave Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja 2010*, Nitra 2011.

Vančo 2000

Martin Vančo, *Stredoveké rotundy na Slovensku*, Bratislava 2000.

Velímský 2002

Tomáš Velímský, *Hrabišici, páni z Rýzmburka*, Praha 2002.

Vincze – Žažová 2017

Ladislav Vincze – Henrieta Žažová, Románsky kostol v Leviciach – Kalinčiakove. In: *Pamiatky a múzeá II*, 2017, s. 50–53.

Vítovský

Jakub Vítovský, *Uměleckohistorické zhodnocení románských plastik a nástěnných maleb v kostele sv. Jakuba v Rovné*, restaurátorská zpráva.

Vocel 1845

Jan Erazim Vocel, *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde*, Prag 1845.

Vokřál 2005

Ivan Vokřál, *Sakrální stavby v obci Plaňany a připojených vsích. Architektonicko-historický popis* (závěrečná práce), Studium památkové péče při NPÚ, Praha 2005.

Wagner 2012

Benedikt Wagner, *Stift Seitenstetten und seine Kunstschatze*, St. Pölten 2012.

Wagner-Rieger 1988

Renate Wagner-Rieger, *Mittelalterliche Architektur in Österreich*, Wien 1988.

Wagner-Rieger 1990

Renate Wagner-Rieger, Architektur des 12. Jhs., in: *Propyläen Kunstgeschichte*, pátý svazek, Berlin 1990, s. 170–179.

Weber 1985

Gottfried Weber, *Die Romanik in Oberbayern*, Pfaffenhofen 1985.

Wenzel 1929

Alfred Wenzel, *Die Baugeschichte der Klosterkirche zu Trebitsch*, Marburg 1929.

Werner 2002

Johannes Werner, *Chronik der kath. Pfarrei St. Lorenz zu Salzwedel*, Salzwedel 2002.

Wibiral 1966

Norbert Wibiral, Notizen zur Baugeschichte und Ausstattung der ehemaligen Stiftskirche von Baumgartenberg, in: *Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege* XX, Wien 1966, s. 146–155.

Wulf 1996

Walter Wulf, *Romanik in der Königslandschaft Sachsen*, Würzburg 1996.

Zavarský 1943

Valér Aurel Zavarský, *Slovenské kostoly románske*, Martin 1943.

Zöllner – Gutkas – Stangler 1976

Erich Zöllner – Karl Gutkas – Gottfried Stangler, *Katalog: 1000 Jahre Babenberger in Österreich*, Lilienfeld 1976.

Zöllner 1979

Walter Zöllner, *Die Urkunden und Besitzaufzeichnungen des Stifts Hamersleben*, Leipzig 1979.

Zuman 1934

František Zuman, Kostel sv. Jiljí pod Bezdězem v 18. stol., in: *Bezděz. Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice V*, Bezděz 1934, s. 1–15.

Zykan 1981

Marlene Zykan, *Der Stephansdom*, Wien 1981.

Žamberský 1992

Antonín Žamberský, Apsida zámecké baziliky, *Třebíčský zpravodaj* VII, 1992, s. 10–12.

Žažová 2010

Henrieta Žažová, Romanika v zrkadle písomných prameňov. In: *Monumentorum tutela* XXII, Bratislava 2010, s. 364–377.

10 Summary

The thesis creates a detailed analysis of Arched Friezes on Romanesque sacral buildings in Central Europe, where it compose Saxony-Anhalt, Bavaria, Austria, Czech Republic, Southern Poland, Slovakia and Hungary. Based on a totalling of 122 Arched Friezes, the work evaluates this phenomenon by way of termination. Within the analysis takes account of the influence of the builder, the canon order, the donor, the foreign constructions and the available material on the application and the form of a certain type of arched frieze in search for local specifics. a key part of the master's thesis is a catalog of sacral buildings with arched friezes from the years 1000-1250 in Central Europe. On the basis of the studied structures, the work outlines the arched frieze within the Romanesque sacral architecture in Central Europe.

11 Anotace

Práce vytváří podrobnou analýzu obloučkových vlysů na románských sakrálních stavbách ve střední Evropě, kde zpracovává oblast Saska-Anhaltska, Bavorska, Rakouska, České republiky, jižního Polska, Slovenska a Maďarska. Na základě celkem 122 obloučkových vlysů hodnotí práce tento fenomén na způsobu ukončení. V rámci analýzy zohledňuje vliv stavebníka, církevního řádu či donátora, zahraničních staveb i dostupného materiálu na aplikaci a podobu určitého typu obloučkového vlysu ve snaze nalézt lokální specifika. Klíčovou součástí magisterské práce představuje katalog sakrálních staveb s obloučkovými vlysy z období let 1000-1250 ve střední Evropě. Na základě zkoumaných staveb práce nastiňuje podoby obloučkového vlysu v rámci románské sakrální architektury ve střední Evropě.

12 Seznam obrazové přílohy

1. Hamersleben, Sasko-Anhaltsko, Klášterní kostel augustiniánů sv. Pankráce, druhá čtvrtina 12. století, východní část kostela. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5f/Stiftsirch_e_St_Pankratius_in_Hamersleben%2C_Sachsen-Anhalt_1.jpg, vyhledáno: 31. 1. 2019.
2. Hamersleben, Sasko-Anhaltsko, Klášterní kostel augustiniánů sv. Pankráce, druhá čtvrtina 12. století, jižní část kostela. Zdroj: <https://romanische-schaetze.blogspot.com/search?q=hamersleben>, vyhledáno: 31. 1. 2019.
3. Pretzien, Sasko-Anhaltsko, kostel sv. Tomáše, polovina 12. století, východní apsida. Zdroj: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Pretzien-StThomas3.jpg>, vyhledáno 12. 2. 2019.
4. Hecklingen, Sasko-Anhaltsko, benediktinský klášterní kostel sv. Jiří a sv. Pankráce, třetí čtvrtina 12. století, východní část kostela. Zdroj: <http://romanische-schaetze.blogspot.com/2017/02/deutschland-hecklingen-sachsen-anhalt.html>, vyhledáno: 14. 3. 2019.
5. Jerichow, Sasko-Anhaltsko, premonstrátský klášterní kostel sv. Mikuláše, třetí čtvrtina 12. století, východní část kostela. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Jerichow_Klasztor_Norbertanow_001.jpg, vyhledáno 12. 3. 2019.
6. Arendsee, Sasko-Anhaltsko, klášterní kostel Panny Marie, Jana Evangelisty a sv. Mikuláše, konec 12. století. Zdroj: https://de.wikipedia.org/wiki/Kloster_Arendsee#/media/File:Klosterkirche_Arendsee.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
7. Redekin, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, pohled od jihovýchodu, konec 12. století. Zdroj: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/RedekinKirche-01.jpg>, vyhledáno 13. 3. 2019.

8. Melkow, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, počátek 13. století, pohled od jihu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/Wust_Melkow_church.jpg, vyhledáno 14. 3. 2019.
9. Wust, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, přelom 12. a 13. století, pohled od jihozápadu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/40/Dorfkirche_in_Wust.JPG, vyhledáno 14. 3. 2019.
10. Diesdorf, Sasko-Anhaltsko, kostel Panny Marie, přelom 12. a 13. století, pohled od jihovýchodu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/46/Diesdorf_Klosterkirche2.jpg, vyhledáno: 13. 3. 2019.
11. Schönhausen, Sasko-Anhaltsko, kostel Panny Marie, počátek 13. století, apsida. Zdroj: https://romanik-strasse-erleben.de/wp-content/uploads/2018/03/Sch%C3%B6nhausen_Fotolia_17506149_M-1024x1147.jpg, vyhledáno 14. 3. 2019.
12. Schönhausen, Sasko-Anhaltsko, kostel Panny Marie, jih kostela. Zdroj: <https://romanik-strasse-erleben.de/wp-content/uploads/2018/03/Dorfkirche-Sch%C3%B6nhausen-1024x683.jpg>, vyhledáno 14. 3. 2019.
13. Steinbach, Sasko-Anhaltsko, kostel sv. Markéty, 20. nebo 30. léta 13. století, obloučkový vlys na jižní fasádě. Zdroj: http://www.raymond-faure.com/Strasse_der_Romanik/Steinbach_Margareten_Kirche.htm, vyhledáno 14. 3. 2019.
14. Großwulkow, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, první třetina 13. století, pohled od jihu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f5/Grosswulkow_church.jpg, vyhledáno 12. 3. 2019.
15. Kleinwulkow, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, druhá čtvrtina 13. století, východní apsida kostela. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Kleinwulkow_church.jpg, vyhledáno 12. 3. 2019.

16. Salzwedel, Sasko-Anhaltsko, kostel sv. Vavřince, polovina 13. století, jižní loď. Zdroj:
https://klt.rajce.idnes.cz/Salzwedel%2C_Sasko_Anhaltsko%2C_za_verecne_album%2C_2016./, vyhledáno 14. 3. 2019.
17. Würzburg, Bavorsko, kostel Panny Marie, kolem roku 1000, pohled od jihu. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8d/W%C3%BCrzburg%2C_Festung_Marienberg%2C_Marienkirche-002.jpg, vyhledáno 15. 3. 2019.
18. Würzburg, Bavorsko, kostel sv. Burkarda, první polovina 11. století, pohled od severozápadu. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/St._Burkard%2C_W%C3%BCrzburg.jpg, vyhledáno 15. 3. 2019.
19. Steingaden, Bavorsko, kostel sv. Jana Křtitele, polovina 12. století, jihovýchodní část kostela. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f1/Steingaden_Johanneskapelle_170.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
20. Řezno, Bavorsko, kaple Všech svatých, polovina 12. století, pohled od východu. Zdroj:
https://tourismus.regensburg.de/fileadmin/_processed_/7/d/csm_Allerheiligenkapelle.jpg.395624_30ca62bcac.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
21. Řezno, Bavorsko, kostel sv. Jakuba, portál. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/Regensburg_St._Jakob_Portal_801.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
22. Bergen bei Neuburg. Bavorsko, kostel sv. Kříže, druhá polovina 12. století, apsida. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Bergen_bei_Neuburg_Heilig_Kreuz_191.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
23. Germaringen, Bavorsko, kostel sv. Jiří, 80. léta 12. století, pohled od jihovýchodu. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:St.Georg_ist_der_bedeutendste_romanische_Bau_im_Umkreis_-_panoramio.jpg?uselang=de, vyhledáno 14. 2. 2019.

24. Schondorf am Ammersee, Bavorsko, kostel sv. Jakuba, druhá polovina 12. století, apsida. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Schondorf_St._Jakobus_429.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
25. Norimberk, Bavorsko, hradní kaple sv. Markéty, kolem roku 1200, pohled od severovýchodu. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ac/Burg_%28N%C3%BCrnberg-St._Sebald%29.Kaiserburg.Burgkapelle_au%C3%9Fen.fw13.ajb.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
26. Königsutter, Dolní Sasko, kostel sv. Michala, detail obloučkového vlysu. Zdroj:http://www.kaiserdom-koenigsutter.info/tl_files/Fotos/Jagdfries/Koenigsutter_Dom_Jagdfries_web_s.jpg, vyhledáno 14. 3. 2019.
27. Brenz an der Brenz, Baden-Württembersko, kostel sv. Galluse, přelom 12. a 13. století, detail obloučkového vlysu. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/Brenz_St._Gallus_Bogenfries_49.JPG, vyhledáno 3. 3. 2019.
28. Windberg, Bavorsko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první třetina 13. století, apsida. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Ostansicht_der_Klosterkirche_Windberg.JPG, vyhledáno 14. 2. 2019.
29. Weißendorf, Bavorsko, kostel sv. Markéty, počátek 13. století, apsida. Zdroj:
<https://www.ingolstadt.de/stadtmuseum/scheuerer/region/weissd03.htm>, vyhledáno 14. 2. 2019.
30. Tholbath, Bavorsko, kostel sv. Leonarda, počátek 13. století, apsida. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/eb/Tholbath_St.Leonhard_Apsis_1.JPG, vyhledáno 14. 2. 2019.
31. Altenstadt, Bavorsko, kostel sv. Michala, 1180–1120, jižní část kostela. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Von_S%C3%BCden_-_panoramio.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.

32. Altenstadt, Bavorsko, kostel sv. Michala, 1180–1120, apsida.
Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fe/Altenstadt_02.JPG, vyhledáno 14. 2. 2019.
33. Ainau, Bavorsko, kostel sv. Ulricha, kolem roku 1230, apsida.
Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5e/Ainau_Apsis.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
34. Bamberg, Bavorsko, kostel sv. Petra, Jiří a Panny Marie, první třetina 13. století, detail obloučkového vlysu. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/Bamberg_Dom_Rundbogenfriese_oberhalb_des_F%C3%BCrstenportals_20150918-003.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
35. Norimberk, Bavorsko, kostel sv. Sebalda, druhá čtvrtina 13. století, západní část kostela. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9a/St._Sebaldd_Kirche_-_panoramio.jpg, vyhledáno 14. 2. 2019.
36. Oberranna, Rakousko, hradní kaple sv. Jiří, první čtvrtina 12. století, apsida. Zdroj: http://www.imareal.sbg.ac.at/noe-burgen-online/tl_files/bilder/Waldviertel/ranna_oberranna_2153/ranna_oberranna_2153_ansicht_02_reichhalter_2008_05_04.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
37. Himberg, Rakousko, kostel sv. Vavřince, 20. nebo 30. léta 12. století, pohled od jihozápadu. Zdroj: vyhledáno 18. 2. 2019.
38. Burgschleinitz, Rakousko, kostel sv. Michala, 20. nebo 30. léta 12. století, jižní fasáda. Zdroj: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTckSkhNteSdHB4Ns6rLR8L-TaXQ9FGqpv9QoVwZfHcbEKpc2V0AA>, vyhledáno 18. 2. 2019.
39. Kühnring, Rakousko, kostel sv. Filipa a Jakuba, druhá čtvrtina 12. století, apsida. Zdroj:
http://www.burgenseite.com/ksf/spgot_fenster/kuenring_pass_03.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
40. Hengersdorf, Rakousko, kostel sv. Ondřeje, první polovina 12. století, jižní fasáda. Zdroj:

http://burgenkunde.at/niederoesterreich/noe_hennersdorf_kirche/noe_hennersdorf_kirche_09.htm, vyhledáno 18. 2. 2019.

41. Pulkava, Rakousko, kostel sv. Michala, první polovina 12. století věž. Zdroj: [https://www.google.com/search?biw=1280&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=bBBcXN32EsK-abSDIjgO&q=pulkau+kirche+st+michael+turm+rundbogenfries+Nordseite%2C+erstes+Geschoss%2C+Detail&oq=pulkau+kirche+st+michael+turm+rundbogenfries+Nordseite%2C+erstes+Geschoss%2C+Detail&gs_l=img.3...10184.10594..11351...0.0..0.58.111.2.....0...1j2..gws-wiz-img.JpA1hCke6Vw#imgsrc=A0yPIAltRnvCzM](https://www.google.com/search?biw=1280&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=bBBcXN32EsK-abSDIjgO&q=pulkau+kirche+st+michael+turm+rundbogenfries+Nordseite%2C+erstes+Geschoss%2C+Detail&oq=pulkau+kirche+st+michael+turm+rundbogenfries+Nordseite%2C+erstes+Geschoss%2C+Detail&gs_l=img.3...10184.10594..11351...0.0..0.58.111.2.....0...1j2..gws-wiz-img.JpA1hCke6Vw#imgsrc=A0yPIAltRnvCzM;);, vyhledáno 18. 2. 2019.
42. Heiligenkreuz, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, polovina 12. století, severní strana hlavní lodi. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/03/Stift_Heiligenkreuz_-_Seitenschiff_auc3%9Fen.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
43. Eggenburg, Rakousko, kostel sv. Štěpána, polovina 12. století, pohled od severu. Zdroj: <https://www.noe-3d.at/op/eggenburg/kirchedenkmal01.jpg>, vyhledáno 18. 2. 2019.
44. Thernberg, Rakousko, kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, okolo roku 1164, apsida. Zdroj: <http://2.bp.blogspot.com/-dxcsCepb5-s/T2IVcRPY7zI/AAAAAAAAAq8/ZELsd8WOLX8/s1600/Kirche+Thernberg.JPG>, vyhledáno 18. 2. 2019.
45. Spannberg, Rakousko, kostel sv. Martina, třetí čtvrtina 12. století, apsida. Zdroj: <http://romanische-schaetze.blogspot.com/2013/05/osterreich-spannberg-niederoesterreich.html>, vyhledáno 18. 2. 2019.
46. Tulln, Rakousko, kostel sv. Štěpána, poslední čtvrtina 12. století, severní fasáda. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c7/Tulln_Pfarrkirche_StStephan06.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
47. Petronell-Carnuntum, Rakousko, kostel sv. Jana Křtitele, poslední čtvrtina 12. století, pohled od severu. Zdroj:

- [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d0/Petronell - Rundkapelle.jpg/1200px-Petronell - Rundkapelle.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d0/Petronell_-_Rundkapelle.jpg/1200px-Petronell_-_Rundkapelle.jpg),
vyhledáno 18. 2. 2019.
48. Seitenstetten, Rakousko, kaple Panny Marie, přelom 12. a 13. století, apsida. Zdroj:
[https://www.liakada.net/content/doku.php/blog:barock_im_mostviertel - seitenstetten](https://www.liakada.net/content/doku.php/blog:barock_im_mostviertel_-_seitenstetten), vyhledáno 18. 2. 2019.
49. Lilienfeld, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, přelom 12. a 13. století, detail obloučkového vlysu. Zdroj:
http://www.burgenseite.com/ksf/spgot_fenster/lilienf_pass_02.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
50. Petronell-Carnuntum, Rakousko, kostel sv. Petronilly, počátek 13. století, pohled od severovýchodu. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/75/Petronell_Kirche4.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
51. Wildungsmauer, Rakousko, kostel sv. Mikuláše, počátek 13. století, východní závěr kostela. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/18/St.Nikolaus_Wildungsmauer_L1140159.JPG, vyhledáno 18. 2. 2019.
52. Bad Deutsch-Altenburg, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kolem roku 1213, pohled od jihu. Zdroj:
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ed/Bad_Deutsch-Altenburg - Kirche %282%29.JPG](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ed/Bad_Deutsch-Altenburg_-_Kirche_%28282%29.JPG), vyhledáno 18. 2. 2019.
53. Bad Deutsch-Altenburg, Rakousko, karner sv. Leonarda, 1217–1219,apsida. Zdroj: <https://www.noe-3d.at/op/bda/karner02.jpg>,
vyhledáno 18. 2. 2019.
54. Schöngrabern, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1207–1230, pohled od jihu. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/Pfarrkirche_Sch%C3%B6ngrabern, vyhledáno 18. 2. 2019.
55. Vídeňské nové město, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1193–1279, pohled od jihu. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Wiener_Neust%C3%A4dter_Dom?uselang=de, vyhledáno 18. 2. 2019.

56. Vídeň, Rakousko, kostel sv. Michala, druhá čtvrtina 13. století, pohled od jihu. Zdroj: Odkaz: <http://photos1.blogger.com/x/blogger/3958/870/1600/530553/Wien%20I%20042.jpg>, vyhledáno 18. 2. 2019.
57. St. Pölten, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první čtvrtina 13. století, apsida. Zdroj: <http://docplayer.org/docs-images/80/80710146/images/110-2.jpg>, vyhledáno 18. 2. 2019.
58. Himberg, Rakousko, kostel sv. Jiří, 20. nebo 30. léta 13. století, apsida. Zdroj: <http://romanische-schaetze.blogspot.com/2013/01/osterreich-himberg-niederosterreich-hl.html>, vyhledáno 18. 2. 2019.
59. Sollenau, Rakousko, kostel sv. Vavřince, 1220–1236, detail obloučkového vlysu. Zdroj: <http://www.othmar.at/kirchen/karner/sollenau.jpg>, vyhledáno 18. 2. 2019.
60. Mödling, Rakousko, karner sv. Pantaleona, první třetina 13. století, detail obloučkového vlysu. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Karner_St._Pantaleon,_M%C3%B6dling?uselang=de#/media/File:M%C3%B6dling_Karner_-_Apsis_2a_Kapitell.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
61. Tulln, Rakousko, karner Tří králů, 40. léta 13. století, pohled od jihozápadu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/Tulln_Karner_3.JPG, vyhledáno 18. 2. 2019.
62. Baumgartenberg, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, transept. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/43/Stiftskirche_Baumgartenberg09.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
63. Vídeň, Rakousko, kostel sv. Štěpána, 1237–1263, západní fasáda. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Wien_-_Stephansdom_%283%29.JPG, vyhledáno 18. 2. 2019.
64. Laa an der Thaya, Rakousko, kostel sv. Víta, první polovina 13. století, apsida. Zdroj:

- http://www.burgenseite.com/ksf/laa_thaya_pass_09.jpg,
vyhledáno 18. 2. 2019.
65. Seckau, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1143–1164,
detail obloučkového vlysu. Zdroj:
http://www.burgenseite.com/ksf/seckau_mass_144.jpg,
vyhledáno 18. 2. 2019.
66. Hartberg, Rakousko, karner, druhá polovina 12. století, pohled od
jihy. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/81/Karner_Hartberg_01.JPG, vyhledáno 18. 2. 2019.
67. Gurk, Rakousko, kostel sv. Nanebevzetí Panny Marie, druhá
polovina 12. století, jižní fasáda. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/Gurk_Dom_drei_Apsiden_15042015_1918.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
68. St. Paul im Lavanttal, Rakousko, kostel sv. Pavla, druhá polovina
12. století, apsida. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Stift_St._Paul_im_Lavanttal_-_Suedliches_Querhaus_und_Apsiden.JPG,
vyhledáno 18. 2. 2019.
69. Salzburg, Rakousko, kaple sv. Kateřiny, 20. léta 13. století, apsida.
Zdroj:
https://www.sn.at/wiki/images/9/9f/Katharinenkapelle_St._Peter_01.jpg, vyhledáno 18. 2. 2019.
70. Zbraslav, Čechy, kostel sv. Havla, druhá čtvrtina 12. století,
fragment obloučkového vlysu na východní části severní fasády.
Zdroj: http://www.hrady.cz/wnd_show_pic.php?picnum=52206,
vyhledáno 20. 3. 2016.
71. Tismice, Čechy, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina
12. století, východní apsidy. Foto: autorka.
72. Rovná, Čechy, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století,
východní apsida. Foto: autorka.
73. Plaňany, Čechy, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina
12. století, obloučkový vlys na severní fasádě. Foto: autorka.

74. Mohelnice nad Jizerou, Čechy, kostel Panny Marie, druhá polovina 12. století, východní část severní fasády. Foto: autorka.
75. Bezděz, Čechy, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, jižní část apsidy. Foto: autorka.
76. Lanžov, Čechy, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, jižní fasáda. Foto: autorka.
77. Libčeves, Čechy, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, první polovina 13. století, severní podřímsí. Foto: autorka.
78. Potvorov, Čechy, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, východní apsida. Foto: autorka.
79. Údlice, Čechy, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, pohled na apsidu od severu. Foto: autorka.
80. Vinec, Čechy, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, presbytář od severu. Foto: autorka.
81. Vroutek, Čechy, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, jižní podřímsí. Foto: autorka.
82. Želkovice, Čechy, kostel sv. Petra a Pavla, 30. léta 13. století, východní apsida. Foto: autorka.
83. Želina, Čechy, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, obloučkový vlys na apsidě. Foto: autorka.
84. Řeznovice, Morava, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, podřímsí na východní apsidě od jihu. Foto: autorka.
85. Mikulovice, Morava, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, jižní fasáda. Foto: autorka.
86. Bořitov, Morava, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, detail obloučkového vlysu. Foto: David Merta (rec.), Kostel sv. Jiří v Bořítově,
http://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=zapisnicek&blog_id=592&blog_date=2013-10-04, vyhledáno 2. 3. 2016.
87. Třebíč, Morava, kostel sv. Prokopa, třetí čtvrtina 13. století, pohled na horní část presbytáře a štít. Foto: autorka.
88. Třebíč, Morava, kostel sv. Prokopa, severní apsida. Foto: autorka.

89. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první třetina 13. století, obloučkový vlys na prostřední apsidě. Foto: autorka.
90. Velehrad, Morava, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první třetina 13. století, detail obloučků na portálu z ambitu do refektáře. Foto: autorka.
91. Velehrad, Morava, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první třetina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jihozápadní části transeptu. Foto: autorka.
92. Prandocin, Polsko, kostel sv. Jana Křtitele, první čtvrtina 12. století, jižní fasáda. Zdroj: <https://albumromanski.pl/album/prandocin-kosciol-sw-jana-chrzciciela-xii-w>, vyhledáno 25. 2. 2019.
93. Stará Zagość, Polsko, kostel sv. Jana Křtitele, druhá polovina 12. století, severovýchodní část kostela. Zdroj: <https://albumromanski.pl/album/stara-zagosc-dawny-kosciol-joannitow-sw-jana-chrzciciela-z-2-pol-xii-w>, vyhledáno 25. 2. 2019.
94. Krakov, Polsko, kostel sv. Ondřeje, přelom 12. a 13. století, východní závěr kostela. Zdroj: <https://albumromanski.pl/album/krakow-kosciol-sw-andrzeja-z-xi-w>, vyhledáno 25. 2. 2019.
95. Strońsko, Polsko, Kostel sv. Uršuly, přelom 12. a 13. století, apside. Zdroj: <https://albumromanski.pl/album/stronsko-kosciol-sw-urszuli-i-11-tysiecy-dziewic-z-przelomu-xiixiii-w>, vyhledáno 25. 2. 2019.
96. Mogiła, Polsko, kostel sv. Václava, pohled od jihovýchodu. Zdroj: <https://albumromanski.pl/album/krakow-mogila-kosciol-i-klasztor-cystersow-fragmenty-z-poczatku-xiii-w>, vyhledáno 25. 2. 2019.
97. Kałków, Polsko, kostel sv. Jiří, kolem poloviny 13. století, jižní fasáda. Zdroj: <https://albumromanski.pl/album/kalkow-kosciol-pod-wezwaniem-sw-gerzego-z-xiii-w>, vyhledáno 25. 2. 2019.

98. Vratislav, Polsko, kostel sv. Jiljí, 20. nebo 30. léta 13. století, severní fasáda. Zdroj: <http://www.romanizm.pl/obiekt,wroclaw-kosciol-sw-idziego,68,0,0.html>, vyhledáno 25. 2. 2019.
99. Źródła, Polsko, kostel sv. Kříže, 20. nebo 30. léta 13. století, pohled od jihovýchodu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9b/SM_%C5%B9r%C3%B3d%C5%82a_ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_%C5%9Aw_Krzy%C5%BCa_%280%29_ID_597204.jpg, vyhledáno 25. 2. 2019.
100. Slezská Středa, Polsko, kostel Narození Panny Marie, 30. léta 13. století, východní závěr kostela. Zdroj: <http://www.romanizm.pl/obiekt,sroda-slaska-kosciol-narodzenia-nmp,57,0,0.html>, vyhledáno 25. 2. 2019.
101. Brzek Głogowski, Polsko, kostel Božího těla, první polovina 13. století, jižní fasáda. Zdroj: http://www.glogow.pl/tzg/galeria/brzeg_glogowski_12.05.2005/5.jpg, vyhledáno 25. 2. 2019.
102. Mieronice, Polsko, kostel sv. Jakuba, pohled od východu. Zdroj: <https://albumromanski.pl/album/mieronice-kosciol-sw-jakuba-z-pol-xiii-w>, vyhledáno 25. 2. 2019.
103. Święta Katarzyna, Polsko, kostel sv. Kateřiny, polovina 13. století, jižní fasáda. Zdroj: <https://medievalheritage.eu/wp-content/uploads/2018/05/%C5%9Awi%C4%99ta-Katarzyna-13.jpg>, vyhledáno 25. 2. 2019.
104. Gościszów, Polsko, kostel Panny Marie Čenstochovské, druhá čtvrtina 13. století, východní závěr kostela. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Our_Lady_of_Cz%C4%99stochowa_church_in_Go%C5%9Bcisz%C3%B3w#/media/File:Go%C5%9Bcisz%C3%B3w_Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_Matki_Bo%C5%BCej_Cz%C4%99stochowskiej_fryz_z_dekoracja_figuralna_06.JPG, vyhledáno 25. 2. 2019.
105. Opatów, Polsko, kostel sv. Martina, polovina 13. století, jižní fasáda. Zdroj: <https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/slownik/fryz/>, vyhledáno 25. 2. 2019.

106. Kalinčiakovo, Slovensko, kostel reformované církve, druhá polovina 12. století, apsida. Zdroj:
https://u.smedata.sk/blogidnes/article/2/57/576632/576632_article_photo_6ls5k8c_900x.jpeg?r=27bp, vyhledáno 10. 1. 2019.
107. Bíňa, Slovensko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, počátek 13. století, západní fasáda. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/B%C3%AD%C5%88a%2C_Kostol_Panny_M%C3%A1rie%2C_Slovensko.jpg, vyhledáno 10. 1. 2019.
108. Hamuliakovo, Slovensko, kostel sv. Kříže, 20. léta 13. století, východní závěr kostela. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4c/Hamuliakovo_kostol_09.jpg, vyhledáno 10. 1. 2019.
109. Diakovce, Slovensko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první čtvrtina 13. století, východní závěr kostela. Zdroj:
<http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-front/public/images/c10645045.jpg?itok=cCQqUD3y>, vyhledáno 10. 1. 2019.
110. Šamorín, Slovensko, kostel reformované církve, první polovina 13. století, severní fasáda. Zdroj:
<http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/gallery/v44528466.jpg>, vyhledáno 10. 1. 2019.
111. Križovany nad Duváhom, Slovensko, kostel Povýšení sv. Kříže, první polovina 13. století, pohled od východu. Zdroj:
<http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/image/w87681735.jpg>, vyhledáno 10. 1. 2019.
112. Dražovce, Slovensko, kostel sv. Michala Archanděla, druhá čtvrtina 13. století, apsida. Zdroj:
https://www.katolickenoviny.sk/Data/2722/UserFiles/clanky/27/+JMN_8282uA_690x460.jpg, vyhledáno 10. 1. 2019.
113. Hegy – Čierny Brod, Slovensko, kostel Narození Panny Marie, 20. nebo 30. léta 13. století, jižní fasáda. Zdroj:
http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/gallery/h18_0.jpg, vyhledáno 10. 1. 2019.

114. Veľká Trňa, Slovensko, kostel reformované cirkve, prvni polovina 13. století, západní fasáda. Zdroj: <http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/image/e48021755.jpg>, vyhledáno 10. 1. 2019.
115. Malá Bara, Slovensko, kostel reformované cirkve, prvni polovina 13. století, apsida. Zdroj: <http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/image/u44746162.jpg>, vyhledáno 10. 1. 2019.
116. Horné Zelenice, Slovensko, kostel sv. Martina, prvni polovina 13. století, západní fasáda. Zdroj: <http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/gallery/hz17.jpg>, vyhledáno 10. 1. 2019.
117. Jelka, Slovensko, kostel sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, apsida. Zdroj: <http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-front/public/images/t89397218.jpg?itok=CuejcoPU>, vyhledáno 10. 1. 2019.
118. Trstín, Slovensko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, apsida. Zdroj: <http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/image/v55188207.jpg>, vyhledáno 10. 1. 2019.
119. Spišská kapitula, Slovensko, kostel sv. Martina, třetí čtvrtina 13. století, západní fasáda. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/SK-Spisska_Kapitula-07.jpg, vyhledáno 10. 1. 2019.
120. Spišské Podhradie, Slovensko, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 13. století, věž. Zdroj: <http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/image/v23368629.jpg>, vyhledáno 10. 1. 2019.
121. Karcsa, Maďarsko, kostel reformované cirkve, přelom 11. a 12. století, apsida. Zdroj: <http://www.funzine.hu/wp-content/uploads/2016/11/karcsa.jpg>, vyhledáno 12. 3. 2019.
122. Karcsa, Maďarsko, kostel reformované cirkve, přelom 12. a 13. století, jižní fasáda. Zdroj: <http://cdn.nwmgroups.hu/s/img/i/1801/20180106karcsai-reformatus-templom2.jpg>, vyhledáno 13. 3. 2019.

123. Lébény, Maďarsko, kostel sv. Jakuba, první třetina 13. století, apsidy. Zdroj: <http://apsida.sk/sites/apsida/files/styles/g-view/public/gallery/l39a.jpg>, vyhledáno 13. 3. 2019.
124. Vértesszentkereszt, Maďarsko, kostel sv. Kříže, první třetina 13. století, apsida. Zdroj: http://img10.indafoto.hu/9/3/104703_8b681b6858a5d569a09153ba557d79b1/11563291_a1b3ff6fb5f8b17c51ecfa6aa8ed09ec_xl.jpg, vyhledáno 13. 3. 2019.
125. Nagyörzsöny, Maďarsko, kostel sv. Štěpána, první čtvrtina 13. století, apsida. Zdroj: <http://apsida.sk/c/4817/u-susedov-nagyboerzsoeny-hu>, vyhledáno 13. 3. 2019.
126. Felsőörs, Maďarsko, kostel Máří Magdaleny, první polovina 13. století, apsida. Zdroj: <http://mw2.google.com/mw-panoramio/photos/medium/26980971.jpg>, vyhledáno 13. 3. 2019.
127. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, střední apsida. Zdroj: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3b/J%C3%A1k-5.JPG>, vyhledáno 13. 3. 2019.
128. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, jižní apsida. Zdroj: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e0/J%C3%A1kitemplom-29.JPG>, vyhledáno 13. 3. 2019.
129. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, jižní fasáda. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a3/Abteikirche_in_J%C3%A1k_DSC_6436.JPG, vyhledáno 13. 3. 2019.
130. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, severní fasáda. Zdroj: [https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Abbey_church_of_St_George_\(J%C3%A1k\)#/media/File:J%C3%A1kitemplom-31.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Abbey_church_of_St_George_(J%C3%A1k)#/media/File:J%C3%A1kitemplom-31.JPG), vyhledáno 13. 3. 2019.
131. Zsámbék, Maďarsko, kostel sv. Jana, polovina 13. století, východní závěr. Zdroj: http://muemlekek.info/media/foto/zsambektemplomrom_2_full.jpg, vyhledáno 13. 3. 2019.

132. Zsámbék, Maďarsko, kostel sv. Jana, polovina 13. století, pohled od severozápadu. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/96/Premontrei_pr%C3%A9posts%C3%A1gi_templom_romja_%287623._sz%C3%A1m%C3%BA_m%C5%B1eml%C3%A9k%29.jpg, vyhledáno 13. 3. 2019.
133. Csempeszkopács, Maďarsko, kostel sv. Michala, druhá třetina 13. století, pohled od jihu. Zdroj:
<http://static.panoramio.com/photos/original/1635931.jpg>, vyhledáno 13. 3. 2019.
134. Kolín nad Rýnem, Severní Porýní-Vestfálsko, kostel sv. Pantaleona, západní fasáda. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e1/K%C3%B6ln_st_pantaleon.jpg, vyhledáno 19. 3. 2019.
135. Toledo, Španělsko, někdejší mešita, dnes kostel Cristo de la Luz, západní fasáda. Zdroj:
https://en.wikipedia.org/wiki/Mosque_of_Cristo_de_la_Luz#/media/File:Toledo,_La_mezquita_de_Bab_al-Mardum-PM_65617.jpg, vyhledáno 22. 3. 2019.
136. Fidenza, Itálie, katedrála sv. Dominika, jižní fasáda. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Fidenza_Duomo_Galleria_Lato_Sud.JPG, vyhledáno 15. 3. 2019.
137. Pávie, Itálie, kostel San Pietro in Ciel'd Oro, západní fasáda. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/0313_-_Pavia_-_S._Pietro_-_Facciata_%28dett.%29_-_Foto_Giovanni_Dall%27Orto%2C_Oct_17_2009.jpg, vyhledáno 15. 3. 2019.
138. Anglie, Cambridge, kostel svatého hrobu, jižní fasáda. Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/51/Round_Church%2C_Cambridge_-_02.jpg, vyhledáno 2. 4. 2019.
139. Sýrie, Aleppo, kostel sv. Simeona. Zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Barjakah_chapel_Aleppo.jpg, vyhledáno 12. 3. 2019.

140. Todi, Itálie, kostel Santa Maria dell'Annunziata, pohled na apsidu.
Zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Cath%C3%A9drale_de_Todi_2.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
141. Mapa obloučkových vlysů. Vytvořeno autorkou pomocí Moje Google Mapy:
https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_xRhwWVVeDQOae_GY4EOU5-zgj3PVfZD&ll=49.42472649419926%2C16.26150215000007&z=6.
142. Mapa obloučkového vlysu na hladké konzolce. Vytvořeno autorkou pomocí Moje Google Mapy:
https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_xRhwWVVeDQOae_GY4EOU5-zgj3PVfZD&ll=49.42472649419926%2C16.26150215000007&z=6.
143. Mapa obloučkového vlysu na zdobené konzolce. Vytvořeno autorkou pomocí Moje Google Mapy:
https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_xRhwWVVeDQOae_GY4EOU5-zgj3PVfZD&ll=49.42472649419926%2C16.26150215000007&z=6.
144. Mapa obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“. Vytvořeno autorkou pomocí Moje Google Mapy:
https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_xRhwWVVeDQOae_GY4EOU5-zgj3PVfZD&ll=49.42472649419926%2C16.26150215000007&z=6.
145. Mapa „vlnkovitého“ obloučkového vlysu. Vytvořeno autorkou pomocí Moje Google Mapy:
https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_xRhwWVVeDQOae_GY4EOU5-zgj3PVfZD&ll=49.42472649419926%2C16.26150215000007&z=6.
146. Mapa „obkročného“ obloučkového vlysu. Vytvořeno autorkou pomocí Moje Google Mapy:
https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_xRhwWVVeDQOae_GY4EOU5-zgj3PVfZD&ll=49.42472649419926%2C16.26150215000007&z=6.

13 Obrazová příloha

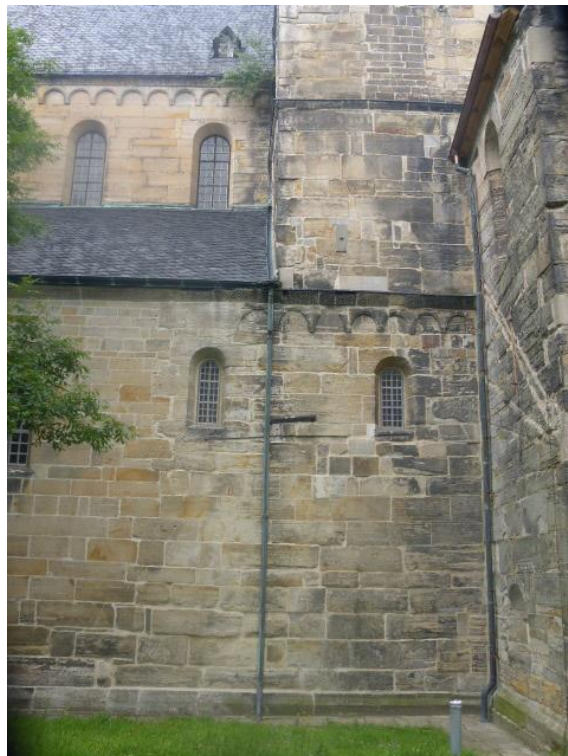
1. Hamersleben, Sasko-Anhaltsko, Klášterní kostel augustiniánů sv. Pankráce, druhá čtvrtina 12. století, východní část kostela.

2. Hamersleben, Sasko-Anhaltsko, Klášterní kostel augustiniánů sv. Pankráce, druhá čtvrtina 12. století, jižní část kostela.

3. Pretzien, Sasko-Anhaltsko, kostel sv. Tomáše, polovina 12. století, východní apside.

4. Hecklingen, Sasko-Anhaltsko, benediktinský klášterní kostel sv. Jiří a sv. Pankráce, třetí čtvrtina 12. století, východní část kostela.

5. Jerichow, Sasko-Anhaltsko, premonstrátský klášterní kostel sv. Mikuláše, třetí čtvrtina 12. století, východní část kostela.

6. Arendsee, Sasko-Anhaltsko, klášterní kostel Panny Marie, Jana Evangelisty a sv. Mikuláše, konec 12. století, pohled od východu.

7. Redekin, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, konec 12. století, pohled od jihovýchodu.

8. Melkow, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, počátek 13. století, pohled od jihu.

9. Wust, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, přelom 12. a 13. století, pohled od jihozápadu.

10. Diesdorf, Sasko-Anhaltsko, kostel Panny Marie, přelom 12. a 13. století, pohled od jihovýchodu.

11. Schönhausen, Sasko-Anhaltsko, kostel Panny Marie, počátek 13. století, apsida.

12. Schönhausen, Sasko-Anhaltsko, kostel Panny Marie, počátek 13. století, jih kostela.

13. Steinbach, Sasko-Anhaltsko, kostel sv. Markéty, 20. nebo 30. léta 13. století, obloučkový vlys na jižní fasádě.

14. Großwulkow, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, první třetina 13. století, pohled od jihu.

15. Kleinwulkow, Sasko-Anhaltsko, kostel reformované církve, druhá čtvrtina 13. století, východní apside kostela.

16. Salzwedel, Sasko-Anhaltsko, kostel sv. Vavřince, polovina 13. století, jižní loď.

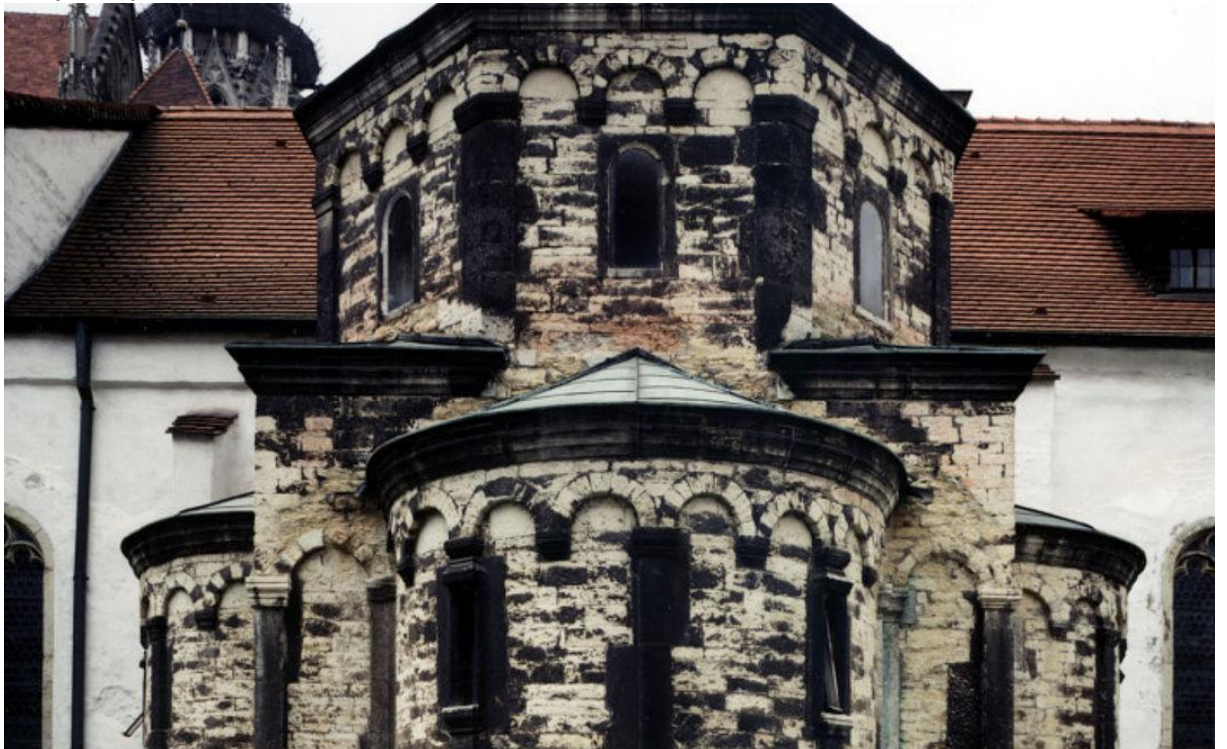
17. Würzburg, Bavorsko, kostel Panny Marie, kolem roku 1000, pohled od jihu.

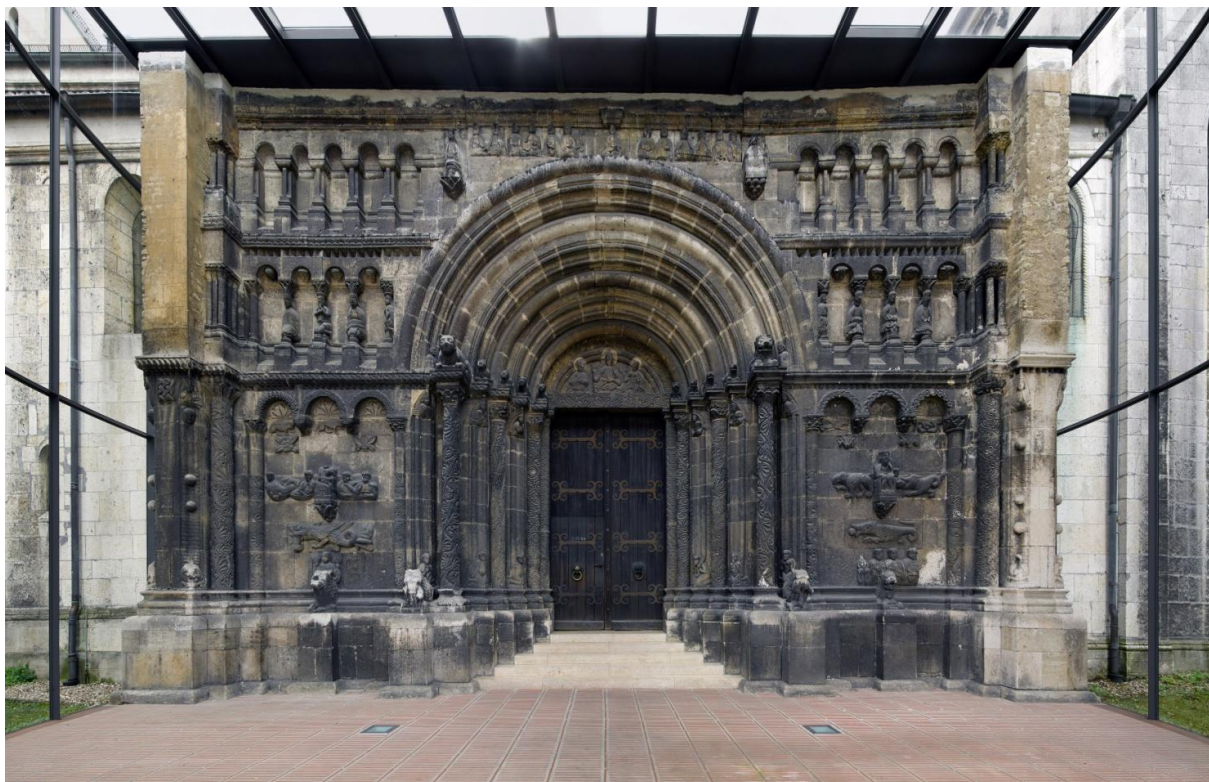
18. Würzburg, Bavorsko, kostel sv. Burkarda, první třetina 11. století, pohled od severozápadu.

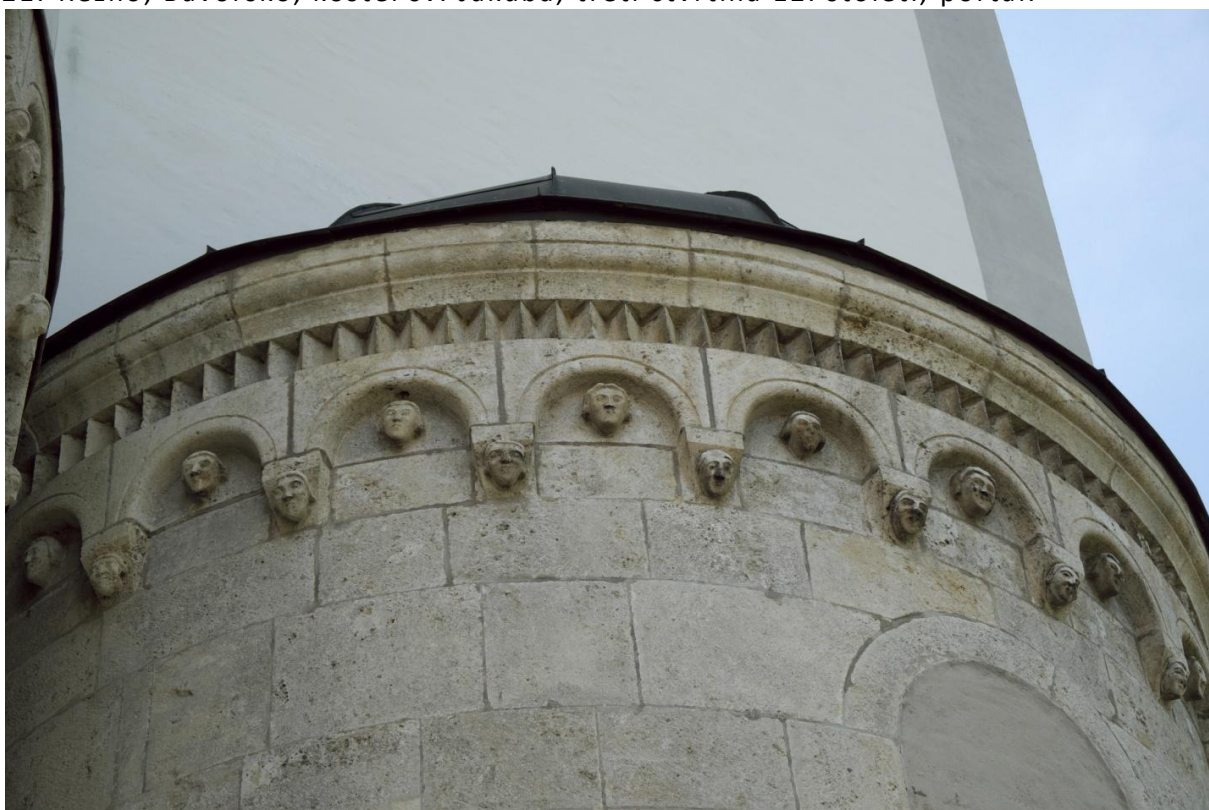
19. Steingaden, Bavorsko, kostel sv. Jana Křtitele, polovina 12. století, jihovýchodní část kostela.

20. Řezno, Bavorsko, kaple Všech svatých, polovina 12. století, pohled od východu.

21. Řezno, Bavorsko, kostel sv. Jakuba, třetí čtvrtina 12. století, portál.

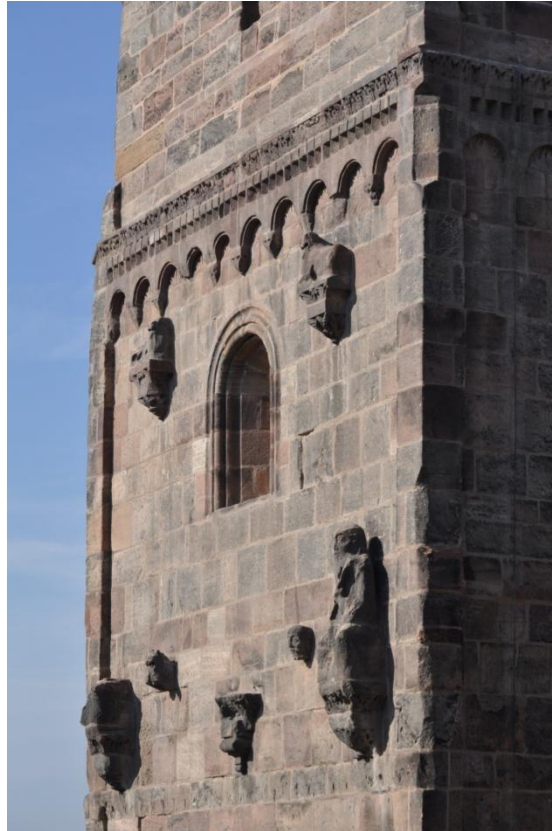
22. Bergen bei Neuburg. Bavorsko, kostel sv. Kříže, druhá polovina 12. století, apsida.

23. Germaringen, Bavorsko, kostel sv. Jiří, druhá polovina 12. století, pohled od jihovýchodu.

24. Schondorf am Ammersee, Bavorsko, kostel sv. Jakuba, druhá polovina 12. století, apsida.

25. Norimberk, Bavorsko, hradní kaple sv. Markéty, kolem roku 1200, pohled od severovýchodu.

26. Königslutter, Dolní Sasko, kostel sv. Michala, detail obloučkového vlysu.

27. Brenz an der Brenz, Baden-Württembersko, kostel sv. Galluse, přelom 12. a 13. století, detail obloučkového vlysu.

28. Windberg, Bavorsko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první třetina 13. století, apsida.

29. Weißendorf, Bavorsko, kostel sv. Markéty, počátek 13. století, apsida.

30. Tholbath, Bavorsko, kostel sv. Leonarda, počátek 13. století, apsida.

31. Altstadt, Bavorsko, kostel sv. Michala, 1180–1120, jižní část kostela.

32. Altstadt, Bavorsko, kostel sv. Michala, 1180–1120, apsida.

33. Ainau, Bavorsko, kostel sv. Ulricha, kolem roku 1230, apsida.

34. Bamberg, Bavorsko, kostel sv. Petra, Jiří a Panny Marie, první třetina 13. století, detail obloučkového vlysu.

35. Norimberk, Bavorsko, kostel sv. Sebald, druhá čtvrtina 13. století, západní část kostela.

36. Oberranna, Rakousko, hradní kaple sv. Jiří, první čtvrtina 12. století, apside.

37. Himberg, Rakousko, kostel sv. Vavřince, 20. nebo 30. léta 12. století, pohled od jihozápadu.

38. Burgschleinitz, Rakousko, kostel sv. Michaela, 20. nebo 30. léta 12. století, jižní fasáda.

39. Kühnring, Rakousko, kostel sv. Filipa a Jakuba, druhá čtvrtina 12. století, apsida.

40. Hengersdorf, Rakousko, kostel sv. Ondřeje, první polovina 12. století jižní fasáda.

41. Pulkava, Rakousko, kostel sv. Michala, první polovina 12. století, věž.

42. Heiligenkreuz, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, polovina 12. století, severní strana hlavní lodi.

43. Eggenburg, Rakousko, kostel sv. Štěpána, polovina 12. století, pohled od severu.

44. Thernberg, Rakousko, kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, okolo roku 1164, apsida.

45. Spannberg, Rakousko, kostel sv. Martina, třetí čtvrtina 12. století, apsida.

46. Tulln, Rakousko, kostel sv. Štěpána, poslední čtvrtina 12. století, severní fasáda.

47. Petronell-Carnuntum, Rakousko, kostel sv. Jana Křtitele, poslední čtvrtina 12. století, pohled od severu.

48. Seitenstetten, Rakousko, kaple Panny Marie, přelom 12. a 13. století, apsida.

49. Lilienfeld, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, přelom 12. a 13. století, detail obloučkového vlysu.

50. Petronell-Carnuntum, Rakousko, kostel sv. Petronilly, počátek 13. století, pohled od severovýchodu.

51. Wildungsmauer, Rakousko, kostel sv. Mikuláše, počátek 13. století, východní závěr kostela.

52. Bad Deutsch-Altenburg, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kolem roku 1213, pohled od jihu.

53. Bad Deutsch-Altenburg, Rakousko, karner sv. Leonarda, 1217–1219,apsida.

54. Schönggrabern, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1207–1230, pohled od jihu.

55. Vídeňské nové město, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1193–1279, pohled od jihu.

56. Vídeň, Rakousko, kostel sv. Michala, druhá čtvrtina 13. století, pohled od jihu.

57. St. Pölten, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první čtvrtina 13. století, apsida.

58. Himberg, Rakousko, kostel sv. Jiří, 20. nebo 30. léta 13. století, pohled od jihu.

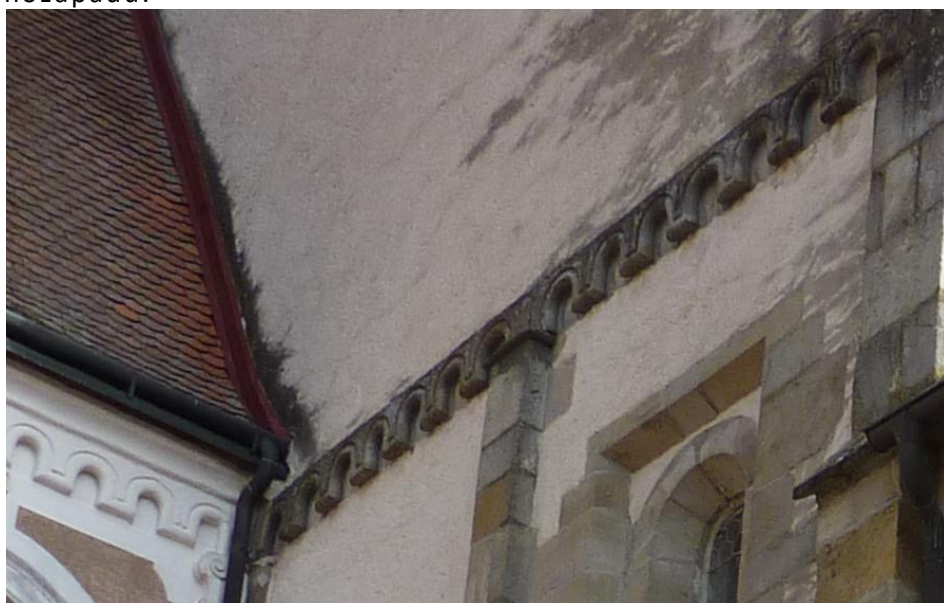
59. Sollenau, Rakousko, kostel sv. Vavřince, 1220–1236, detail obloučkového vlysu.

60. Mödling, Rakousko, karner sv. Pantaleona první třetina 13. století, detail obloučkového vlysu.

61. Tulln, Rakousko, karner Tří králů, 40. léta 13. století, pohled od jihozápadu.

62. Baumgartenberg, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, transept.

63. Vídeň, Rakousko, kostel sv. Štěpána, 1237–1263, západní fasáda.

64. Laa an der Thaya, Rakousko, kostel sv. Víta, první polovina 13. století, apside.

65. Seckau, Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1143–1164, detail obloučkového vlysu.

66. Hartberg, Rakousko, karner, druhá polovina 12. století, pohled od jihu.

67. Gurk, Rakousko, kostel sv. Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, jižní fasáda.

68. St. Paul im Lavanttal, Rakousko, kostel sv. Pavla, druhá polovina 12. století, apsida.

69. Salzburg, Rakousko, kaple sv. Kateřiny, 20. léta 13. století, apsida

70. Zbraslav, kostel sv. Havla, druhá čtvrtina 12. století, fragment obloučkového vlysu na východní části severní fasády.

71. Tismice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, východní apsidy.

72. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, východní apside.

73. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, Obloučkový vlys na severní fasádě.

74. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, východní část severní fasády.

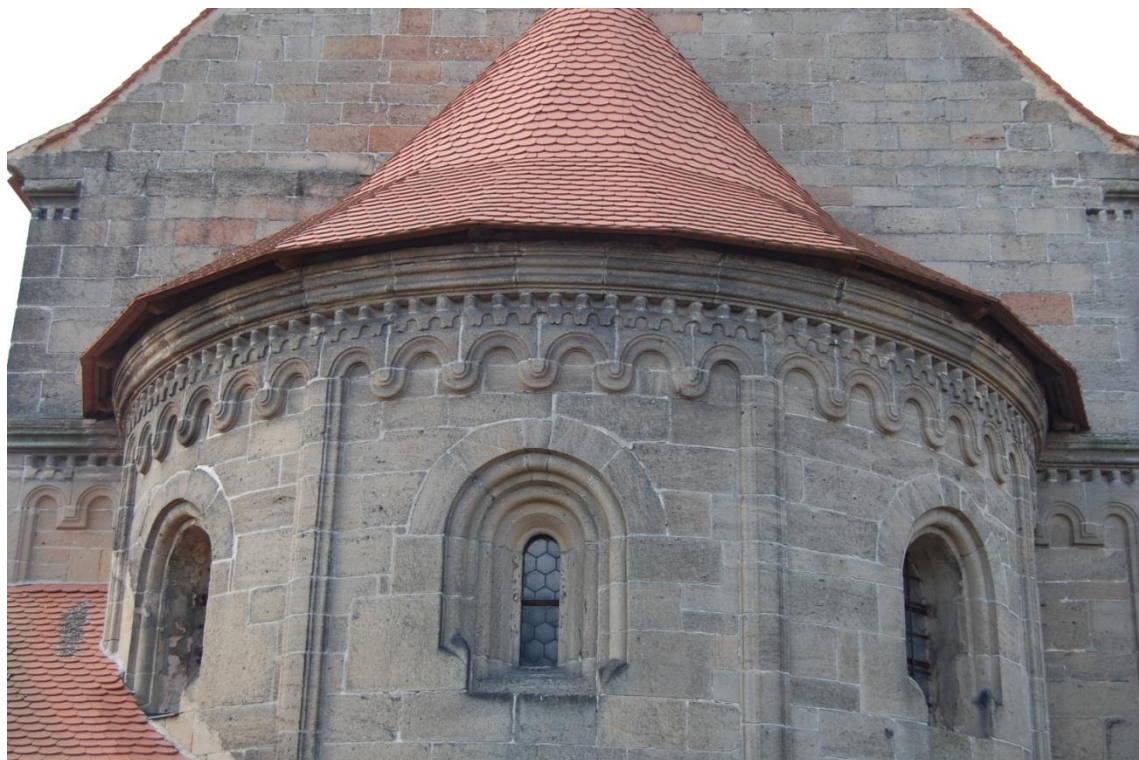
75. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, jižní část apsidy.

76. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, jižní fasáda.

77. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, severní podřímsí.

78. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, východní apsida.

79. Údlice, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, pohled na apsidu od severu.

80. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, presbytář od severu.

81. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, jižní podřímsí.

82. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, východní apsida.

83. Želina, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, obloučkový vlys na apsidě.

84. Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, podřímsí na východní apsidě od jihu.

85. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, jižní fasáda.

86. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, detail obloučkového vlysu.

87. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, pohled na horní část presbytáře a štít.

88. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, severní apside.

89. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, obloučkový vlys na prostřední apsidě.

90. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první třetina 13. století, detail obloučků na portálu z ambitu do refektáře.

91. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jihozápadní části presbytáře.

92. Prandocin, Polsko, kostel sv. Jana Křtitele, první čtvrtina 12. století jižní fasáda.

93. Stará Zagość, Polsko, kostel sv. Jana Křtitele, severovýchodní část kostela.

94. Krakov, Polsko, kostel sv. Ondřeje, přelom 12. a 13. století, východní závěr kostela.

95. Strońsko, Polsko, Kostel sv. Uršuly, přelom 12. a 13. století, apsida.

96. Mogiła, Polsko, kostel sv. Václava, 1222–1266, pohled od jihovýchodu.

97. Kałków, Polsko, kostel sv. Jiří, kolem poloviny 13. století, jižní fasáda.

98. Vratislav, Polsko, kostel sv. Jiljí, 20. nebo 30. léta 13. století, severní fasáda.

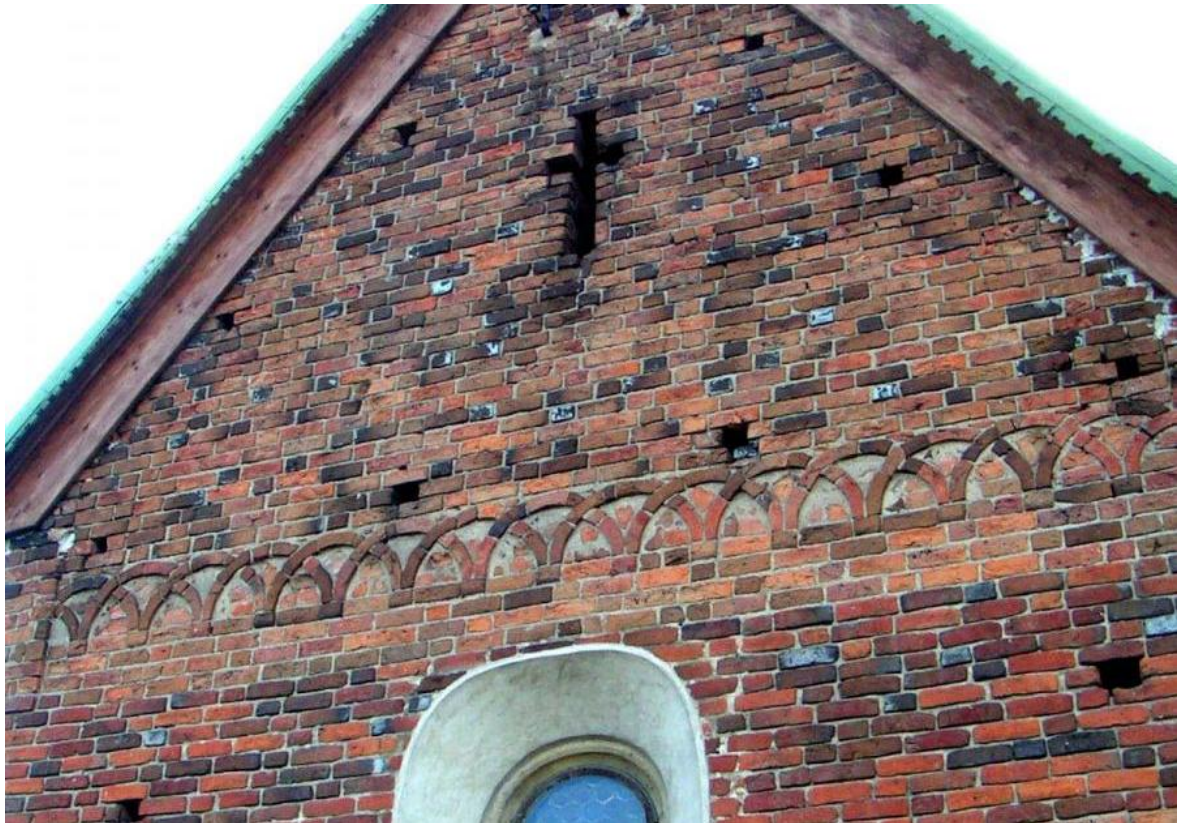
99. Żródła, Polsko, kostel sv. Kříže, 20. nebo 30. léta 13. století, pohled od jihovýchodu.

w k
100. Slezská Středa, Polsko, kostel Narození Panny Marie, 30. léta 13. století, východní závěr kostela.

101. Brzek Głogowski, Polsko, kostel Božího těla, první polovina 13. století, jižní fasáda.

102. Mieronice, Polsko, kostel sv. Jakuba, polovina 13. století, pohled od východu.

103. Święta Katarzyna, Polsko, kostel sv. Kateřiny, polovina 13. století, jižní fasáda.

104. Gościszów, Polsko, kostel Panny Marie Čenstochovské, druhá čtvrtina 13. století, východní závěr kostela.

105. Opatów, Polsko, kostel sv. Martina, polovina 13. století, jižní fasáda.

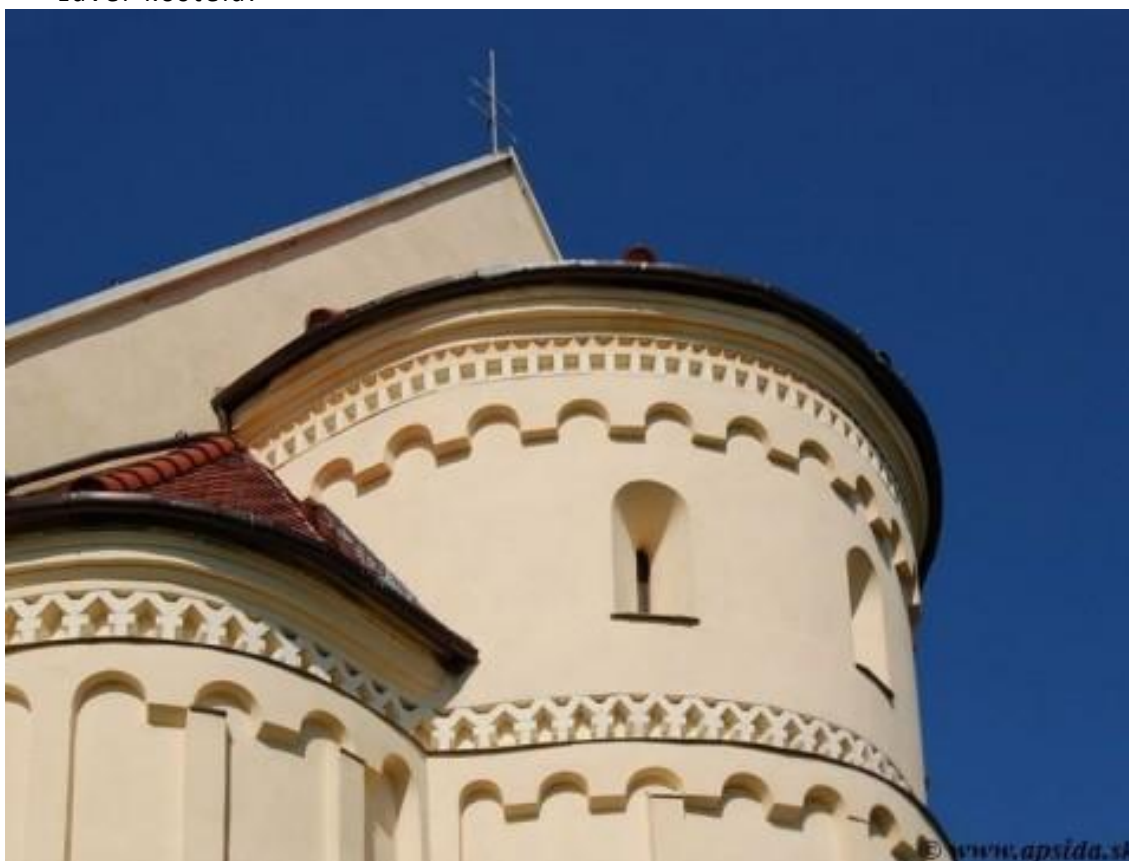
106. Kalinčiakovo, Slovensko, kostel reformované cirkve, druhá polovina 12. století, apside.

107. Bíňa, Slovensko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, počátek 13. století, západní fasáda.

108. Hamuliakovo, Slovensko, kostel sv. Kříže, 20. léta 13. století, východní závěr kostela.

109. Diakovce, Slovensko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první čtvrtina 13. století, východní závěr kostela.

110. Šamorín, Slovensko, kostel reformované cirkve, prví polovina 13. století, severní fasáda.

111. Križovany nad Duváhom, Slovensko, kostel Povýšení sv. Kříže, prví polovina 13. století, pohled od východu.

112. Dražovce, Slovensko, kostel sv. Michala Archanděla, druhá čtvrtina 13. století, apsida.

113. Hegy – Čierny Brod, Slovensko, kostel Narození Panny Marie, 20. nebo 30. léta 13. století, jižní fasáda.

114. Veľká Trňa, Slovensko, kostel reformované cirkve, prví polovina 13. století, západní fasáda.

115. Malá Bara, Slovensko, kostel reformované cirkve, prví polovina 13. století, apsida.

116. Horné Zelenice, Slovensko, kostel sv. Martina, první polovina 13. století, západní fasáda.

117. Jelka, Slovensko, kostel sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, apsida.

118. Trstín, Slovensko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, apsida.

119. Spišská kapitula, Slovensko, kostel sv. Martina, třetí čtvrtina 13. století, západní fasáda.

120. Spišské Podhradie, Slovensko, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 13. století, věž.

121. Karcsa, Maďarsko, kostel reformované církve, přelom 11. a 12. století, apsida.

122. Karcsa, Maďarsko, kostel reformované církve, přelom 12. a 13. století, jižní fasáda.

123. Lébény, Maďarsko, kostel sv. Jakuba, první třetina 13. století, apsidy.

124. Vértesszentkereszt, Maďarsko, kostel sv. Kříže, první třetina 13. století, apsida.

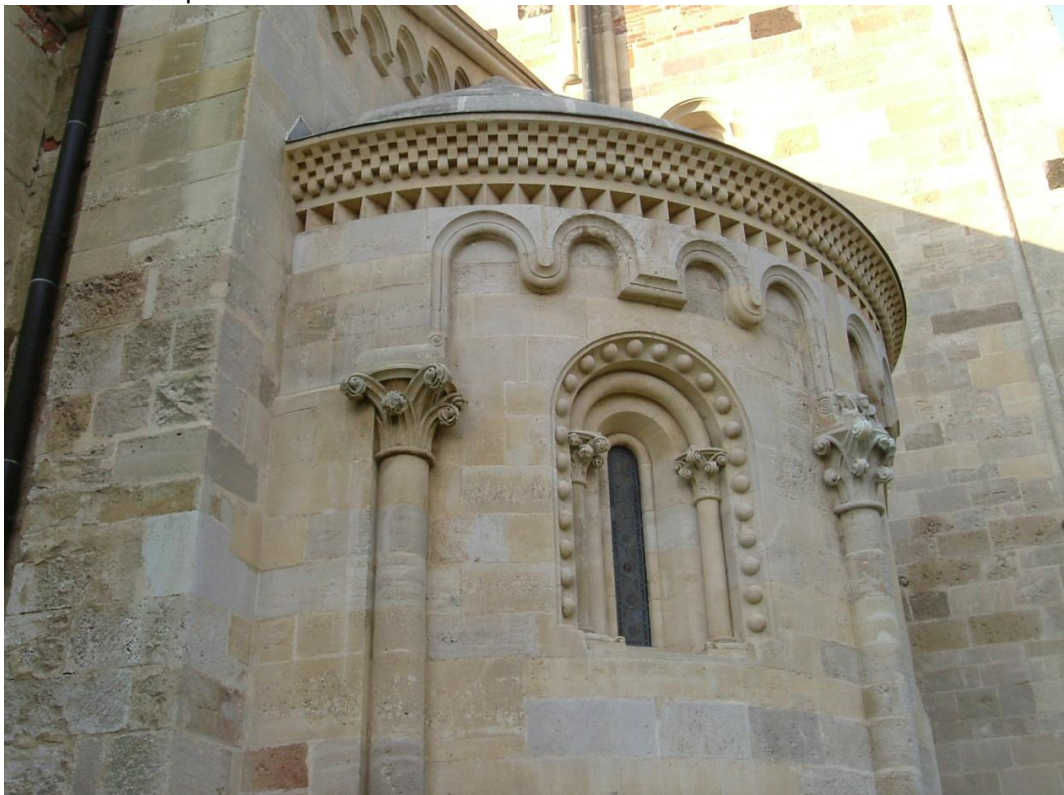
125. Nagybörzsöny, Maďarsko, kostel sv. Štěpána, první čtvrtina 13. století, apsida.

126. Felsőörs, Maďarsko, kostel Máří Magdaleny, první polovina 13. století, apsida.

127. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, střední apside.

128. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, jižní apside.

129. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, jižní fasáda.

130. Ják, Maďarsko, kostel sv. Jiří, druhá čtvrtina 13. století, severní fasáda.

131. Zsámbék, Maďarsko, kostel sv. Jana, polovina 13. století, východní závěr.

132. Zsámbék, Maďarsko, kostel sv. Jana, polovina 13. století, pohled od severozápadu.

133. Csemeszkopács, Maďarsko, kostel sv. Michala, , druhá třetina 13. století, pohled od jihu.

134. Kolín nad Rýnem, Severní Porýní-Vestfálsko, kostel sv. Pantaleona, západní fasáda.

135. Toledo, Španělsko, někdejší mešita, dnes kostel Cristo de la Luz, západní fasáda.

136. Fidenza, Itálie, katedrála sv. Dominika, jižní fasáda.

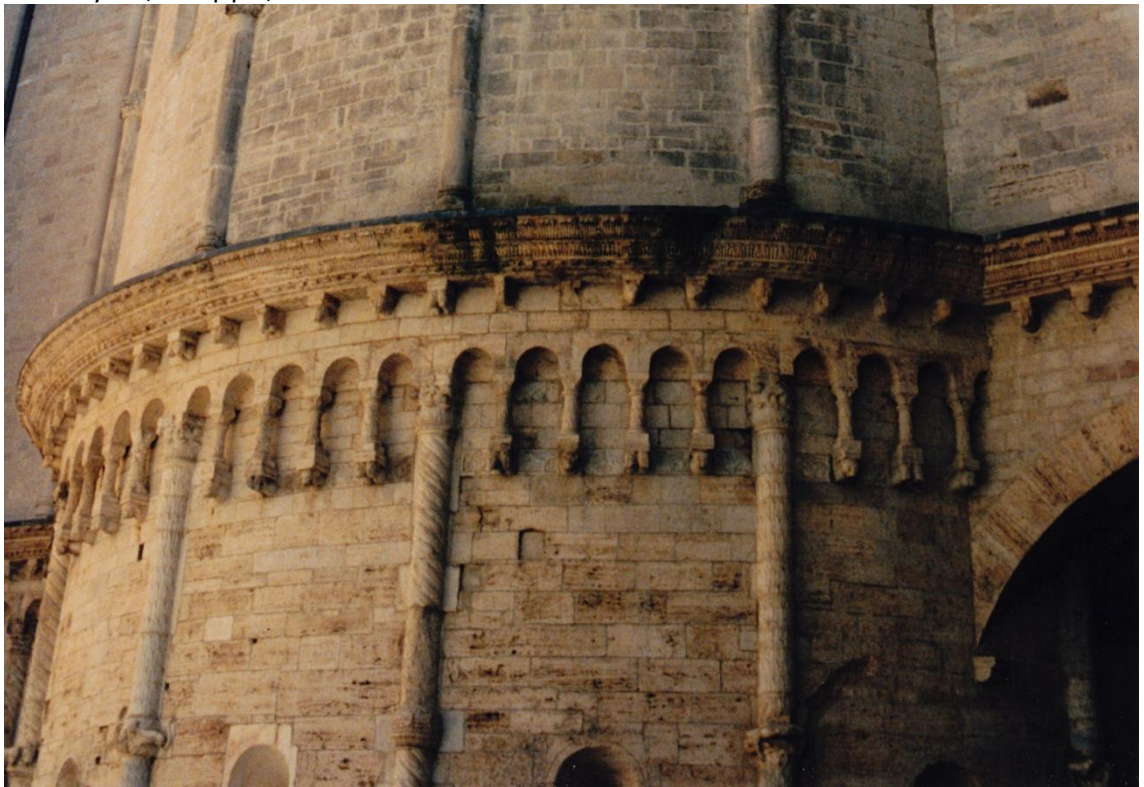
137. Pávie, Itálie, kostel San Pietro in Ciel'd Oro, západní fasáda.

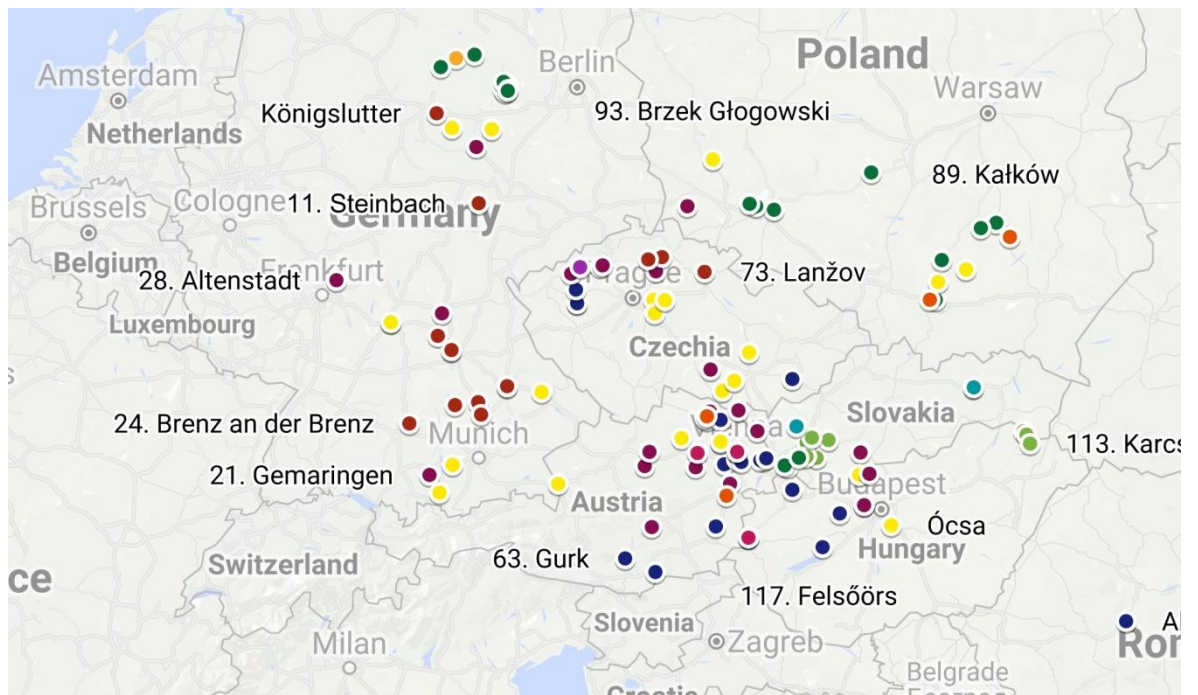
138. Anglie, Cambridge, kostel svatého hrobu, jižní fasáda.

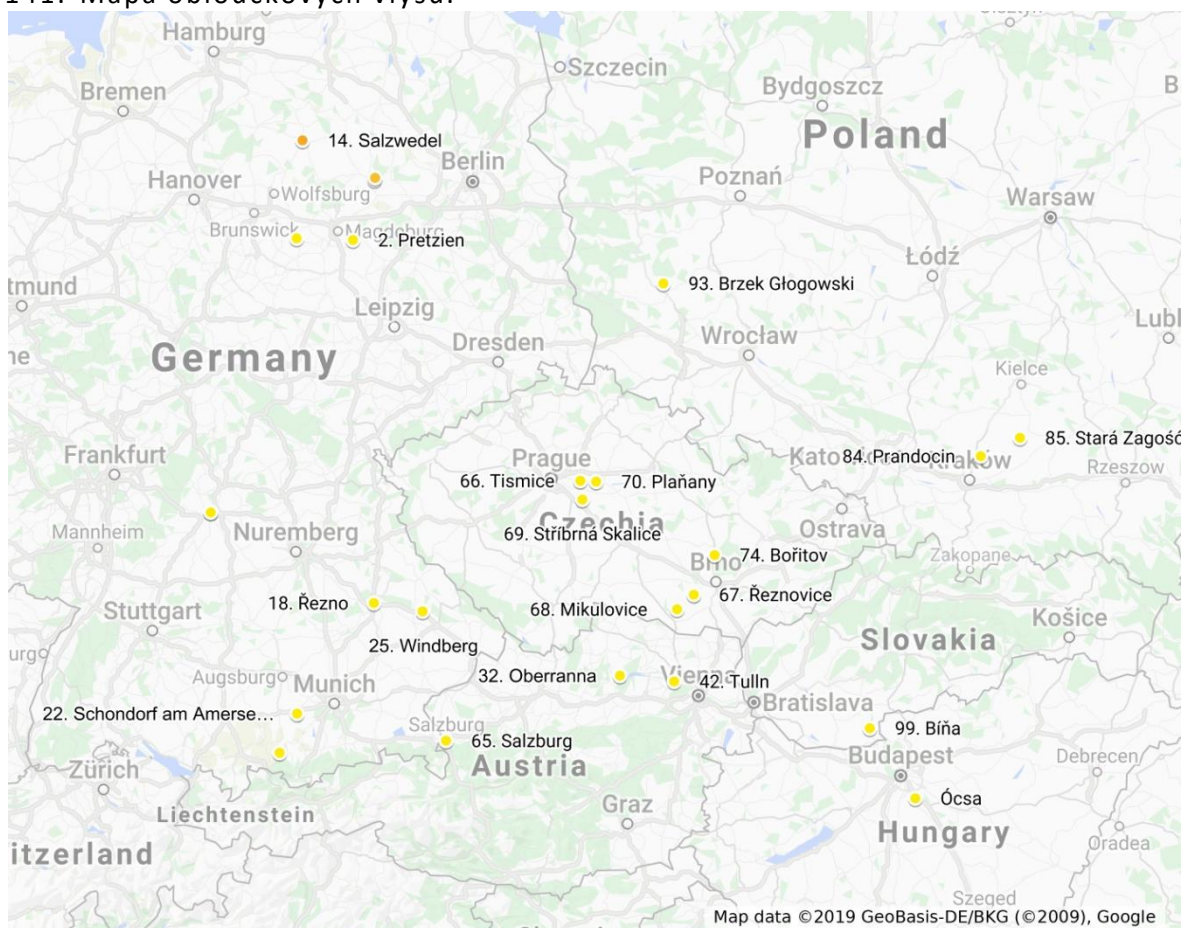
139. Sýrie, Aleppo, kostel sv. Simeona.

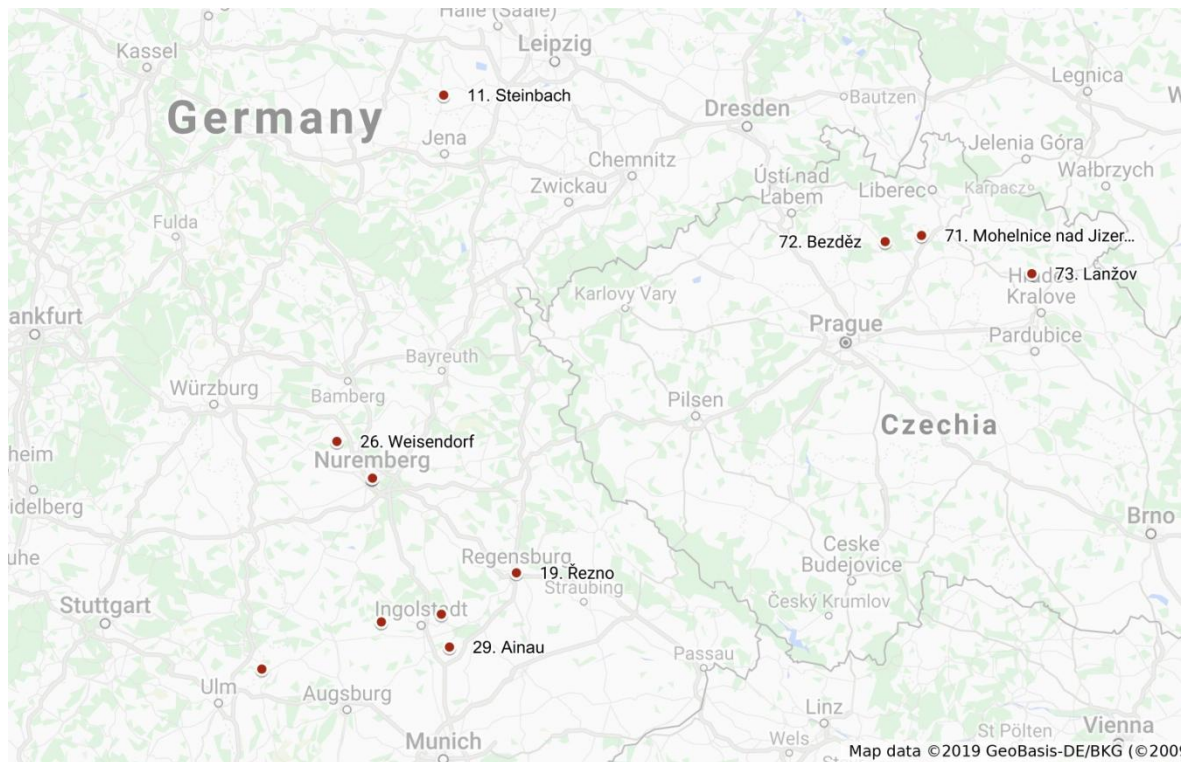
140. Todi, Itálie, kostel Santa Maria dell'Annunziata, pohled na apsidu.

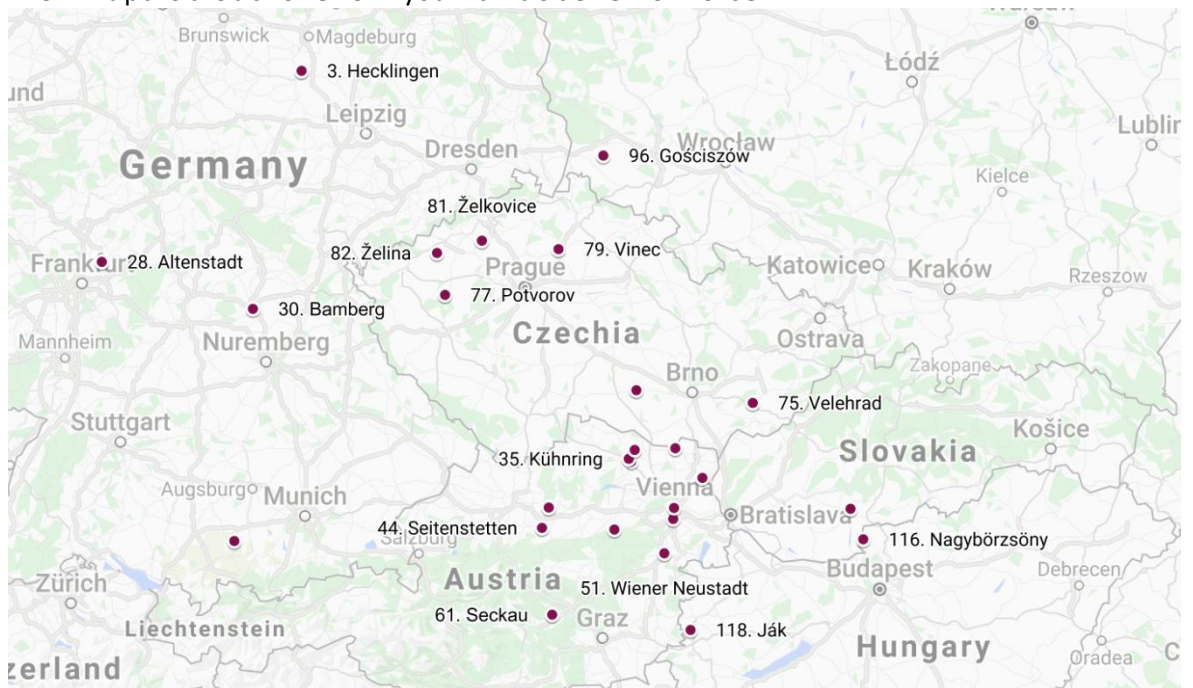
141. Mapa obloučkových vlysů.

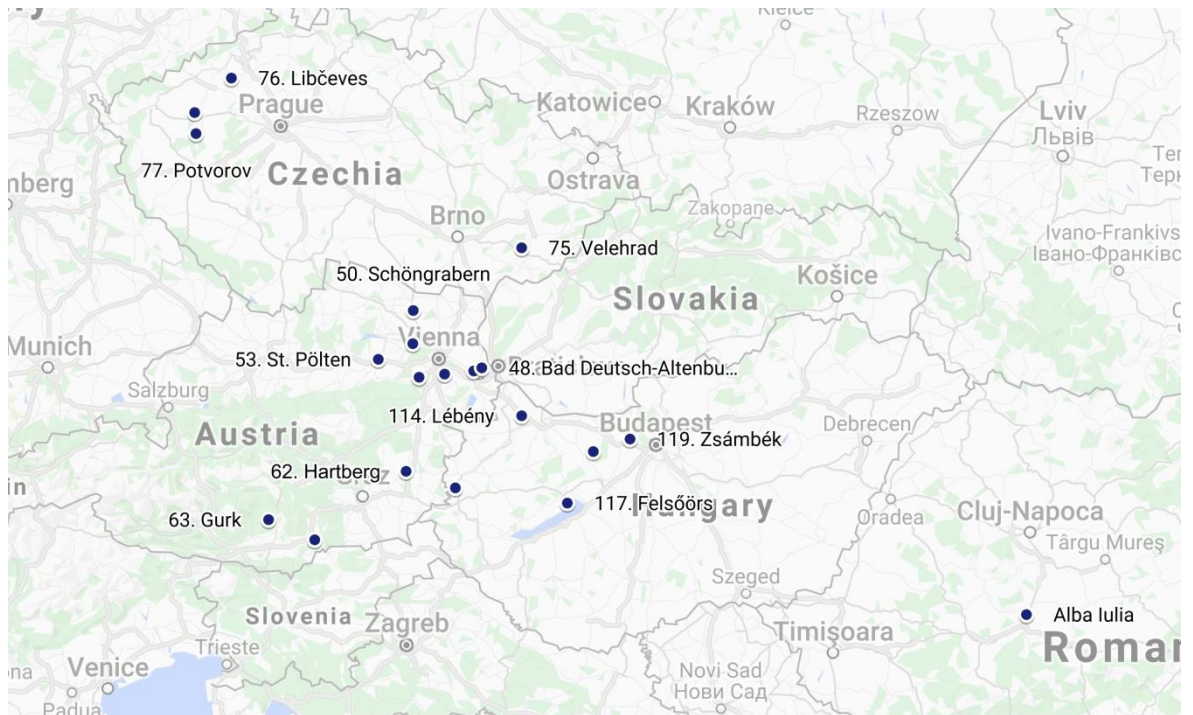
142. Mapa obloučkového vlysu na hladké konzolge.

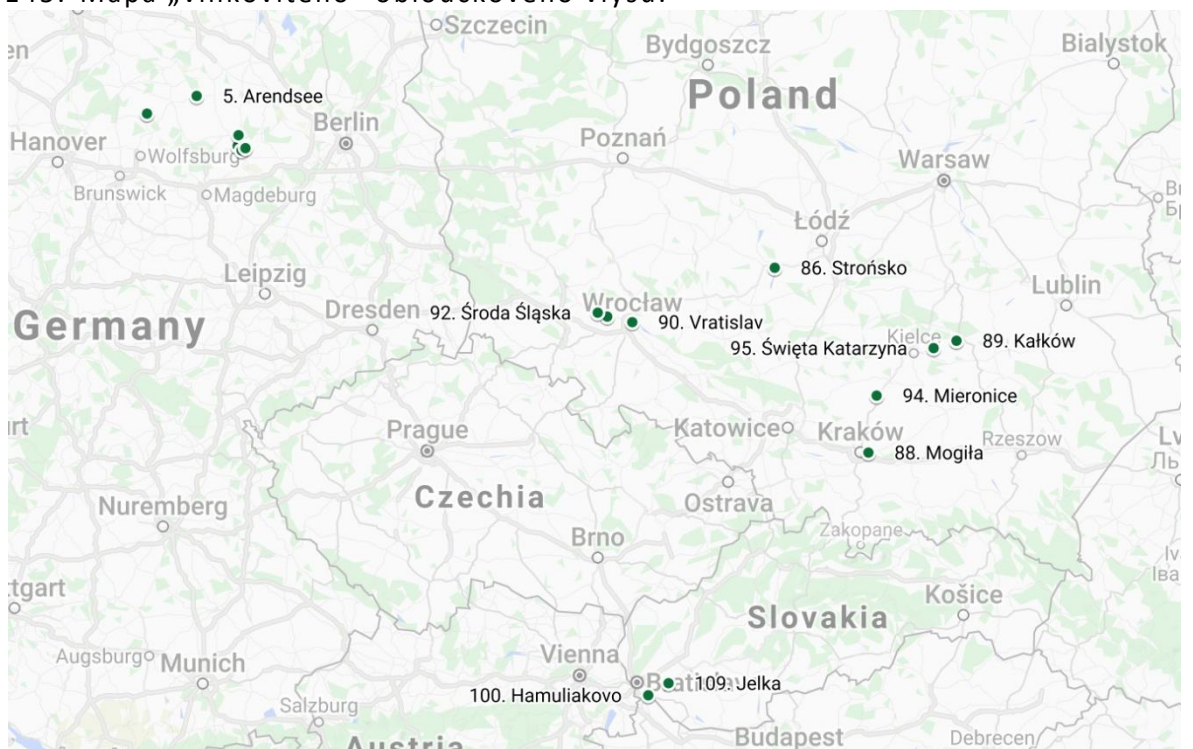
143. Mapa obloučkového vlysu na zdobené konzolce.

144. Mapa obloučkového vlysu „se zalomenou patkou“.

145. Mapa „vlnkovitého“ obloučkového vlysu.

146. Mapa „obkročného“ obloučkového vlysu.